ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ – ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ – ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α΄ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α΄ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Συντονιστής της συγγραφής: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ

ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ – ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ – ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α΄ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε με σκοπό να υπηρετήσει τη διδασκαλία συγκεκριμένης ύλης από τη Γραμματική και το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, που είναι απαραίτητη για τη συμπλήρωση και εμπέδωση όσων διδάχτηκαν στο Γυμνάσιο. Κατά συνέπεια, όχι μόνο δεν αντικαθιστά τα βιβλία της Γραμματικής και του Συντακτικού που χρησιμοποιούν οι μαθητές, αλλά αντίθετα διδάσκεται παράλληλα και ταυτόχρονα με αυτά. Γι' αυτό δεν επαναλαμβάνει αυτούσιους κανόνες, μορφολογικούς σχηματισμούς ή πίνακες κλίσεως ονομάτων και ρημάτων, παρά μόνο όταν κρίνεται απαραίτητο για άμεση χρήση τους από τους μαθητές κατά την εξάσκησή τους στη σχολική τάξη.

Επισημαίνεται ότι σε όσες ενότητες διδάσκονται στοιχεία από ευρύτερη γραμματική ή συντακτική κατηγορία, η οποία διδάχτηκε κατά ένα μέρος στο Γυμνάσιο, υπενθυμίζονται με παραστατικά διαγράμματα τα διδαγμένα στοιχεία, ώστε να ενταχθεί η νέα γνώση στην ευρύτερη γλωσσική ενότητα, της οποίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος. Μ' αυτό τον τρόπο, επιδιώκεται, σύμφωνα με τη γενική διδακτική αρχή της συνολικότητας, η στενή σύνδεση όλων των στοιχείων μιας ενότητας μεταξύ τους, η οποία διευκολύνει τη συγκράτηση της γνώσης.

Κάθε διδακτική ενότητα έχει δομηθεί έτσι, ώστε να υπηρετεί μια επαγωγική πορεία διδασκαλίας. Με αφετηρία συγκεκριμένο αυθεντικό υλικό για επεξεργασία, επισημαίνονται οι βασικές διαπιστώσεις και παρατηρήσεις και ακολουθούν ποικίλες κατάλληλες ασκήσεις εφαρμογής των διδαγμένων. Βασική επιδίωξη είναι να ασκηθούν οι μαθητές στην επιλογή των ζητούμενων τύπων ή φράσεων πάντοτε σε στενή σχέση με τη συντακτική τους θέση μέσα σε συγκεκριμένη πρόταση ή κείμενο. Επίσης ασκούνται στον μετασχηματισμό προτάσεων σε άλλες με ανάλογη ή διαφορετική σύνταξη, καθώς και στη μεταφορά προτάσεων από την αρχαία στη νέα ελληνική και αντίστροφα.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα μεθοδικό διδακτικό οδηγό, για να συμπληρωθεί κατάλληλα η βασική γλωσσική διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής που πραγματοποιείται στο Γυμνάσιο.

Ο συντονιστής
της συγγραφικής ομάδας

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ – ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Να μελετήσετε το επόμενο κείμενο και να προσπαθήσετε, με βάση όσα ξέρετε μέχρι τώρα, να βρείτε τις λέξεις που είναι κατηγορούμενα:

Κῦρος ἔτι παῖς ὤν, ὅτ' ἐπαιδεύετο καὶ σὺν ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. Οὗτος αἰδημονέστατος τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι καὶ φιλιππότατος· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ θηρία φιλοκινδυνότατος.

(Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις, Α΄, 9, 2-6, διασκευή)

αἰδημονέστατος (αἰδήμων)	πάρα πολύ ντροπαλός
φιλιππότατος (φίλιππος)	πάρα πολύ φίλος των αλόγων (της ιππασίας)
ἐπεί... ἔπρεπε	όταν πλέον ταίριαζε στην ηλικία του
φιλοθηρότατος (φιλόθηρος)	πάρα πολύ φίλος του κυνηγιού

- *Κατηγορούμενο* είναι η λέξη με την οποία αποδίδεται στο υποκείμενο ένα γνώρισμα.
- Τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγονται *συνδετικά* (Π.χ. εἰμί, ὑπάρχω, γίγνομαι, τυγχάνω, καθίσταμαι, αἱροῦμαι, καλοῦμαι).
- Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι επίθετο ή ουσιαστικό, αλλά επίσης και κάθε άλλη λέξη ή ολόκληρη πρόταση.

Ῥόδος ἐστὶ *νῆσος*.
Ἐπύαξα ἦν *φιλομαθεστάτη*.
Ἀλέξανδρος ἐγένετο *τηλικοῦτος* (= τόσο μεγάλος).
Ἐγώ εἰμι *ὁ λέγων*.
Τὸ σιγᾶν (= η σιωπή) ἐστι *σωφρονεῖν*.
Οἱ στρατεύσαντες ἐγένοντο *χίλιοι*.
Τὸ στράτευμα ἦν *πλησίον*.
Φίλιππός ἐστιν *ὅ,τι ἂν εἴπῃ τις*.

- Το κατηγορούμενο, όταν είναι όνομα, συμφωνεί πάντοτε με το υποκείμενο στην πτώση.
- Πέρα όμως από αυτή τη μορφή, που είναι και η πιο συνηθισμένη, το κατηγορούμενο εμφανίζεται και με άλλες μορφές.

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Στα παρακάτω παραδείγματα να μελετήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις και να επισημάνετε τη συντακτική τους χρήση:

1. Ἱπποκράτης ὅδε ἐστὶ τῶν ἐπιχωρίων (= ένας από τους ντόπιους).
2. Ἀλκιβιάδης ἦν ἐτῶν ὡς τεσσαράκοντα.
3. Οἱ τελευταῖοι στρατιῶται κατέβαινον σκοταῖοι (= με το σκοτάδι) εἰς τὸ πεδίον.
4. Θεμιστοκλῆς ἀπέθανεν φαρμάκῳ ἑκών (= με τη θέλησή του).
5. Τὸ Ἀλεξάνδρου ὄνομα μέγιστον ηὔξατο (= ώστε να γίνει μεγάλο).
6. Τὸ τῆς πόλεως τεῖχος κτίζεται ὑψηλόν.

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

I. **Γενική κατηγορηματική:** Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, μερικές φορές δεν τίθεται σε ονομαστική πτώση, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που ονομάζεται **γενική κατηγορηματική** (παραδ. 1,2) και δηλώνει:

α) **Κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική)
Ὁ ἀγρός ἐστι *Τιμοξένου* (= ανήκει στον Τιμόξενο).

β) **Ένα σύνολο,** του οποίου το υποκείμενο αποτελεί μέρος (γενική κατηγορηματική διαιρετική).
Ἀγησίλαος ἦν *τῶν στρατηγῶν* (= ένας από τους στρατηγούς).

γ) **Ύλη** (γενική κατηγορηματική της ύλης)
Ὁ στέφανός ἐστι *χρυσοῦ* (= φτιαγμένος από χρυσό).

δ) **Ιδιότητα** (γενική κατηγορηματική της ιδιότητας)
Πολλοὶ ἦσαν *τῆς αὐτῆς γνώμης* (= είχαν την ίδια γνώμη).

ε) **Αξία** (γενική κατηγορηματική της αξίας)
Ὁ σῖτος ἦν *ταλάντου* (= άξιζε ένα τάλαντο).

Σημείωση: Η χρήση της γενικής κατηγορηματικής (εκτός από τη γενική της ύλης) είναι πολύ συχνή στη νεοελληνική γλώσσα.

— Αυτό το σπίτι είναι **του Νίκου** (γενική κατηγ κτητική)
— Ο Κώστας είναι **της παρέας μας** (γενική κατηγ διαιρετική)
— Οι πολύχρωμες γραβάτες είναι **της μόδας** (γενική κατηγ. ιδιότητας)
— Αυτή η σοκολάτα είναι **των πεντακοσίων δραχμών** (γενική κατηγ αξίας)

II. **Επιρρηματικό κατηγορούμενο:** οποιοδήποτε ρήμα (ιδιαίτερα όσα σημαίνουν κίνηση) μπορεί να συνδέει το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο, το οποίο **ισοδυναμεί με επίρρημα** (παραδ. 3,4).
Το κατηγορούμενο αυτό λέγεται **επιρρηματικό.**
Είναι συνήθως επίθετο και δηλώνει: τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπό, σειρά κ.λπ.

Παραδείγματα	Το επιρρηματικό κατηγορούμενο σημαίνει:
• Οἱ στρατιῶται ἐσκήνουν (= στρατοπέδευαν) *ὑπαίθριοι* (= στο ύπαιθρο).	τόπο
• Ὁ ἄγγελος ἀφίκετο *τριταῖος* (= μετά από τρεις μέρες).	χρόνο
• Δημαγόρας ἐστράτευσεν *ἐθελοντής* (= εθελοντικά).	τρόπο
• Αἱ νῆες (=τα πλοία) ἔπλευσαν *βοηθοί* (= για να βοηθήσουν).	σκοπό
• Ἀλέξανδρος ἐπετέθη *πρῶτος*.	σειρά

III. **Προληπτικό κατηγορούμενο:** Τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη και η ενέργειά τους διαρκεί για πολύ χρόνο είναι δυνατό να παίρνουν κατηγορούμενο, με το οποίο αποδίδεται από πριν στο υποκείμενο, ως γνώρισμα, το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος.
Το κατηγορούμενο αυτό, που προλαβαίνει το αποτέλεσμα της ρηματικής ενέργειας, λέγεται **προληπτικό** (παραδ. 5-6).

Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ἐρρύη (= πλημμύρισε) **μέγας** (= με αποτέλεσμα να γίνει μεγάλος, αδιάβατος).

Ἀννίκερις ὁ Κυρηναῖος τοὺς ἑαυτοῦ φίλους **ἱππέας** ἐδίδαξε (= ώστε να γίνουν ιππείς).

(Πρβλ. νε. Ο Γιάννης σπουδάζει *δικηγόρος)*.

(Βλ. και Σ.Α.Ε. § § 9-12 και 17)

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού πρώτα βρείτε τα κατηγορούμενα που υπάρχουν σ' αυτό:

Ἐγώ, ὁ Μαύσωλος, ἐβασίλευσα Καρίας ἁπάσης, ἦρξα Λυδῶν ἐνίων καὶ ἀντίος πολλοῖς ἡγεμόσιν ἦλθον. Τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων ἦν καὶ ἐν πολέμοις κρατερός. Τὸ δὲ μέγιστον, ὅτε ἐγενόμην ἐτῶν πεντήκοντα, μνῆμα κάλλιστον ἐν Ἁλικαρνασσῷ πρῶτος ἐποίησα. Τοῦτο τὸ μνῆμα ἦν λίθων μεγάλων καὶ ἐκτίσθη ὑψηλόν. Δικαίως ἐπὶ τούτοις μέγα φρονῶ καὶ δοκῶ τῶν ἀθανάτων ἔσεσθαι.

(Λουκιανός, Νεκρικοὶ Διάλογοι, 24,1, διασκευή)

ἐνίων (ἔνιοι)	μερικών
ἀντίος... ἦλθον	σε σύγκρουση με πολλούς ηγεμόνες ήρθα
κρατερὸς	δυνατός, γενναίος
μέγα φρονῶ	υπερηφανεύομαι

➤ Να προσδιορίσετε το είδος της γενικής κατηγορηματικής:

1. Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως.
2. Ἑρμοκράτης ἦν τῶν στρατιωτῶν.
3. Ἡ γέφυρα ἐγένετο λίθων.
4. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν οἶνος πέντε ἐτῶν
5. Κίμων ἦν γένους παλαιοῦ καὶ εὐκλεοῦς.
6. Σόλων ἦν τῶν ἑπτὰ σοφῶν.
7. Ἡ Λακεδαίμων τῆς Πελοποννήσου ἐστί.
8. Οὗτος ὁ ἀγρὸς πεντήκοντα μνῶν ἐστι.
9. Τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν (= οι επικρίσεις, οι κατηγορίες) ἐστι παντός, τὸ δ' ὀρθῶς συμβουλεύειν ἐστὶ σώφρονος.
10. Ἦν δὲ οὗτος τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευσάντων.

➤ Ποια από τα κατηγορούμενα είναι προληπτικά, ποια είναι επιρρηματικά και τι σημαίνουν;

1. Σωκράτης καὶ Πρωταγόρας ἀντίοι (= αντικρυστά, απέναντι) ἐκάθηντο ἐν τῷ τοῦ Καλλίου οἴκῳ.
2. Δημοσθένης ὄρθριος (= τα ξημερώματα) ἀφίκετο εἰς τὴν πόλιν.
3. Διὰ τούτων Φίλιππος ἤρθη μέγας (= αναδείχτηκε ώστε να γίνει μεγάλος).
4. Κῦρος ἄσμενος (= με ευχαρίστηση) ἑώρα τοὺς Ἕλληνας νικῶντας.
5. Ἱεροκλῆς ἀφίκετο τεταρταῖος εἰς Ἄργος.
6. Οἱ Θηβαῖοι παρεδόθησαν πρῶτοι.
7. Βοῦλις καὶ Σπέρχις ἑκόντες (= με τη θέλησή τους) τῷ βασιλεῖ προσῆλθον ἐπὶ τιμωρίᾳ (= για να τιμωρηθούν).
8. Κίμων ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐλεήμων ἐτράφη (= ανατράφηκε).

➤ Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τις προτάσεις:

1. Ο Κύρος βγήκε (ἐξῆλθε) από τα ανάκτορα τη δεύτερη μέρα.
2. Ο Σωκράτης ήταν ένας από τους φιλοσόφους.
3. Το σπίτι ήταν φτιαγμένο με πλίνθους.
4. Αυτός ο ναός είναι από ξύλα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΜΕΣΟ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟ
ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ
ΣΥΣΤΟΙΧΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε το παρακάτω κείμενο και να προσπαθήσετε, με βάση όσα ξέρετε μέχρι τώρα, να βρείτε τις λέξεις που είναι αντικείμενα:

Θῆρας ἐθήρευον λέων καὶ ὄναγρος, ὁ μὲν λέων διὰ τῆς δυνάμεως ὁ δὲ ὄναγρος διὰ τῆς ταχύτητος. Ἐπεὶ δὲ ζῷά τινα ἐθήρευσαν, ὁ λέων μερίζει καὶ τίθησι τρεῖς μοίρας, καὶ «τὴν μὲν μίαν, εἶπε, λήψομαι ὡς πρῶτος· βασιλέα με ὀνομάζουσι· τὴν δὲ δευτέραν, ὡς ἐξ ἴσου κοινωνός· ἡ δὲ τρίτη μοῖρα κακὸν μέγα σοι ποιήσει, ἂν μὴ φύγῃς».

(Αἰσώπου Μῦθοι, **διασκευή**)

θῆρας (θήρ, ὁ)	**άγρια ζώα**
ὄναγρος	**άγριος όνος**
μερίζει (μερίζω)	**κάνει τη διανομή, μοιράζει**
μοίρας (μοῖρα, ἡ)	**μερίδια**
ὡς ἐξ ἴσου κοινωνὸς	**ως συνέταιρος με ίσα δικαιώματα**

Β. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

- Η απλή πρόταση είναι δυνατόν να πάρει διάφορες μορφές και αυτό εξαρτάται από το είδος του ρήματος, το οποίο αποτελεί και τον πυρήνα της.
- **Τα ενεργητικά ρήματα,** δηλαδή όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, τα **αμετάβατα** και τα **μεταβατικά.**

1. **Αμετάβατα** λέγονται τα ρήματα εκείνα τα οποία δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, χωρίς όμως η ενέργειά του να μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράγμα.
   π.χ. *Ὁ λέων μερίζει*
   (ἂν μὴ) φύγῃς (σύ)

2. **Μεταβατικά** λέγονται τα ρήματα εκείνα που δηλώνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου τους μεταβαίνει σε ένα άλλο πρόσωπο ή πράγμα, το οποίο ονομάζεται **αντικείμενο.** Το αντικείμενο τίθεται πάντοτε σε μια από τις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική). Στη νέα ελληνική επικράτησε η αιτιατική ως η συνηθέστερη πτώση του αντικειμένου.

- Τα μεταβατικά ρήματα είναι δυνατόν να δέχονται ένα ή δύο αντικείμενα και καλούνται αντίστοιχα ***μονόπτωτα*** ή ***δίπτωτα ρήματα:***

	Υποκ.	Ρήμα	Αντικ.(Ι)	Αντικ. (ΙΙ)
μονόπτωτα	(οὗτοι)	ἐθήρευσαν	ζῷα	
	Κλέαρχος	ἐτίμα	τοὺς φίλους	
δίπτωτα	ἡ μοῖρα	ποιήσει	κακόν	σοι
	Κίμων	ἐδίδου	χρήματα	τοῖς πτωχοῖς

α) Τα **μονόπτωτα ρήματα** συντάσσονται, ανάλογα με τη σημασία τους, με **γενική,** με **δοτική** ή με **αιτιατική,** όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα:

μέμνησο (= να θυμάσαι) *τῶν Ἀθηναίων* Σωκράτης οὐκ ἠμέλει *τοῦ σώματος* οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι *τῶν ἀγαθῶν* οἱ δικασταὶ ἀκηκόασι (= άκουσαν) *τῶν μαρτύρων* Λακεδαιμόνιοι ἤρξαντο (= άρχισαν) *τοῦ πολέμου*	γενική
τοῖς Ἕλλησιν ἐλευθερία προσήκει (= ταιριάζει) οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον *τοῖς συμμάχοις* Πλάτων ὡμίλει (= συναναστρέφονταν) *σοφοῖς* Δαίδαλος *Μίνῳ* ἐδούλευε (= ήταν δούλος) οἱ φαῦλοι φθονοῦσι *τοῖς ἀγαθοῖς* οἱ δοῦλοι εἵποντο (= ακολουθούσαν) *τῷ δεσπότῃ* ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος *θεάτρῳ* ἔοικε (= μοιάζει)	δοτική
Περικλῆς τὰ μέγιστα *τοὺς Ἀθηναίους* ὠφέλει (οὗτοι) ἐθήρευον *ζῷα* οἱ στρατιῶται ὤρυξαν *τάφρον* οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφόνευσαν *τοὺς κήρυκας*	αιτιατική

β) Τα **δίπτωτα ρήματα** συντάσσονται, ανάλογα με τη σημασία τους, με:

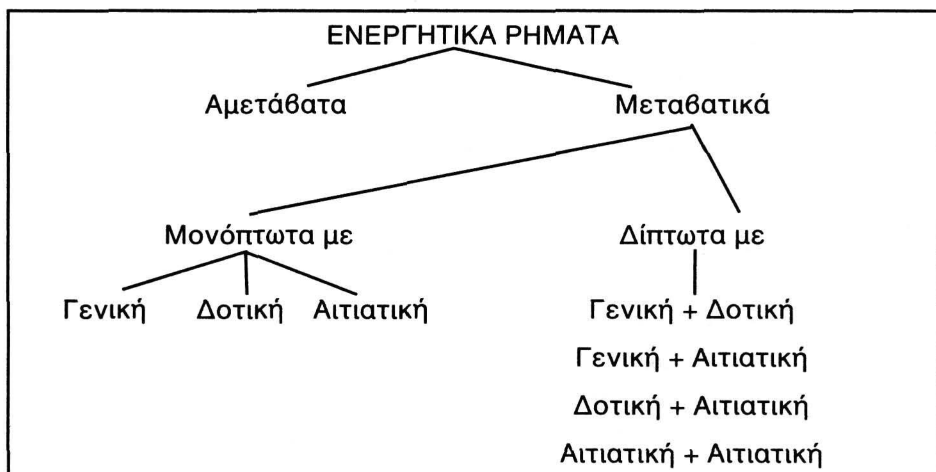
γενική + δοτική, **γενική + αιτιατική**

δοτική + αιτιατική, **αιτιατική + αιτιατική**

Βλέπε χαρακτηριστικά παραδείγματα στον επόμενο πίνακα:

μεταδίδοτε (= δώστε ένα μέρος) *τῶν ἀγαθῶν τοῖς φίλοις*	
ἐκοινώνησαν (= μετείχαν) *τῶν αὐτῶν κινδύνων ἡμῖν*	γεν. + δοτ.
ὁδοῦ παραχωροῦσιν οἱ νεώτεροι *τοῖς πρεσβυτέροις*	
Βασιλεὺς ἤκουσε *ταῦτα Τισσαφέρνους*	
Χειρίσοφος ἐπλήρωσε (=γέμισε) *λίθων λάρνακας* (=κιβώτια) ὀκτὼ	
οὗτος ἔλαβε *τὸν Ὀρόντα τῆς ζώνης* (=από τη ζώνη)	γεν. + αιτ.
οἱ Ἠλεῖοι ἐκώλυον (=εμπόδιζαν) *τοὺς Λακεδαιμονίους τοῦ ἀγῶνος*	
Ἀλέξανδρος *τὸν* ἑαυτοῦ *δακτύλιον* ἔδωκε *τῷ Περδίκκᾳ*	
ὁ σίδηρος ἐξισοῖ (= εξισώνει) *τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς*	δοτ. + αιτ.
προσήγαγον (= έφεραν, παρουσίασαν) *αὐτῷ τοὺς αἰχμαλώτους*	
ταῦτα συνεβούλευσεν Περικλῆς *Ἀθηναίοις*	
Κάτων ἐδίδασκεν *τὸν υἱὸν μουσικὴν*	
αἰτεῖτε *Ἀλέξανδρον ἱππέας*	αιτ. + αιτ.
ὁ πάππος *τὸν Κῦρον* ἐνέδυσε (=έντυσε) καλὴν *στολήν*	

Συνοπτικός πίνακας των ενεργητικών ρημάτων ανάλογα με τη σημασία τους και τα αντικείμενα με τα οποία συντάσσονται:

Γ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- **Άμεσο και έμμεσο αντικείμενο**

  Στα δίπτωτα ρήματα το ένα αντικείμενο ονομάζεται **άμεσο** και το άλλο **έμμεσο.**

  Άμεσο είναι το αντικείμενο που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική και, όταν το ρήμα συντάσσεται με δύο αιτιατικές, άμεσο είναι αυτό που δηλώνει πρόσωπο. Στην περίπτωση που κανένα αντικείμενο δεν είναι σε πτώση αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε πτώση γενική. (Βλ. και Σ.Α.Ε. § 49, σημείωση).

— Κῦρος ἔδωκε *Κλεάρχῳ* (έμμεσο) *χρυσίον* (άμεσο).
— *Ἐμοῦ* (έμμεσο) ἀκούσεσθε πᾶσαν *τὴν ἀλήθειαν* (άμεσο).
— Διδάσκουσι *τοὺς παῖδας* (άμεσο) *σωφροσύνην* (έμμεσο).
— Μετεσχήκαμεν *ὑμῖν* (έμμεσο) *ἱερῶν* τῶν σεμνοτάτων (άμεσο).

- **Κατηγορούμενο του αντικειμένου**

  Σε ορισμένα δίπτωτα ρήματα που συντάσσονται με δύο αιτιατικές παρατηρούμε ότι η μία αιτιατική είναι κατηγορούμενο της άλλης και γι' αυτό ονομάζεται **κατηγορούμενο του αντικειμένου.**

  Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα ρήματα:

  ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ

  και όσα έχουν παρόμοια σημασία.

  Η λειτουργία του κατηγορουμένου γίνεται σαφέστερη, αν η συγκεκριμένη πρόταση μετατραπεί σε παθητική. Προσέξτε τις επερχόμενες μεταβολές στα επόμενα παραδείγματα:

— (Οὗτοι) ὀνομάζουσιν ἐμὲ (αντικ.) βασιλέα (κατηγ αντικ.).
— Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλουν τοὺς ποιητὰς (αντικ.) θείους (κατηγ. αντικ.).

Αντίστοιχες εκφράσεις στην παθητική φωνή:

— Οὗτος (ὁ λέων) ὀνομάζεται ὑπὸ τούτων βασιλεύς (κατηγ.).
— Οἱ ποιηταὶ ἐκαλοῦντο θεῖοι (κατηγ.) ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Σημείωση: Σπάνια παρατηρούμε κατηγορούμενο του αντικειμένου με άλλα ρήματα που συντάσονται διαφορετικά:
π.χ. Ἐμοὶ χρῆσθε κριτῇ.

- **Σύστοιχο αντικείμενο**

  Πολλές φορές συμβαίνει το αντικείμενο που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική να επαναλαμβάνει τη ρηματική ενέργεια, και μάλιστα με όνομα, που έχει την ίδια ρίζα με το ρήμα, ή συνώνυμο. Το αντικείμενο αυτό καλείται **σύστοιχο.**

— Οὗτοι ἐθήρευον **θῆρας.**
— Σωκράτης **θυσίας** ἔθυε.
— Κροῖσος ἔζη **βίον** εὐδαίμονα.

Το σύστοιχο αντικείμενο συνοδεύεται συνήθως από επιθετικό προσδιορισμό και, επειδή δεν εκφράζει κάποια αναγκαία έννοια, κατά κανόνα παραλείπεται και μένει στη θέση του μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός, είτε αμετάβλητος είτε σε πτώση αιτιατική ουδετέρου γένους, συνήθως πληθυντικού αριθμού.

— Παῖσον (= χτύπησε) **διπλῆν** (< διπλῆν πληγήν).
— Ἀλκιβιάδης **πολλὰ** ἥμαρτε (<πολλὰς ἁμαρτίας).

Σημείωση: Στην κοινή νεοελληνική γλώσσα ο επιθετικός προσδιορισμός του συστοίχου αντικειμένου κατέληξε σε τροπικό επίρρημα. Έτσι προέκυψε η κατάληξη **-α** των επιρρημάτων αντί της **-ως** της αρχαίας Ελληνικής.

— Βαδίζει καμαρωτά (< καμαρωτό βάδισμα)
— Ζούσε ήσυχα (< ήσυχη ζωή)
— Γελούσε τρανταχτά (< τρανταχτό γέλιο)
— Σφύριζε κλέφτικα (< κλέφτικο σφύριγμα)

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Στα επόμενα παραδείγματα ποια ρήματα είναι δίπτωτα και ποια μονόπτωτα;

1 Σχολαστικὸς ἰατρῷ συναντήσας, ἔλεγεν αὐτῷ τάδε· «συγχώρησόν μοι καὶ μή μοι μέμψῃ ὅτι (= διότι) οὐκ ἐνόσησα νόσημά τι».
2. Ξενοφῶν ἐπυνθάνετο (= ζητούσε να μάθει) τῶν αἰχμαλώτων ἑτέραν ὁδόν.
3. Σωκράτης ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς τὴν ἀρετὴν καὶ οὐκ ἐπράττετο (= δεν έπαιρνε) αὐτοὺς χρήματα.

➤ Στα παρακάτω παραδείγματα να αναγνωρίσετε τα σύστοιχα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα του αντικειμένου:

1. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ Ἕλληνες εἵλοντο (= εξέλεξαν) Ξενοφῶντα στρατηγόν.
2. Οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτας ἑορτὰς ἑώρταζον, ὅσας οὐδεμία τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τοσαύτας δίκας ἐδικάζοντο, ὅσας οὐδὲ πάντες ἄνθρωποι.
3. Ἀθηναῖοι τοὺς Μεγαρεῖς ἐνόμιζον συμμάχους πιστοὺς καὶ στρατιώτας γενναίους.
4. Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ἐρατοσθένης καὶ πολλὰ ἐμηχανᾶτο (= επινοούσε) διὰ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν.
5. Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ.
6. Ἂν σωφρονῇς κράτιστον βίον ζήσεις.
7 Δημοσθένης πολλοὺς κινδύνους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κεκινδύνευκεν καὶ τὰ βέλτιστα συμβεβούλευκεν.
8. Πλείονα λυποῦνται οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων.

➤ Να συμπτύξετε και να αναπτύξετε κατάλληλα τις επόμενες προτάσεις σύμφωνα με το παράδειγμα:

1 Ὅμηρος παιδεύει τὴν ἀρίστην παιδείαν.	1. Ὅμηρος παιδεύει τὰ ἄριστα.
2. Τὴν κακίστην δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσι.	2. ....
3. Ξενοφῶν τούτους τοὺς λόγους εἶπεν.	3. ....
4. Τὸν ἄνθρωπον δεῖ πολλοὺς μόχθους μοχθεῖν.	4. ....
5.	5. Ἡ ἐμὴ τέχνη βραχέα δύναται ὠφελεῖν.
6.	6. Μέγα δύναται ὁ τοῦ ἑαυτοῦ κρατῶν.
7	7. Σωκράτης ἄριστα ἔπραττεν ἐν τῷ βίῳ.
8.	8. Οἱ ἐν Μαραθῶνι μεγάλα ἐνίκησαν.

➤ Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τις επόμενες προτάσεις:

1 Ονόμασε τον εαυτό του στρατηγό όλων των Ελλήνων.
2. Ο Αλκιβιάδης πολύ έβλαψε (εζημίωσε) την πατρίδα του την Αθήνα.

➤ Να μεταφράσετε το κείμενο:

Τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν· ὅμως οἱ τιμῶντες αὐτοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι οἳ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἳ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. Βουσὶ μὲν οὖν εἰκάζουσιν οἱ Στυμφάλιοι τὸν Ἐρασῖνον καὶ τὸν Μετώπην καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Εὐρώταν. Ἀθηναῖοι δὲ τὸν Κηφισὸν ἄνδρα δεικνύουσι ἐν προτομῇ κέρατα ἔχοντα.

(Αἰλιανοῦ, Ποικίλη Ἱστορία, Β, 33, διασκευή)

ῥεῖθρα	κοίτες
οἳ μὲν.. οἳ δὲ	άλλοι μεν... άλλοι δε
ἱδρύσαντο	έκαναν, έφτιαξαν
βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν	τους έδωσαν μορφή βοδιών
βουσὶν εἰκάζουσιν	παρομοιάζουν με βόδια / απεικονίζουν ως βόδια

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΜΟΝΟΘΕΜΑ)

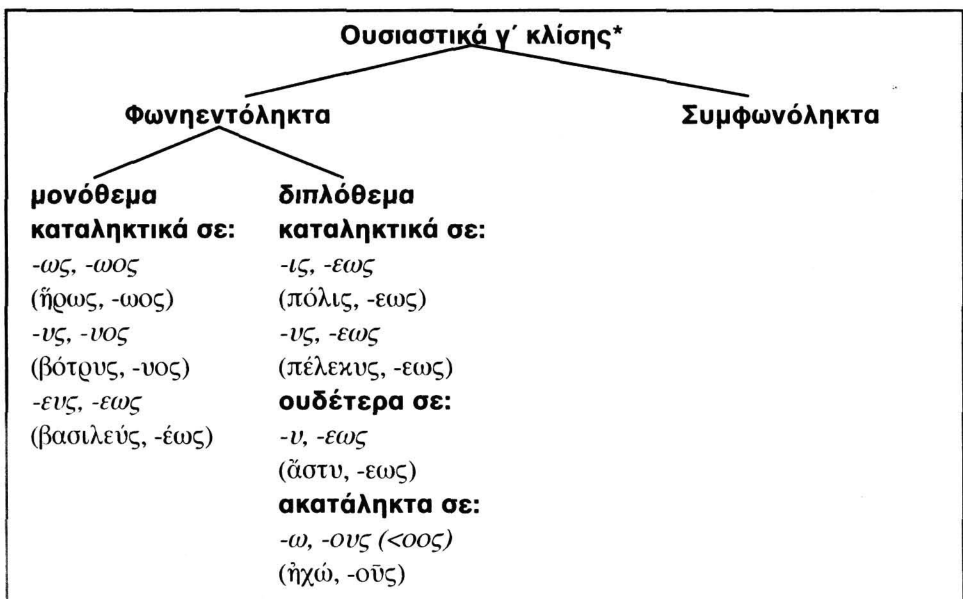
Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

Μετὰ δὲ τὴν Αἰγέως τελευτήν, Θησεὺς βασιλεὺς ἐγένετο καὶ ἔργον θαυμαστὸν ἐποίησεν. Οὗτος μεθ' ἱππέων πολλῶν καὶ ἱερέων τοὺς τῆς Ἀττικῆς δήμους ἔπειθεν μίαν πόλιν ποιῆσαι. Καταλύσας οὖν τὰς παρ' ἑκάστῳ δήμῳ ἀρχάς, κοινὸν πρυτανεῖον καὶ βουλευτήριον ἵδρυσε καὶ τὴν νέαν πόλιν Ἀθήνας προσηγόρευσε.

(Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι, Θησεύς, 24, διασκευή)

- Να εντάξετε τα ουσιαστικά που αναγνωρίσατε στην κατάλληλη κατηγορία, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

* Από αυτά έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα λήγοντα σε **-ευς, -εως** και **-ις, -εως**.

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν;

- Οἱ Τρῶες Ἶλον καὶ Τρῶα ἐθεράπευον (= τιμούσαν) ὡς ἥρωας. Τοῖς ἥρωσι τούτοις πολλοὶ ναοὶ ἦσαν.
- Κατὰ τὰς κλιτῦς (= βουνοπλαγιές) τοῦ Ὑμηττοῦ ἄμπελοι ἐφύοντο καὶ βότρυες (= σταφύλια) ἐγίγνοντο, ἐκ δὲ τῶν βοτρύων οἶνος ἐξαίρετος. Κίνδυνος δ' ὅμως τοῖς βότρυσιν οἱ μύες (= τα ποντίκια) ἦσαν..

Στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν ορισμένοι νέοι τύποι φωνηεντολήκτων της γ΄ κλίσης:

α)	β)
Τρῶες	*τὰς κλιτῦς*
Τρῶα	*βότρυες*
ἥρωας	*τῶν βοτρύων*
ἥρωσι	*τοῖς βότρυσιν*
	οἱ μύες

Εδώ, πρόκειται για φωνηεντόληκτα που λήγουν:

α) σε *-ως, -ωος* (π.χ. *Τρώς, -ωός, ἥρως, -ωος)*
β) σε *-υς, -υος* (π.χ. *κλιτύς, -ύος, βότρυς, -υος, μῦς, -υός)*

Τα ονόματα αυτά κλίνονται ως εξής (βλ. και τις παραγρ. 108-109 της Γ.Α.Ε.):

ΕΝΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	*ὁ*	*ἥρως*	*ὁ*	*Τρὼς*	*ὁ*	*βότρυς*	*ὁ*	*μῦς*
ΓΕΝ.	*τοῦ*	*ἥρωος*	*τοῦ*	*Τρωὸς*	*τοῦ*	*βότρυος*	*τοῦ*	*μυὸς*
ΔΟΤ	*τῷ*	*ἥρωι*	*τῷ*	*Τρωί*	*τῷ*	*βότρυϊ*	*τῷ*	*μυΐ*
ΑΙΤ.	*τὸν*	*ἥρωα*	*τὸν*	*Τρῶα*	*τὸν*	*βότρυν*	*τὸν*	*μῦν*
ΚΛΗΤ.	*(ὦ)*	*ἥρως*	*(ὦ)*	*Τρὼς*	*(ὦ)*	*βότρυ*	*(ὦ)*	*μῦ*

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	*οἱ*	*ἥρωες*	*οἱ*	*Τρῶες*	*οἱ*	*βότρυες*	*οἱ*	*μύες*
ΓΕΝ.	*τῶν*	*ἡρώων*	*τῶν*	*Τρώων*	*τῶν*	*βοτρύων*	*τῶν*	*μυῶν*
ΔΟΤ.	*τοῖς*	*ἥρωσι(ν)*	*τοῖς*	*Τρωσί(ν)*	*τοῖς*	*βότρυσι(ν)*	*τοῖς*	*μυσί(ν)*
ΑΙΤ.	*τοὺς*	*ἥρωας*	*τοὺς*	*Τρῶας*	*τοὺς*	*βότρυς*	*τοὺς*	*μῦς*
ΚΛΗΤ.	*(ὦ)*	*ἥρωες*	*(ὦ)*	*Τρῶες*	*(ὦ)*	*βότρυες*	*(ὦ)*	*μύες*

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω ονόματα έχουν μόνον ένα θέμα *(ηρω-, Τρω-, βότρυ-, μυ-)* και γι' αυτό χαρακτηρίζονται, όπως είπαμε ως *μονόθεμα.*

Από αυτά, όσα ανήκουν στην πρώτη κατηγορία (δηλαδή λήγουν σε *-ως, -ωος*) κλίνονται ομαλά και σύμφωνα με τα υποδείγματα. Για τα ονόματα της δεύτερης κατηγορίας (για όσα δηλαδή λήγουν σε *-υς, -υος*) πρέπει να γνωρίζουμε τα εξής:

1 Η κλητική του ενικού σχηματίζεται μόνο με το θέμα, δηλαδή χωρίς κατάληξη. Π.χ. *(ὦ) βότρυ, (ὦ) κλιτύ, (ὦ) μῦ.*

2. Η αιτιατική του ενικού έχει κατάληξη *-ν* (αντί *-α*), π.χ. *τὸν βότρυν, τὴν κλιτύν, τὸν μῦν.*

3. Η αιτιατική του πληθυντικού έχει την κατάληξη *-ς* (αντί *-ας*) και όταν τονίζεται στη λήγουσα παίρνει περισπωμένη. Π.χ. *τοὺς βότρυς, τὰς κλιτῦς, τοὺς μῦς.*

4. Τα μονοσύλλαβα ονόματα της κατηγορίας αυτής, όπου εμφανίζουν μία μόνο συλλαβή, παίρνουν περισπωμένη, π.χ. *ὁ μῦς, τὸν μῦν, (ὦ) μῦ, τοὺς μῦς.*

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να συμπληρώσετε τους κλιτικούς τύπους των ουσιαστικών *ὁ θώς* (= το τσακάλι), *ἡ κλιτύς, ὁ στάχυς, ἡ δρῦς* (= η βελανιδιά) στον πίνακα που ακολουθεί:

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
ΟΝΟΜ.	*ὁ θώς*			*ἡ δρῦς*
ΓΕΝ.		*τῆς κλιτύος*		....
ΔΟΤ.			*τῷ στάχυϊ*	....
ΑΙΤ	*τὸν θῶα*			*τὴν δρῦν*
ΚΛΗΤ.				....
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
ΟΝΟΜ.		*οἱ κλιτύες*		....
ΓΕΝ.	*τῶν θώων*			*τῶν δρυῶν*
ΔΟΤ				....
ΑΙΤ	*τοὺς θῶας*		*τοὺς στάχυς*	....
ΚΛΗΤ				*(ὦ) δρύες*

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με τις κατάλληλες λέξεις από το διπλανό σχήμα:

1 Οἱ .... τὸ πάλαι (= τα παλιά χρόνια) ἡμίθεοι ἐνομίζοντο.

2. Τὴν τῶν .... πόλιν οἱ Ἕλληνες δόλῳ (= με δόλο, με τέχνασμα) κατέλαβον.

3. Ἡ τῶν .... δορὰ (=δέρμα) χρήσιμος τοῖς ἀνθρώποις ἦν καὶ διὰ τοῦτο τοὺς .... ἐφόνευον.

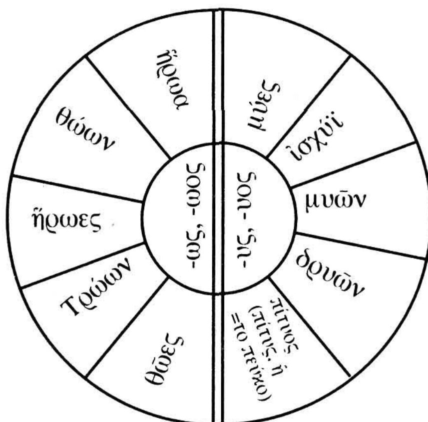
4. Τὸν Νεῖλον ποταμὸν οἱ Αἰγύπτιοι ὡς θεὸν καὶ .... ἐτίμων.

5. Πιστεύομεν τῇ τοῦ σώματος .... , μᾶλλον ὅμως πιστεύομεν τῇ τῆς ψυχῆς ῥώμῃ.

6. Τὸ ὄρος τοῦτο μεστὸν (=γεμάτο) ... . ἐστιν.

7 Πόλεμόν ποτε οἱ .... τοῖς βατράχοις ἐκήρυξαν, ἐπεὶ ὁ τῶν .... βασιλεὺς ὑπὸ βατράχου ἐπνίγη.

8. Ἐν Ὀλυμπίᾳ μὲν ἐλαίας στέφανος ἦν ἆθλον (= βραβείο) τῆς νίκης, ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ .... στέφανος.

➤ Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ονόματα που είναι σε παρένθεση.

1 Αἱ .... (Ἐρινὺς = θεά που τιμωρεί τις κακές πράξεις) ἐν Ἀθήναις ἱερὸν εἶχον· ὠνόμαζον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰς .... (Ἐρινὺς) Εὐμενίδας καὶ σεμνὰς θεούς.

2. Τὸν Πηλείδην Χείρων ἔτρεφε σπλάχνοις λεόντων καὶ .... (σῦς, ὁ = ο χοίρος) ἀγρίων.

3. Οἱ ....(δμώς, ὁ = δούλος) τὰς τῶν πλουσίων τραπέζας παρεσκεύαζον καὶ παντοῖα ἐδέσματα (= φαγητά) παρέθετον.

4. Οἱ τῶν ποταμῶν .... (ἰχθύς) τὰ ᾠὰ ὑπὸ τὴν .... (ἰλὺς = λάσπη, πηλός) τίκτουσιν (= γεννούν).

5. Οἱ τῶν ἀγρῶν .... (μῦς) τοὺς .... (στάχυς) καὶ τοὺς .... (βότρυς) φθείρουσιν.

6. Ἀντιγόνη τὸν τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνείκους .... (νέκυς, ὁ = νεκρό σώμα, νεκρός) διὰ ταφῆς ἐτίμησεν.

➤ Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Η Αίγυπτος είναι γυμνή (*ψιλή* + γεν.) από βελανιδιές και πεύκα.
2. Ο Άραχθος ποταμός είναι γεμάτος (*μεστὸς* + γεν.) από ψάρια και λάσπη.
3. Η Ελένη ήταν για τους Τρώες (δοτ.) αιτία πολλών κινδύνων.
4. Η Αθηνά στους ήρωες (δοτ.) των Ελλήνων σύμμαχος και σύμβουλος ήταν

➤ Στο επόμενο κείμενο να βρείτε τα ονόματα που κλίνονται σύμφωνα με τις δυο κατηγορίες που εξετάσαμε και να κλίνετε ένα από την καθεμιά:

Σῦς ἄγριος ἑστὼς παρά τινα δρῦν τοὺς ὀδόντας ἠκόνα. Θωὸς δὲ ἐρομένου τὴν αἰτίαν δι' ἥν, μηδενὸς ὄντος ἐπὶ τὴν κλιτὺν μήτε κυνηγέτου μήτε ἄλλου κινδύνου, τοὺς ὀδόντας θήγει, ἔφη· «ἀλλ' ἔγωγε οὐ ματαίως τοῦτο ποιῶ· ἐὰν γάρ με κίνδυνος καταλάβῃ, οὐ τότε περὶ τὸ ἀκονᾶν ἀσχοληθήσομαι, ἑτοίμοις δὲ οὖσι χρήσομαι.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ἑστὼς (ἵσταμαι)	που καθόταν, που στέκονταν
ἠκόνα (ἀκονάω -ῶ)	ακόνιζε
θωὸς δὲ ἐρομένου	όταν ένα τσακάλι ρώτησε
κυνηγέτου	κυνηγού
θήγει (θήγω)	ακονίζει, κάνει κοφτερούς
περὶ τὸ ἀκονᾶν	με το ακόνισμα
χρήσομαι	θα (τα) χρησιμοποιήσω

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΔΙΠΛΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε τα υπάρχοντα διπλόθεμα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης.

- Γεωργός, καθ' ἡμέραν ἔξω τοῦ ἄστεως ἐπορεύετο καὶ ἐν τῷ δρυμῷ (= στον δρυμώνα, στο δάσος) τῷ πελέκει (= με το τσεκούρι) ἐξυλεύετο (= έκοβε ξύλα).
- Λακεδαιμόνιοι τοὺς νέους ἐπαίδευον πρὸς πειθὼ καὶ ἀνδρείαν
- Λέσβος ἡ νῆσος πατρίς ἐστι τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν ορισμένοι νέοι τύποι διπλοθέμων φωνηεντολήκτων ουσιαστικών της γ΄ κλίσης:

α) *τοῦ ἄστεως* β) *πειθὼ*
τῷ πελέκει *τῆς Σαπφοῦς*

Πρόκειται για διπλόθεμα φωνηεντόληκτα που λήγουν:

α) σε *-υς / -υ, -εως* (π.χ. *πέλεκυς, -εως, ἄστυ, -εως)*
β) σε *-ω, -ους* (π.χ. *πειθώ, -οῦς, Σαπφώ, -οῦς)*

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και τις παραγρ. 111, 112 και 118, 119 της Γ.Α.Ε.):

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	*ὁ*	*πέλεκυς*	*τὸ*	*ἄστυ*	*ἡ*	*πειθώ*
ΓΕΝ.	*τοῦ*	*πελέκεως*	*τοῦ*	*ἄστεως*	*τῆς*	*πειθοῦς*
ΔΟΤ.	*τῷ*	*πελέκει*	*τῷ*	*ἄστει*	*τῇ*	*πειθοῖ*
ΑΙΤ.	*τὸν*	*πέλεκυν*	*τὸ*	*ἄστυ*	*τὴν*	*πειθὼ*
ΚΛΗΤ.	*(ὦ)*	*πέλεκυ*	*(ὦ)*	*ἄστυ*	*(ὦ)*	*πειθοῖ*

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	οἱ	πελέκεις	τὰ	ἄστη	—
ΓΕΝ.	τῶν	πελέκεων	τῶν	ἄστεων	—
ΔΟΤ.	τοῖς	πελέκεσι	τοῖς	ἄστεσι	—
ΑΙΤ.	τοὺς	πελέκεις	τὰ	ἄστη	—
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	πελέκεις	(ὦ)	ἄστη	—

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω ονόματα έχουν δυο θέματα και γι' αυτό χαρακτηρίζονται, όπως είπαμε, ως διπλόθεμα. Από αυτά:

α) Τα ονόματα σε *-υς/υ, -εως:*

1. Έχουν θέματα που λήγουν σε *-υ* και σε *-ε* (*πέλεκυ-, αστυ-, πελεκε-, αστε-).* Από το θέμα που λήγει σε *-υ* σχηματίζονται η ονομαστική, η αιτιατική και η κλητική του ενικού, ενώ από το θέμα που λήγει σε *-ε* σχηματίζονται η γενική και η δοτική του ενικού, καθώς και ολόκληρος ο πληθυντικός.
2. Στη γενική του ενικού έχουν κατάληξη *-ως* (αντί *-ος*) και τονίζονται, τόσο στη γενική του ενικού όσο και στη γενική του πληθυντικού, στην προπαραλήγουσα, παρά τον κανόνα (Βλ. Γ.Α.Ε. 38,2).
3. Τον χαρακτήρα *-ε* του θέματος τον συναιρούν με το επόμενο *-ι* ή *-ε* των καταλήξεων σε *-ει* (π.χ. *πελέκε-ι* > *πελέκει, πελέκε-ες*> *πελέκεις*)
4. Τα αρσενικά σε *-υς, -εως* σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού με την κατάληξη *-ν* (τὸν πέλεκυν) και την αιτιατική του πληθυντικού όμοια με την ονομαστική (τοὺς πελέκεις).
5. Σχηματίζουν την κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη, δηλαδή μόνο με το θέμα *((ὦ) πέλεκυ).*

β) Τα ονόματα σε *-ω, -ους:*

1 Έχουν μόνον ενικό αριθμό.

2. Τα θέματά τους λήγουν σε *-ω* και *-ο* (π.χ. *πειθω-, πειθο*). Με το θέμα σε *-ω* σχηματίζουν την ονομαστική και με το θέμα σε *-ο* τις άλλες πτώσεις.
3. Στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική) συναιρούν τον χαρακτήρα *-ο* του θέματος με τα φωνήεντα των καταλήξεων (π.χ. **πειθό-ος* > *πειθοῦς,* **πειθό-ϊ*> *πειθοῖ,* **πειθό-α* > *πειθώ*).

4. Στην αιτιατική ενικού οξύνονται (π.χ. *τὴν πειθώ*) παρά τον κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο οι τονιζόμενες στη λήγουσα συνηρημένες συλλαβές παίρνουν περισπωμένη.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να κατατάξετε τα υπογραμμισμένα ουσιαστικά των επομένων παραδειγμάτων στην αντίστοιχη κατηγορία και να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού σύμφωνα με το σχήμα.

1. Τὰ τῶν κηρύκων καὶ πρέσβεων σώματα οἱ θεοὶ φυλάττουσιν.
2. Λειμὼν (=λιβάδι) κάλλιστος πρὸς τῷ ἄντρῳ (=κοντά στη σπηλιά) τῆς Καλυψοῦς ἦν.
3. Ἐκ τοῦ τῶν Ἀθηναίων ἄστεως εἰς Λακεδαίμονα ὁδὸς τριῶν ἡμερῶν ἦν.
4. Τοῖς τῶν Ἀθηναίων ὁπλίταις δόρατα ἦν πέντε πήχεων.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	*-υς, -εως*	*-υ, -εως*	*-ω, -ους*
γεν. δοτ. αιτ.			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

γεν. δοτ. αιτ.			

➤ Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Οἱ γεωργοὶ τοῖς .... (πέλεκυς) τὰ δένδρα τέμνουσι (= κόβουν).
2. Νιόβῃ ἑπτὰ υἱοὶ καὶ ἑπτὰ θυγατέρες ἦσαν, τῇ δὲ .... (Λητὼ) δύο, Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις.
3. Περικλῆς ἑωρᾶτο (= φαινόταν) ἐν τῷ .... (ἄστυ) μίαν ὁδὸν τὴν ἐπ' ἀγορὰν καὶ τὸ βουλευτήριον πορευόμενος.
4. Διὸς κελεύσαντος, Ἑρμῆς παρήγγειλε τῇ .... (Καλυψὼ) τὸν Ὀδυσσέα ἀποπέμψαι (= να αφήσει ελεύθερο).
5. Τῇ τῶν λόγων .... (πειθὼ) μᾶλλον οἱ νέοι παιδεύονται ἢ ταῖς ποιναῖς καὶ ταῖς βασάνοις.

➤ Να μεταφέρετε τις προτάσεις στην αρχαία Ελληνική.

1. Ο Οδυσσέας τις πόλεις πολλών ανθρώπων είδε.
2. Τα χτυπήματα *(τὸ πλῆγμα)* των τσεκουριών ήταν ισχυρά.
3. Από τους ποιητές (γεν.) θαυμάζουμε περισσότερο (μᾶλλον) τη Σαπφώ.
4. Σαπφώ (κλητ.), τα ποιήματά σου (ᾠδή) απαγγέλουμε και την πόλη σου (ἄστυ) τιμούμε.
5. Οι Ρωμαίοι θαύμαζαν τη φρόνηση των απεσταλμένων (πρέσβυς) του Πύρρου.

➤ Ποια ονόματα μπορείτε να βρείτε στο επόμενο κείμενο, τα οποία να ανήκουν στις κατηγορίες που εξετάσαμε;

Δημάδης ὁ πρέσβυς δημηγορῶν ποτε ἐν τῷ τῶν Ἀθηναίων ἄστει καὶ μὴ δυνάμενος πεῖσαι ἄνδρα εὐμεγέθη μὲν τῷ σώματι, ἀλόγιστον δὲ τὴν ψυχήν, τοῦτον τὸν μῦθον εἶπεν· «Ζεὺς πλάσας ἀνθρώπους ἐκέλευσεν Ἑρμῆν νοῦν καὶ πειθὼ αὐτοῖς ἐγχέαι. Κἀκεῖνος, μέτρον ποιήσας μετὰ τῆς Κλωθοῦς, ἴσον ἐνέχεεν ἑκάστῳ. Συνέβη δ' ὅμως, τοὺς μὲν μικροφυεῖς πληρωθέντας τοῦ μέτρου φρονίμους γενέσθαι, τοὺς δὲ μακροὺς ἅτε μὴ ἀφικομένου τοῦ ποτοῦ μηδὲ μέχρι γονάτων, ἀφρόνους γενέσθαι».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

δημηγορῶν ποτε	μιλώντας κάποτε
ἀλόγιστον δὲ τὴν ψυχήν	φτωχόν όμως στο μυαλό
ἐκέλευσεν (κελεύω)	διέταξε
ἐγχέαι (ἐγχέω)	να τοποθετήσει μέσα τους
Κλωθοῦς (Κλωθώ, ἡ)	μια από τις τρεις μοίρες
ἴσον ἐνέχεεν ἑκάστῳ	έβαζε σ' όλους την ίδια ποσότητα
μικροφυεῖς	μικρόσωμους
πληρωθέντας τοῦ μέτρου	αφού γέμισαν με τη δόση
τοὺς δὲ μακροὺς	τους ψηλούς όμως
ἅτε μὴ ἀφικομένου	επειδή δεν έφτασε
ἀφρόνους γενέσθαι	να γίνουν άμυαλοι, κουτοί

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΔΙΠΛΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

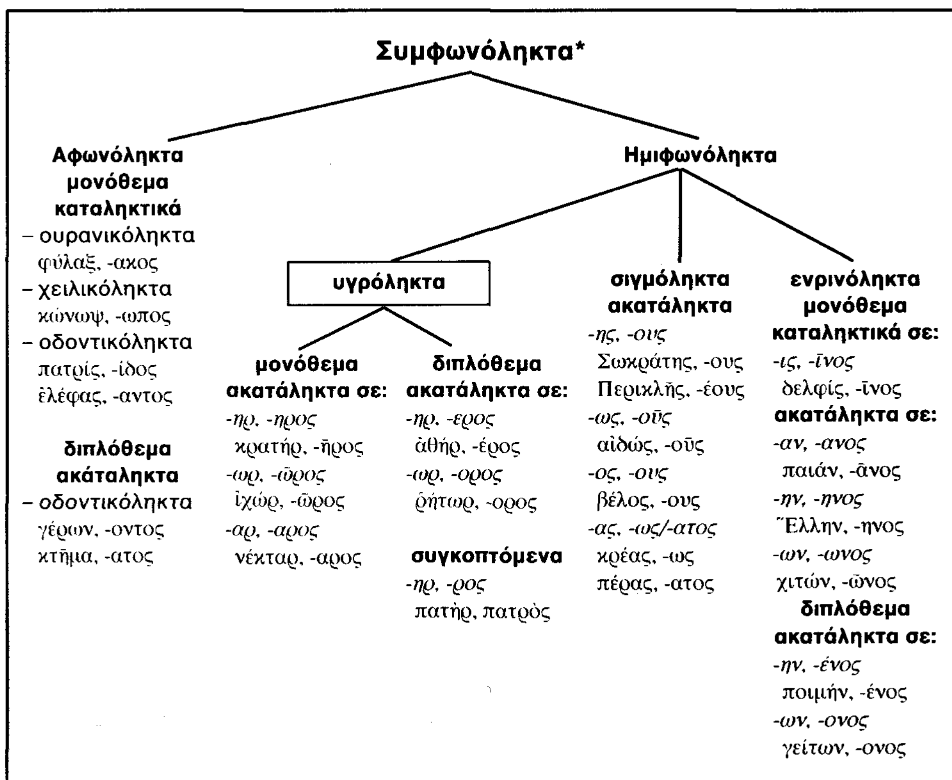
Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

Κώνωψ πρὸς λέοντα ἐλθὼν εἶπεν· «Οὔτε φοβοῦμαί σε, οὔτε δυνατώτερός μου εἶ· εἰ δὲ μή, τί σοί ἐστιν ἡ δύναμις; ὅτι ξύεις τοῖς ὄνυξι καὶ δάκνεις τοῖς ὀδοῦσι; τοῦτο καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ μαχομένη ποιεῖ. Ἐγὼ δὲ λίαν ὑπάρχω σου ἰσχυρότερος. Εἰ δὲ θέλεις, ἔλθωμεν καὶ εἰς πόλεμον.» Καὶ σαλπίσας ὁ κώνωψ ἐπετίθετο δάκνων τὰ περὶ τὰς ῥίνας αὐτοῦ ἄτριχα πρόσωπα. Καὶ ὁ λέων τοῖς ἰδίοις ὄνυξι κατέλυεν ἑαυτόν, ἕως ἀπηύδησεν, καὶ οὕτω ὁ κώνωψ ἐνίκησεν.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ξύεις (ξύω)	ξύνεις
δάκνεις τοῖς ὀδοῦσι (ὀδούς)	δαγκώνεις με τα δόντια
περὶ τὰς ῥίνας (ῥίς)	γύρω από τα ρουθούνια
ἀπηύδησεν (ἀπαυδῶ)	απόκαμε, κουράστηκε

- Να εντάξετε τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης που αναγνωρίσατε στην κατάλληλη κατηγορία, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

* Έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα αφωνόληκτα, τα μονόθεμα υγρόληκτα, τα σιγμόληκτα και τα ενρινόληκτα.

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε υγρόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν;

- Ἀθηναῖοι τοὺς τῶν ῥητόρων λόγους μᾶλλον ἐθαύμαζον ἢ τὰ τῶν στρατηγῶν ἔργα.
- Ἡ ἀκὶς (= κορυφή, άκρη) τοῦ στάχυος καὶ ἀθὴρ καλεῖται.
- Οἱ ἐν τῷ αἰθέρι ἀστέρες ἀεὶ αἴθουσιν (= λάμπουν).
- Ἕκτωρ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς (= έτη, χρόνια) τῶν Τρώων ἡγεμὼν καὶ σωτὴρ ἦν.

Στα παραπάνω παραδείγματα οι τύποι:

(I) *ἀθὴρ*	(II) *τῶν ῥητόρων*
αἰθέρι	*Ἕκτωρ*
ἀστέρες	

είναι υγρόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης που λήγουν·

α) σε *-ηρ, -ερος (ἀθήρ, -έρος* και *αἰθήρ, -έρος)*
β) σε *-ως, -ορος (ῥήτωρ, -ορος* και *Ἕκτωρ, -ορος)*

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. επίσης καιτην παράγ. 127(β) της Γ.Α.Ε.)

ΕΝΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	*ὁ*	*ῥήτωρ*	*ὁ*	*ἀθὴρ*
ΓΕΝ.	*τοῦ*	*ῥήτορος*	*τοῦ*	*ἀθέρος*
ΔΟΤ	*τῷ*	*ῥήτορι*	*τῷ*	*ἀθέρι*
ΑΙΤ	*τὸν*	*ῥήτορα*	*τὸν*	*ἀθέρα*
ΚΛΗΤ.	*(ὦ)*	*ῥῆτορ*	*(ὦ)*	*ἀθὴρ*

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	*οἱ*	*ῥήτορες*	*οἱ*	*ἀθέρες*
ΓΕΝ.	*τῶν*	*ῥητόρων*	*τῶν*	*ἀθέρων*
ΔΟΤ.	*τοῖς*	*ῥήτορσι*	*τοῖς*	*ἀθέρσι*
ΑΙΤ	*τοὺς*	*ῥήτορας*	*τοὺς*	*ἀθέρας*
ΚΛΗΤ	*(ὦ)*	*ῥήτορες*	*(ὦ)*	*ἀθέρες*

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα υγρόληκτα ουσιαστικά σε *-ωρ, -ορος* και *-ηρ, -ερος:*

1 Έχουν δυο θέματα που λήγουν σε *-ωρ, -ορ* και σε *-ηρ, -ερ* αντίστοιχα (π.χ. ῥήτωρ-, ῥητορ- και αἰθηρ-, αἰθερ-). Από αυτά, τα ονόματα σε *-ωρ, -ορος* σχηματίζουν με το θέμα σε *-ωρ* μόνο την ονομαστική του ενικού και με το θέμα σε *-ορ* τις υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και ολόκληρο τον πληθυντικό. Τα ονόματα σε *-ηρ, -ερος* σχηματίζουν με το θέμα σε *-ηρ* την ονομαστική και την κλητική του ενικού και με το θέμα σε *-ερ* τις υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και ολόκληρο τον πληθυντικό.
2. Η ονομαστική και η κλητική του ενικού σχηματίζονται από τα αντίστοιχα θέματα χωρίς κατάληξη (π.χ. *ῥήτωρ, ῥῆτορ* και *ἀθήρ, ἀθήρ*).
3. Το όνομα *ἀστὴρ* σχηματίζει στη δοτική πληθυντικού τον τύπο *τοῖς ἀστράσι.*

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Διὰ τοῦ .... (αἰθὴρ) πορεύεται, ὥσπερ λαμπάς, ἡ σελήνη.
2. Οἱ ἄνθρωποι τὸ πάλαι (= τα παλιά χρόνια) ᾤοντο (= νόμιζαν) τοὺς ... . (ἀστήρ) θεοὺς εἶναι καὶ ἐν τῷ .... (αἰθήρ) διατρίβειν (= ότι ζουν).
3. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα, ... (παντοκράτωρ).
4. Πολλοὶ τῶν ....(ῥήτωρ) καὶ τῶν σοφιστῶν περὶ μικρῶν πραγμάτων διελέγοντο.
5. Τοῖς .... (ἀστήρ) οἱ Πέρσαι ναοὺς ἵδρυον καὶ ὡς ἡμιθέους αὐτοὺς ἐθεράπευον.
6. Τῷ μὲν παιδὶ προσήκει μανθάνειν, τῷ δὲ ἀνδρὶ πράττειν, τῷ δὲ . ... (ῥήτωρ) βουλεύειν (= να συμβουλεύει, να προτείνει).

➤ Να αποδώσετε στην κοινή νεοελληνική το ακόλουθο κείμενο:

Στίλπων, ὁ Μεγαρεὺς ῥήτωρ, ἀξιομνημόνευτον δοκεῖ ποιήσασθαι ἀπόκρισιν, ὅτε Δημήτριος ὁ Προγάστωρ ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος κατέβαλε καὶ τὸν Στίλπωνα ἤρετο, μή τι ἀπολωλεκὼς εἴη. Καὶ ὅς, τὸν αἰθέρα ἀτενίζων, ἔφη· «οὐ δῆτα· πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν».

ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν	αφού υπέταξε την πόλη
εἰς ἔδαφος κατέβαλε	την ισοπέδωσε
ἤρετο (ἐρωτῶ)	ρώτησε
μή τι ἀπολωλεκὼς εἴη	μήπως έχασε κάτι
οὐ δῆτα	όχι βέβαια.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ
Η ΚΛΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΑΟΡΙΣΤΟΥ

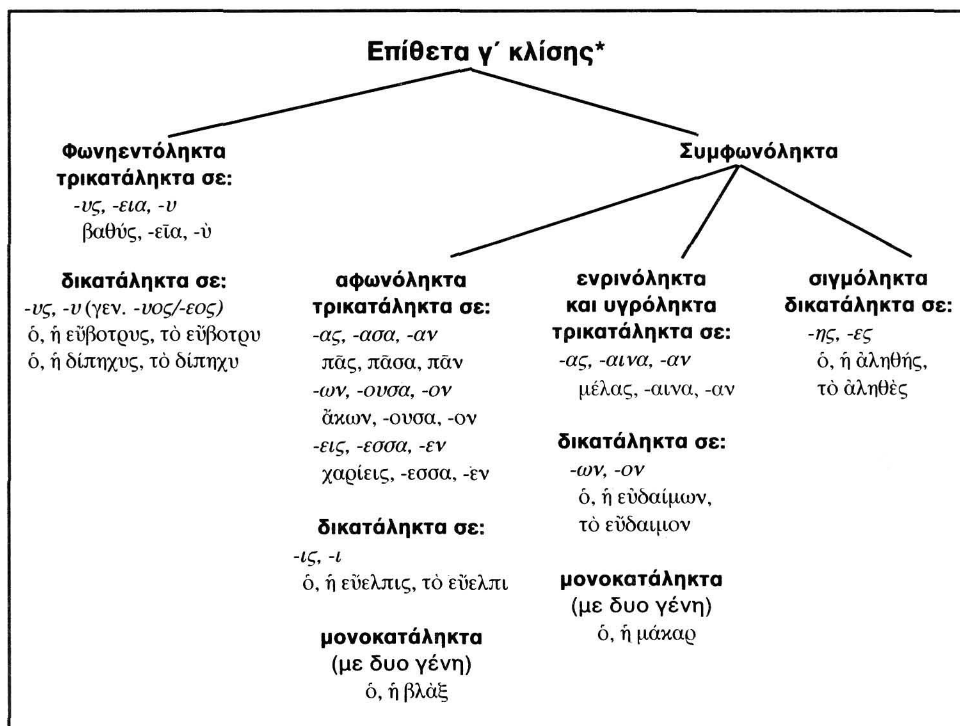
Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα επίθετα της γ΄ κλίσης:

Οἱ μὲν οὖν νέοι ἅπαντες τὰ ἤθη εἰσὶν ἐλεήμονες καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. Διὰ δὲ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσι καὶ θρασεῖς γίγνονται, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. Ἔτι δὲ εὐμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας εἰσί, καί σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχέως δὲ παύονται· ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι.

(Ἀριστοτέλους Ῥητορική, 1389α, 1-17, διασκευή)

εὐήθεις (εὐήθης)	απονήρευτοι, με καλό χαρακτήρα
ὀλιγωρούμενοι (ὀλιγωροῦμαι)	να περιφρονούνται
ἀψίκοροι	ευκολοχόρταστοι
τῶν καμνόντων (κάμνω)	αυτών που κοπιάζουν, που κουράζονται

* Έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα φωνηεντόληκτα σε *-υς -εια -υ*, τα αφωνόληκτα σε *-ας -ασα -αν* και *-ων -ουσα -ον*, τα ενρινόληκτα σε *-ων -ον* και τα σιγμόληκτα σε *-ης -ες*.

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να βρείτε σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν τα υπογραμμισμένα επίθετα:

- Ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν χώρᾳ ἄμπελοι εὐβότρυες (=με καλά σταφύλια) καὶ φοίνικες γιγάντειοι ἐφύοντο.
- Ὁ Σπερχειὸς ποταμὸς τὸ πάλαι δίπηχυς ἦν τὸ βάθος.
- Αἱ τῆς χαριέσσης ἥβης (= της χαριτωμένης εφηβείας) ἡμέραι βραχεῖαί εἰσιν.
- Οἱ ἐν Μαραθῶνι Ἀθηναῖοι εὐέλπιδες ἦσαν (= είχαν καλές ελπίδες) τῶν ἐναντίων κρατήσειν (= ότι θα νικήσουν τους εχθρούς).
- Οἱ τῶν Λακεδαιμονίων παῖδες ζωμῷ μέλανι ἐτρέφοντο, ὃς ἐκ χοιρείου κρέως (= από χοιρινό κρέας) καὶ αἵματος παρεσκευάζετο.

Στα παραπάνω παραδείγματα οι υπογραμμισμένοι τύποι είναι:

α) *φωνηεντόληκτα δικατάληκτα* επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε *-υς, -υ (ὁ, ἡ εὔβοτρυς, τὸ εὔβοτρυ* και *ὁ, ἡ δίπηχυς, τὸ δίπηχυ)*

β) *αφωνόληκτα τρικατάληκτα* επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε *-εις, -εσσα, -εν (ὁ χαρίεις, ἡ χαρίεσσα, τὸ χαρίεν).*

γ) *αφωνόληκτα δικατάληκτα* επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε *-ις, -ι (ὁ, ἡ εὔελπις, τὸ εὔελπι).* Και

δ) *ενρινόληκτα τρικατάληκτα* επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε *-ας, -αινα, -αν (ὁ μέλας, ἡ μέλαινα, τὸ μέλαν).*

Τα επίθετα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και τις παραγρ. 171, 173, 175 (1,2) και 177(α) της Γ.Α.Ε.):

α)

(θ. εὐβοτρυ-) (θ. διπηχυ-, διπηχε-)

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	*ὁ*	*ἡ*	*εὔβοτρυ-ς*	*τὸ*	*εὔβοτρυ*	*ὁ*	*ἡ*	*δίπηχυ-ς*	*τὸ*	*δίπηχυ*
ΓΕΝ.	*τοῦ*	*τῆς*	*εὐβότρυ-ος*	*τοῦ*	*εὐβότρυ-ος*	*τοῦ*	*τῆς*	*διπήχε-ος*	*τοῦ*	*διπήχε-ος*
ΔΟΤ.	*τῷ*	*τῇ*	*εὐβότρυ-ϊ*	*τῷ*	*εὐβότρυ-ϊ*	*τῷ*	*τῇ*	*διπήχει*	*τῷ*	*διπήχει*
ΑΙΤ.	*τὸν*	*τὴν*	*εὔβοτρυ-ν*	*τὸ*	*εὔβοτρυ*	*τὸν*	*τὴν*	*δίπηχυν*	*τὸ*	*δίπηχυ*
ΚΛΗΤ.	*(ὦ)*		*εὔβοτρυ*	*(ὦ)*	*εὔβοτρυ*	*(ὦ)*		*δίπηχυ*	*(ὦ)*	*δίπηχυ*

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	*οἱ*	*αἱ*	*εὐβότρυ-ες*	*τὰ*	*εὐβότρυ-α*	*οἱ*	*αἱ*	*διπήχεις*	*τὰ*	*διπήχε-α*
									και	*διπήχη*
ΓΕΝ.	*τῶν*		*εὐβοτρύ-ων*	*τῶν*	*εὐβοτρύ-ων*	*τῶν*		*διπηχέ-ων*	*τῶν*	*διπηχέ-ων*
ΔΟΤ.	*τοῖς*	*ταῖς*	*εὐβότρυ-σι*	*τοῖς*	*εὐβότρυ-σι*	*τοῖς*	*ταῖς*	*διπήχε-σι*	*τοῖς*	*διπήχε-σι*
ΑΙΤ.	*τοὺς*	*τὰς*	*εὐβότρυς*	*τὰ*	*εὐβότρυ-α*	*τοὺς*	*τὰς*	*διπήχεις*	*τὰ*	*διπήχε-α(-η)*
ΚΛΗΤ.	*(ὦ)*		*εὐβότρυ-ες*	*(ὦ)*	*εὐβότρυ-α*	*(ὦ)*		*διπήχεις*	*(ὦ)*	*διπήχε-α(-η)*

β)

(θ. χαριεντ-, χαριετ-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			**ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ**		
ΟΝΟΜ.	*χαρίεις*	*χαρίεσσα*	*χαρίεν*	*χαρίεντ-ες*	*χαρίεσσαι*	*χαρίεντ-α*
ΓΕΝ.	*χαρίεντ-ος*	*χαριέσσης*	*χαρίεντ-ος*	*χαριέντ-ων*	*χαριεσσῶν*	*χαριέντ-ων*
ΔΟΤ.	*χαρίεντ-ι*	*χαριέσσῃ*	*χαρίεντ-ι*	*χαρίεσι*	*χαριέσσαις*	*χαρίεσι*
ΑΙΤ.	*χαρίεντ-α*	*χαρίεσσαν*	*χαρίεν*	*χαρίεντ-ας*	*χαριέσσας*	*χαρίεντ-α*
ΚΛΗΤ.	*χαρίεν*	*χαρίεσσα*	*χαρίεν*	*χαρίεντ-ες*	*χαρίεσσαι*	*χαρίεντ-α*

γ)

(θ. ευελπιδ-,)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				
ΟΝΟΜ.	*ὁ*	*ἡ*	*εὔελπις*	*τὸ*	*εὔελπι*	*οἱ*	*αἱ*	*εὐέλπιδες*	*τὰ*	*εὐέλπιδα*
ΓΕΝ.	*τοῦ*	*τῆς*	*εὐέλπιδος*	*τοῦ*	*εὐέλπιδος*	*τῶν*		*εὐελπίδων*	*τῶν*	*εὐελπίδων*
ΔΟΤ	*τῷ*	*τῇ*	*εὐέλπιδι*	*τῷ*	*εὐέλπιδι*	*τοῖς*	*ταῖς*	*εὐέλπισι*	*τοῖς*	*εὐέλπισι*
ΑΙΤ	*τὸν*	*τὴν*	*εὔελπιν*	*τὸ*	*εὔελπι*	*τοὺς*	*τὰς*	*εὐέλπιδας*	*τὰ*	*εὐέλπιδα*
ΚΛΗΤ	*(ὦ)*		*εὔελπις*	*(ὦ)*	*εὔελπι*	*(ὦ)*		*εὐέλπιδες*	*(ὦ)*	*εὐέλπιδα*

δ)

(θ. μελαν-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	*μέλας*	*μέλαινα*	*μέλαν*	*μέλαν-ες*	*μέλαιναι*	*μέλαν-α*
ΓΕΝ.	*μέλαν-ος*	*μελαίνης*	*μέλαν-ος*	*μελάν-ων*	*μελαινῶν*	*μελάν-ων*
ΔΟΤ	*μέλαν-ι*	*μελαίνῃ*	*μέλαν-ι*	*μέλα-σι*	*μελαίναις*	*μέλα-σι*
ΑΙΤ	*μέλαν-α*	*μέλαιναν*	*μέλαν*	*μέλαν-ας*	*μελαίνας*	*μέλαν-α*
ΚΛΗΤ	*μέλαν*	*μέλαινα*	*μέλαν*	*μέλαν-ες*	*μέλαιναι*	*μέλαν-α*

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Από τα παραπάνω επίθετα:

α) Όσα λήγουν σε *-υς / -υος* και *-υς / -εος*, είναι σύνθετα και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά (δηλαδή, το επίθετο *ὁ εὔβοτρυς* όπως το ουσιαστικό *ὁ βότρυς* και το επίθετο *ὁ δίπηχυς* όπως το ουσιαστικό *ὁ πῆχυς*) με τις εξής διαφορές:

1. Η γενική του ενικού λήγει σε *-ος* (αντί *-ω*).
2. Η ονομαστική (άρα και οι ίδιες μ' αυτήν πτώσεις) του πληθυντικού των ουδετέρων παραμένει ασυναίρετη στα επίθετα σε *-υς / -υος* (π.χ. *τὰ εὐβότρυα*), ενώ σπάνια συναιρείται στα επίθετα σε *-υς / -εος* (π.χ. *τὰ διπήχεα ἢ διπήχη*).

β) Τα αφωνόληκτα τριγενή και τρικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης σε *-εις, -εσσα, -εν:*

1. Αποβάλλουν το *-ντ* πριν από το *-ς* της κατάληξης. (Π.χ. *ὁ χαρίεντ-ς > ὁ χαρίεντ-ς > ὁ χαρίεις*).

2. Αποβάλλουν το τελικό *-τ*, όταν δεν υπάρχει κατάληξη (π.χ. *τὸ χαρίεντ > τὸ χαρίεν*).

3. Η κλητική ενικού του αρσενικού γένους σχηματίζεται από το θέμα. Π.χ. *ὦ χαρίεν (< ὦ χαρίεντ)*.

4. Σύμφωνα με το επίθετο *ὁ χαρίεις* κλίνεται μια σειρά επιθέτων που σημαίνουν πλησμονή όπως: *ἀστερόεις, -εσσα, -εν* (=γεμάτος αστέρια), *ἰχθυόεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος ψάρια), *ἀνεμόεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος άνεμο ή γρήγορος όπως ο άνεμος), *ὑλήεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος δάση) κ.ά.

5. Κατά το επίθετο *ὁ χαρίεις* κλίνεται επίσης και η μετοχή του παθητικού αορίστου σε *-είς, εῖσα, -έν*, π.χ. λυθείς, λυθεῖσα, λυθέν *(θ. λυθεντ-)*.

(Για την κλίση της μετοχής αυτής βλ. και την παραγρ. 187(2) της Γ.Α.Ε.).

γ) Τα αφωνόληκτα δικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης σε *-ις / -ι (π.χ. ὁ, ἡ εὔελπις, τὸ εὔελπι)* είναι σύνθετα με β΄ συνθετικό αφωνόληκτο όνομα. Τα επίθετα αυτά κλίνονται συνήθως σύμφωνα με το β΄ συνθετικό τους (π.χ. το επίθετο *εὔελπις* κλίνεται όπως περίπου και το όνομα *ἐλπίς*). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επίθετα όπως: *ὁ, ἡ ἄχαρις, τὸ ἄχαρι* (θ. *αχαριτ-*), *ὁ, ἡ ἐπίχαρις, τὸ ἐπίχαρι, ὁ, ἡ φιλόπολις, τὸ φιλόπολι* (θ. *φιλοπολιδ-*), *ὁ, ἡ φίλερις, τὸ φίλερι* (= ο φιλόνικος, ο καυγατζής, θ. *φιλεριδ-*).

δ) Κατά το επίθετο *ὁ μέλας* κλίνεται επίσης και το επίθετο *ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν* (= ο δυστυχής).

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να συμπληρώσετε τον επόμενο πίνακα:

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	*ὁ λυθείς*	*ἡ λυθεῖσα*	*τὸ λυθέν*
ΓΕΝ.		*τῆς λυθείσης*	*τοῦ λυθέντος*
ΔΟΤ	*τῷ λυθέντι*		....
ΑΙΤ			....
ΚΛΗΤ	*ὦ λυθείς*	*ὦ λυθεῖσα*	*ὦ λυθέν*
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	*οἱ λυθέντες*	*αἱ λυθεῖσαι*	....
ΓΕΝ.			*τῶν λυθέντων*
ΔΟΤ	*τοῖς λυθεῖσι*	*ταῖς λυθείσαις*	....
ΑΙΤ	*τοὺς λυθέντας*		....
ΚΛΗΤ			*ὦ λυθέντα*

➤ Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Ἡ τῶν Περσῶν χώρα πληθύει (= είναι γεμάτη) ποταμῶν καὶ .... (ἰχθυόεις) λιμνῶν. Ἐνταῦθα οἱ ποταμοί εἰσιν τὸ μὲν πλάτος .... (τρίπηχυς) τὸ δὲ βάθος .... (δίπηχυς).
2. Οἱ τόποι ἐν οἷς ἱερὰ ἵδρυτο (= είχαν ανεγερθεί ναοί) .... (ὑλήεις) καὶ .... (ἀνεμόεις) ἦσαν.
3. Ἡ Περσεφόνη, λαμπρῶς .... (μετοχή παθ. αορ. του ρήμ. *παιδεύομαι - ἐπαιδεύθην)* ὑπὸ τῆς μητρὸς Δήμητρος, καλλίστη καὶ σωφρονεστάτη τῶν παρθένων ἐγένετο.
4. Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο μὴ οἱ .. .. (μετοχή παθ. αορ. του ρημ. *πέμπομαι - ἐπέμφθην*) ὑπὸ τῶν Κορινθίων ῥήτορες πείσωσι τὸ πλῆθος.
5. Ἀνὴρ Πέρσης εἰς Ἀθήνας κατέφυγε .. .. (μετοχή παθ. αορ. του ρήμ. *φοβοῦμαι - ἐφοβήθην*) μὴ ὑπὸ τοῦ σατράπου θανατωθῇ.
6. Αἱ τοῦ Οἰδίποδος θυγατέρες οὐ μόνον φιλάδελφοι (= δεν έτρεφαν αγάπη μόνο για τα αδέρφια τους) ἀλλὰ καὶ .... (*φιλόπολις* = αυτός που αγαπά την πόλη, δηλαδή την πατρίδα του) ἦσαν.
7. Οἱ Ἕλληνες πάντες ἀεὶ .... (φιλόπατρις) καὶ .... (χαρίεις) ἦσαν.
8. Ταῖς Ἐρινύσιν (= στις Ερινύες) οἱ Ἕλληνες αἶγας (= κατσίκες) .... (μέλας) ἔθυον.
9. Οἱ τύραννοι .... (τάλας) καὶ .... (*ἄπολις* = χωρίς πόλη, χωρίς πατρίδα, θ. *απολιδ-*) ποιοῦσι τοὺς πολίτας.

➤ Στο επόμενο κείμενο να αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους και να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού (σε όλα τα γένη):

Ἔπηλύς ποτε πένης εἰς Ἀθήνας ἀφικνεῖται καὶ δοῦλος τῷ Διογένει γίγνεται. Τοῦτον ὁ Διογένης, διὰ τὸ ἄχαριν καὶ φίλεριν εἶναι, δὶς καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας ἔδερε. Ὁ δοῦλος ἄπελπις διὰ τοῦτο ἦν καὶ μετ' ὀλίγον ὁ τάλας ἀπέδρα. Διογένης δ' ὅμως τὸν ἄπολιν φυγάδα οὐ διώκει. «Αἰσχρὸν γάρ», ἔλεγεν, «τὸν μὲν δοῦλον ἄνευ τοῦ Διογένους ὑπομένειν διάγειν, Διογένη δ' ἄνευ τοῦ δούλου οὔ».

Ἔπηλύς ποτε πένης	κάποτε ένας φτωχός αλλοδαπός
ἀπέδρα (ἀποδιδράσκω)	δραπέτευσε
ὑπομένειν διάγειν	να μπορεί να ζει

➤ Στο επόμενο κείμενο να βρείτε δυο τουλάχιστον τύπους της μετοχής παθητικού αορίστου. Αφού διαπιστώσετε σε ποιο ρήμα ανήκουν, να κλίνετε μια απ' αυτές σε όλα τα γένη και αριθμούς:

Ταῦρος καταδιωχθεὶς ὑπὸ λέοντος καὶ πορευθεὶς πρός τι σπήλαιον, εὗρεν αἶγας ἀγρίας. Τυπτόμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ κερατιζόμενος, ἔφη· «ὅμως, οὐχ ὑμᾶς φοβηθεὶς ἀνέχομαι, ἀλλὰ τὸν πρὸ τοῦ σπηλαίου ἐμφανισθέντα λέοντα».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

τυπτόμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν	καθώς αυτές τον χτυπούσαν
ὅμως,... ἀνέχομαι	όμως, αυτά τα υπομένω όχι γιατί φοβούμαι εσάς

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου που ακολουθεί και να διακρίνετε τις ονοματικές από τις επιρρηματικές:

Πολλήν μοι ἀπορίαν παρέχει ὁ ἀγὼν οὑτοσί, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι, ἂν ἐγὼ μὲν μὴ νῦν εὖ εἴπω, οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ δόξει ἄδικος εἶναι καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων στερήσομαι. Ἀνάγκη οὖν, εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα, βοηθεῖν τῷ πατρὶ καὶ ἐμαυτῷ οὕτως ὅπως ἂν δύνωμαι. Τὴν μὲν οὖν παρασκευὴν καὶ προθυμίαν τῶν ἐχθρῶν ὁρᾶτε ὥστε οὐδὲν δεῖ περὶ τούτων λέγειν. Τὴν δὲ ἐμὴν ἀπειρίαν πάντες ἴσασιν, ὅσοι ἐμὲ γιγνώσκουσι.

(Λυσίου, Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 1-2)

— Υπενθυμίζεται ότι οι προτάσεις:

Ι. Ως προς τη μεταξύ τους σχέση διακρίνονται σε:

α) **Κύριες ή ανεξάρτητες,** όταν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο.

Νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας.
Ποῖ δῆτ' ἂν τραποίμην;
Γνῶθι σαυτόν.
Μὴ πρὸς θεῶν μαινώμεθα μηδ' αἰσχρῶς ἀπολώμεθα.

β) **Δευτερεύουσες ή εξαρτημένες,** όταν δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο, αλλά εξαρτώνται από μιαν άλλη πρόταση, κύρια ή δευτερεύουσα, της οποίας συμπληρώνουν το νόημα.

Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς.
Καὶ ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἄριστα διάγῃς.
Ἐάν τι λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς.
Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει, ὅ,τι χρήσαιτο.

(Βλ. Σ.Α.Ε. § 1-2 και 4)

II. Οι δευτερεύουσες προτάσεις διακρίνονται σε:

α) **Ονοματικές,** όταν λειτουργούν όπως τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί.

Λέγουσιν οἱ σοφισταί, ὡς οὐδὲν δέονται χρημάτων.
Δεινὸν ἐφαίνετο εἶναι μὴ οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) ὦσιν.
Τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ.
Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς.

β) **Επιρρηματικές,** όταν λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς.
Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ.
Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.
Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα.
Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὤν.
Ὅπως γιγνώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Για τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται, λειτουργούν και εκφέρονται οι δευτερεύουσες προτάσεις, καθώς και για τα ρήματα από τα οποία συνήθως εξαρτώνται (βλέπε Σ.Α.Ε. §§ 154-179 καθώς και τους επόμενους πίνακες I και II):

Ι. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Βλ. Σ.Α.Ε. §§ 154-161, 175-176, 179)

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ΕΙΔΙΚΕΣ	**ὅτι** (πραγματικό) **ὡς** (υποκειμενικό)	**οὐ**	αντικείμενο υποκείμενο επεξήγηση (συνήθως ουδετέρου δεικτικής αντων.)	ρήματα λεκτικά, δεικτικά αισθητικά, γνωστικά απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις με ανάλογη σημασία	Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Ευκτική πλαγίου λόγου
ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	**μὴ** **μὴ οὐ** **(ὅπως μὴ)**		αντικείμενο υποκείμενο επεξήγηση (σε ουδέτερο δεικτικής αντων.)	ρήματα φόβου, δισταγμού απρόσωπα ρήματα, εκφράσεις	Υποτακτική Ευκτική πλαγίου λόγου Οριστική (πραγματικό)
ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ	**εἰ** **εἰ-ἤ** **πότερον - ἤ** **εἴτε - εἴτε** ερωτ., αναφ. αντων. ερωτ. αναφ. επιρρ. **ἐὰν / ἂν / ἢν**	**οὐ** **μὴ**	αντικείμενο υποκείμενο επεξήγηση (σε ουδέτερο δεικτικής αντων.)	ρήματα ερωτηματικά, λεκτικά, δεικτικά, απορίας, θαυμασμού, σκέψης, αισθητικά, γνωστικά, επιμέλειας, απόπειρας, προσοχής απρόσωπα ρήματα, εκφράσεις	Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Υποτακτική Ευκτική πλαγίου λόγου
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	αναφορικές αντωνυμίες αναφορικά επιρρήματα		υποκείμενο κατηγορούμενο αντικείμενο παράθεση επεξήγηση επιθετικός προσδιορισμός κατηγορηματικός προσδ. ετερόπτωτος επιθ. προσδ.		Οποιαδήποτε έγκλιση

ΙΙ. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Βλ. Σ.Α.Ε. §§ 162-174, 175-179)

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
...ΟΛΟΓΙΚΕΣ	**διότι, ὡς, ὅτι,** **ἐπεί, ἐπειδὴ** **εἰ** (αβέβαιη αιτιολογία)	**εὐ** **μὴ / οὐ**	επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας	ρήματα ψυχικού πάθους	Οριστική Δυνητική Οριστική Δυντική Ευκτική Ευκτική πλαγίου λόγου
...ΙΚΕΣ	**ἵνα** **ὅπως, ὡς (ἄν)** **μὴ**	**μὴ**	επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού		Υποτακτική Ευκτική πλάγίου λόγου Οριστ. παρελθ. χρόνου
...ΟΤΕΛΕ- ...ΑΤΙΚΕΣ	**ὥστε** **ὡς**	**οὐ**	επιρρηματικός προσδ. αποτελέσματος (πραγματικό)		Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Ευκτική πλαγίου λόγου
...ΜΠΕΡΑ- ...ΑΤΙΚΕΣ	**ὥστε** **ἐφ' ᾧ** **ἐφ' ᾧτε**	**μὴ**	ενδεχόμενο αποτέλεσμα επιδιωκόμενο αποτέλεσμα όρος ή συμφωνία		Απαρέμφατο Οριστική Μέλλοντα
...ΟΘΕΤΙΚΕΣ	**εἰ**	**οὐ**			Οριστική, Ευκτική
	ἐὰν / ἂν / ἢν	**μὴ**			Υποτακτική
...ΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ	α) **εἰ καὶ** **καὶ**	**μὴ**	πραγματική εναντίωση		Οριστική
...ΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ	β) **καὶ εἰ, καὶ ἄν,** **οὐδ' εἰ, οὐδ' ἄν,** **μηδ' ἂν**		πιθανή ή αδύνατη εναντίωση	αρνητική κύρια πρόταση	Ευκτική Υποτακτική

ΑΙΤΙ...
ΤΕΛ...
ΑΠΟ...
ΣΜΑ...
ή
ΣΥΜ...
ΣΜΑ...
ΥΠΟ...
ΕΝΑ...
ή
ΠΑΡ...

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ΧΡΟΝΙΚΕΣ (βλ. και υποθετικούς λόγους)	Χρονικοί σύνδεσμοι (βλ. Γ.Α.Ε. § 367,5) + **ἂν** (αοριστολογικό)	**οὐ** **μὴ** **μὴ**	επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου		Οριστική (πραγματικό) Υποτακτική (αναμενό-μενο, αόριστη επανά-ληψη στο παρόν και μέλλον) Ευκτική (απλή σκέψη, αόριστη επανάληψη στο παρελθόν)
	πρὶν			κύρια πρόταση καταφατική κύρια πρόταση αρνητική κύρια πρόταση σε Ευκτική κύρια πρόταση σε παρελθ. χρόνο	Απαρέμφατο Οριστ. παρελθ. χρόνου Υποτακτική Ευκτική Ευκτική πλαγίου λόγου
	αναφορικά επιρ. (βλ. Γ.Α.Ε. 363α)		επιρρηματικός προσδ.		Οποιαδήποτε έγκλιση
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	αναφορικές αντωνυμίες (βλ. Γ.Α.Ε. §§ 240 - 242)	**οὐ** **μὴ** **οὐ, μὴ**	επιρρηματικός προσδ. της αιτίας του σκοπού του αποτελέσματος υπόθεση	**οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος**	Όπως οι Αιτιολογικές προτ. Οριστική Μέλλοντα Όπως οι Αποτελεσματικές προτάσεις Όπως οι Υποθετικοί λόγοι
ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ή ΠΑΡΟΜΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	**ὡς, ὥσπερ, ὅπως,** **ὅσον, ὅσῳ...**		παρομοίωση ή σύγκριση		Οποιαδήποτε έγκλιση

Β. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους διακρίνονται σε:

α) **Προτάσεις κρίσεως,** με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία. Εκφέρονται με οριστική (απλή ή δυνητική) ή με δυνητική ευκτική. Έχουν άρνηση **οὐ.**

Σῴζονται καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί.
Τὴν πόλιν ἂν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.
Οὐκ ἂν φθάνοις λέγων.

β) **Προτάσεις επιθυμίας,** με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή. Εκφέρονται με υποτακτική, ευχετική οριστική, ευχετική ευκτική και προστακτική· έχουν άρνηση **μή.**

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσῃς.
Εἴθε σοι τότε συνεγενόμην.
Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος.
Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει.

ΙΙ. 1. Οι **ενδοιαστικές** προτάσεις εκφέρονται με οριστική, όταν εκφράζουν φόβο για κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο να συμβεί.
Νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν.

2. Οι **αιτιολογικές** προτάσεις που εξαρτώνται από ρήματα ψυχικού πάθους (**χαίρω, ἥδομαι, θαυμάζω** κ.τ.ό) εισάγονται με τον σύνδεσμο **εἰ,** όταν το αίτιο μπορεί να αμφισβητηθεί:
Οὐ θαυμαστόν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν;

3. Οι **τελικές** προτάσεις, όταν δηλώνουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, διότι προηγείται ευχή ανεκπλήρωτη ή κάτι που δεν έγινε, εκφέρονται με οριστική παρελθοντικού χρόνου:
Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μὴ ἐδύνατο ἐξαπατᾶν.

4. Οι **συμπερασματικές** προτάσεις εκφέρονται με απαρέμφατο, όταν δηλώνουν δυνατό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα, επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (δηλ. σκοπό), όρο ή συμφωνία ή προϋπόθεση:
— **Ἔχω τριήρεις, ὥστε ἑλεῖν** (= μπορώ να συλλάβω) **τὸ ἐκείνων πλοῖον.**
— **Οἱ τριάκοντα ἐβουλήθησαν Ἐλευσῖνα ἐξιδιώσασθαι** (= να πάρουν), **ὥστε εἶναι σφίσι καταφυγήν.**
— **Πολλὰ χρήματα ἔδωκεν ἂν Φιλιστίδης, ὥστ' ἔχειν Ὠρεόν.**

5. Οι **χρονικές** προτάσεις, που εισάγονται με τον σύνδεσμο **πρίν,** εκφέρονται με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια όταν είναι αρνητική:
Οὐδὲ πρὸς δικαστηρίῳ ὤφθην οὐδεπώποτε, πρὶν ταύτην τὴν συμφορὰν γενέσθαι (= προτού να συμβεί).

6. Οι **πλάγιες ερωτηματικές** προτάσεις διακρίνονται σε:

α) Ερωτήσεις ολικής άγνοιας οι οποίες εισάγονται:

1. Οι απλές με **εἰ**
2. Οι διμελείς με **εἰ–ἤ, πότερον ἠ πότερα–ἤ, εἴτε – εἴτε**

— **Ἀπορεῖς εἰ διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή;**

— **Πειράσομαι μαθεῖν εἰ ἀληθές ἐστιν ὃ λέγεις ἢ μή.**

— **Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιτο μένειν ἢ ἀπιέναι.**

β) Ερωτήσεις μερικής άγνοιας, οι οποίες εισάγονται:

1. με ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες
2. με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα.

— **Λύσανδρος πρῶτον ἐρωτᾷ τί ἐστιν ἄξιος παθεῖν.**

— **Σκέψασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσην πρόνοιαν περὶ σωφροσύνης ἐποιήσατο ὁ Σόλων.**

— **Νομίζω προσήκειν τοῦτο ἡμᾶς σκοπεῖν, ὅπως συμφέροντας νόμους τῇ πόλει θησόμεθα.**

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ 1. Στους Μύθους του Αισώπου που ακολουθούν να εντοπίσετε και να χαρακτηρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις:

α΄ Μυῖα

Μυῖα ἐμπεσοῦσα εἰς χύτραν κρέως, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ζωμοῦ ἀποπνίγεσθαι ἔμελλεν, ἔφη πρὸς ἑαυτήν· «Ἀλλ᾽ ἔγωγε καὶ βέβρωκα καὶ πέπωκα καὶ λέλουμαι· κἂν ἀποθάνω, οὐδέν μοι μέλει». Ὁ λόγος δηλοῖ ὅτι ῥᾳδίως φέρουσι τὸν θάνατον οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀβασανίστως παρακολουθήσῃ.

(Αἰσώπου Μῦθοι, 240 Chambry)

βέβρωκα καὶ πέπωκα	έφαγα και ήπια
ῥᾴδιον (επίρρ.)	εύκολα

β΄ Μύρμηξ καὶ κάνθαρος

Θέρους ὥρᾳ μύρμηξ περιπατῶν κατὰ τὴν ἄρουραν πυροὺς καὶ κριθὰς συνέλεγεν, ἀποθησαυριζόμενος ἑαυτῷ τροφὴν εἰς τὸν χειμῶνα. Κάνθαρος δὲ τοῦτον θεασάμενος ἐθαύμασεν ὡς ἐπιπονώτατον, εἴ γε παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν μοχθεῖ παρ᾽ ὃν τὰ ἄλλα ζῷα πόνων ἀφειμένα ῥαστώνην ἄγει. Ὁ δὲ τότε μὲν ἡσύχαζεν· ὕστερον δέ,

ὅτε χειμὼν ἐνέστη, τῆς κόπρου ὑπὸ τοῦ ὄμβρου ἐκλυθείσης, ὁ κάνθαρος ἧκε πρὸς αὐτὸν λιμώττων καὶ τροφῆς μεταλαβεῖν δεόμενος. Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ὦ κάνθαρε, ἀλλ' εἰ τότε ἐπόνεις, ὅτε ἐμόχθουν καὶ ἐμὲ ὠνείδιζες, οὐκ ἂν νῦν τροφῆς ἐπεδέου».

(Αἰσώπου Μῦθοι, 243 Chambry)

τὴν ἄρουραν	τη γη
πυροὺς	κόκκους σιταριού
κάνθαρος	σκαθάρι
ἐπιπονώτατον	πάρα πολύ εργατικό
πόνων ἀφειμένα (ἀφίημι) ῥαστώνην ἄγει	έχουν αφήσει τις δουλειές και ξεκουράζονται (τεμπελιάζουν)
ὑπὸ τοῦ ὄμβρου	από τη βροχή
οὐκ ἂν...ἐπεδέου (ἐπιδέομαι)	δεν θα σου έλειπε τώρα η τροφή

γ΄ Ἁλιεὺς καὶ σμαρὶς

Ἁλιεὺς τὸ δίκτυον χαλάσας ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀνήνεγκε σμαρίδα. Σμικρὰ δὲ οὖσα ἱκέτευεν αὐτὸν νῦν μὲν μὴ λαβεῖν αὐτήν, ἀλλ' ἐᾶσαι, διὰ τὸ σμικρὰν τυγχάνειν. «Ἀλλ' ὅταν αὐξηθῶ καὶ μεγάλη, φησί, γένωμαι, συλλαβεῖν με δυνήσῃ, ἐπεὶ καὶ εἰς μείζονά σοι ὠφέλειαν ἔσομαι». Καὶ ὁ ἁλιεὺς εἶπεν· «Ἀλλ' ἔγωγε ἄνους ἂν εἴην, εἰ τὸ χερσὶ παρεὶς κέρδος, κἂν σμικρὸν ᾖ, τὸ προσδοκώμενον κἂν μέγα ὑπάρχῃ, ἐλπίζοιμι».

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι ἀλόγιστος ἂν εἴη ὁ δι' ἐλπίδα μείζονος τὰ ἐν χερσὶν ἀφεὶς σμικρὰ ὄντα.

(Αἰσώπου Μῦθοι, 26 Chambry)

σμαρὶς	μαρίδα
τὸ δίκτυον χαλάσας ἀνήνεγκεν (ἀναφέρω)	έριξε το δίχτυ και έβγαλε
παρεὶς (παρίημι)	αφήσω, παραβλέψω

δ΄ Πατὴρ καὶ θυγατέρες

Ἔχων τις δύο θυγατέρας, τὴν μὲν κηπουρῷ ἐξέδωκε πρὸς γάμον, τὴν δὲ ἑτέραν κεραμεῖ. Χρόνου δὲ προελθόντος, ἧκεν ὡς τὴν τοῦ κηπουροῦ καὶ ταύτην ἠρώτα πῶς ἔχοι καὶ ἐν τίνι αὐτοῖς εἴη τὰ πράγματα. Τῆς δὲ εἰπούσης πάντα μὲν αὐτοῖς παρεῖναι, ἓν δὲ τοῦτο εὔχεσθαι τοῖς θεοῖς ὅπως χειμὼν γένηται καὶ ὄμβρος, ἵνα τὰ λάχανα ἀρδευθῇ, μετ' οὐ πολὺ παρεγένετο πρὸς τὴν τοῦ κεραμέως καὶ αὐτῆς ἐπυνθάνετο πῶς ἔχοι. Τῆς δὲ τὰ μὲν ἄλλα μὴ ἐνδεῖσθαι εἰπούσης, τοῦτο δὲ μόνον εὔχεσθαι,

ὅπως αἰθρία τε λαμπρὰ ἐπιμείνῃ καὶ λαμπρὸς ἥλιος, ἵνα ξηρανθῇ ὁ κέραμος, εἶπε πρὸς αὐτήν· «Ἐὰν σὺ μὲν εὐδίαν ἐπιζητῇς, ἡ δὲ ἀδελφή σου χειμῶνα, ποτέρᾳ ὑμῶν συνεύξομαι;»

(Αἰσώπου Μῦθοι, 299 Chambry)

κεραμεῖ	σε αγγειοπλάστη, κεραμιδά
ὡς	προς, μέχρι
παρεῖναι	ότι έχουν
χειμών	κακοκαιρία
μὴ ἐνδεῖσθαι (ἐνδέομαι)	ότι δεν τους λείπει
εὐδίαν	καλοκαιρία

➤ 2. Στα κείμενα που ακολουθούν να βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις, να τις χαρακτηρίσετε και να σημειώσετε την εξάρτηση και την εκφορά τους:

α΄

Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων «ἀλλ' ἀκήκοας μέν», εἶπεν, «ὦ Μνησίφιλε, μετὰ πάντων Ἀθηναίων ἣν ἔχω γνώμην περὶ πολιτείας· εἰ δὲ βούλει καὶ νῦν ἀκούειν, δοκεῖ μοι πόλις ἄριστα πράττειν καὶ μάλιστα σῴζειν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος οὐδὲν ἧττον οἱ μὴ ἀδικηθέντες προβάλλονται καὶ κολάζουσι.»

Δεύτερος δ' ὁ Βίας ἔφησε κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν ἐν ᾗ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον.

Ἐπὶ τούτῳ Θαλῆς τὴν μήτε πλουσίους ἄγαν μήτε πένητας ἔχουσαν πολίτας.

Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Ἀνάχαρσις ἐν ᾗ τῶν ἄλλων ἴσων νομιζομένων ἀρετῇ τὸ βέλτιον ὁρίζεται, καὶ κακίᾳ τὸ χεῖρον.

Πέμπτος δ' ὁ Κλεόβουλος ἔφη μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον.

Ἕκτος δ' ὁ Πιττακός, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἔξεστι μὴ ἄρχειν.

Μεταστραφεὶς δ' ὁ Χίλων ἀπεφήνατο τὴν μάλιστα νόμων ἥκιστα δὲ ῥητόρων ἀκούουσαν πολιτείαν ἀρίστην εἶναι.

Τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περίανδρος ἐπικρίνων ἔφη δοκεῖν αὐτῷ πάντας ἐπαινεῖν δημοκρατίαν τὴν ὁμοιοτάτην ἀριστοκρατίᾳ.

(Πλούταρχος, Τῶν ἑπτὰ σοφῶν συμπόσιον, 154 d-f)

οὐδὲν ἧττον προβάλλονται	εξ ίσου (με τον αδικημένο) κατηγορούν
ἥκιστα	ελάχιστα, σχεδόν καθόλου

Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἐς Γόρδιον παρῆλθε, πόθος λαμβάνει αὐτὸν ἀνελθόντα ἐς τὴν ἄκραν, ἵνα τὴν ἅμαξαν ἴδῃ τὴν Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμάξης τὸν δεσμόν. Τόδε περὶ τῆς ἁμάξης ἐμυθεύετο, ὅστις λύσειε τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμάξης τὸν δεσμόν, τοῦτον χρῆναι ἄρξαι τῆς Ἀσίας. Ἦν δὲ ὁ δεσμὸς ἐκ φλοιοῦ κρανείας, καὶ τούτου οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν ἐξευρεῖν λύσιν τοῦ δεσμοῦ, ἄλυτον δὲ περιιδεῖν οὐκ ἤθελε, μή τινα καὶ ταῦτα ἐς τοὺς πολλοὺς κίνησιν ἐργάσηται, λέγουσιν ὅτι παίσας τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμὸν καὶ λελύσθαι ἔφη.

(Ἀρριανός, Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου, III, 1-7)

ἐς τὴν ἄκραν	στην ακρόπολη
τὸν δεσμὸν	τον κόμπο
κρανείας	κρανιάς (δέντρο)
περιιδεῖν	να παραβλέψει, να αφήσει
κίνησιν	(ανα)ταραχή, εξέγερση
παίσας (παίω)	αφού χτύπησε

γ΄

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. Ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

(Ξενοφῶν, Ἀπομνημονευμάτων Α, 1)

οἱ γραψάμενοι	αυτοί που τον κατηγόρησαν, κατήγγειλαν
ἡ γραφὴ	η καταγγελία
νομίζει	παραδέχεται, αναγνωρίζει
καινὰ δαιμόνια	νέες θεότητες, νέα πνεύματα, νέους δαίμονες

δ΄

Ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον ὅτι ἡ γεωργία οὕτω φιλάνθρωπός ἐστι καὶ πραεῖα τέχνη ὥστε καὶ ὁρῶντας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐθὺς ἑαυτῆς ποιεῖν Πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει ὡς ἂν κάλλιστά τις αὐτῇ χρῷτο. Αὐτίκα ἄμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἐπὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχῃ τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἱστάναι αὐτήν· περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα, ὅταν ἔτι αὐτῇ ἁπαλοὶ οἱ βότρυες ὦσι, διδάσκει σκιάζειν τὰ

ἡλιούμενα ταύτην τὴν ὥραν· ὅταν δὲ καιρὸς ᾖ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἤδη γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλάς, φυλλορροοῦσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν καὶ πεπαίνειν τὴν ὀπώραν.

(Ξενοφῶν, Οἰκονομικὸς XIX, 17-19)

περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα	καθώς απλώνει γύρω τα φύλλα
ψιλοῦν ἑαυτὴν	να την απογυμνώσουν, να την ξεφυλλίσουν
πεπαίνειν τὴν ὀπώραν	να ωριμάσει ο καρπός

ε΄

Τοῦτό ἐστι τὸ πλοῖον, ὥς φασιν Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ Θησεύς ποτε εἰς Κρήτην τοὺς δὶς ἑπτὰ ἐκείνους ᾤχετο ἄγων καὶ ἔσωσέ τε καὶ αὐτὸς ἐσώθη. Τῷ οὖν Ἀπόλλωνι εὔξαντο, ὡς λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἑκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξειν εἰς Δῆλον· ἣν δὴ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐξ ἐκείνου κατ' ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ πέμπουσιν. Ἐπειδὰν οὖν ἄρξωνται τῆς θεωρίας, νόμος ἐστὶν αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαρεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ μηδένα ἀποκτιννύναι, πρὶν ἂν εἰς Δῆλόν τε ἀφίκηται τὸ πλοῖον καὶ πάλιν δεῦρο. Τοῦτο δ' ἐνίοτε ἐν πολλῷ χρόνῳ γίγνεται, ὅταν τύχωσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῆς θεωρίας, ἐπειδὰν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψῃ τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ' ἔτυχεν, ὥσπερ λέγω, τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. Διὰ ταῦτα καὶ πολὺς χρόνος ἐγένετο τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ θανάτου.

(Πλάτων, Φαίδων 58a-c)

θεωρίαν	πρεσβεία, αντιπροσωπεία
ἀποκτιννύναι	να εκτελέσουν
δεῦρο	προς τα εδώ, πίσω
ἀπολαβόντες	να τους εμποδίσουν
στέψῃ	όταν στολίσει με δάφνινα στεφάνια

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε τις υποθετικές προτάσεις και να μελετήσετε τη λειτουργία τους:

Παρέταττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἅρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο: Ἄνδρες Ἀσσύριοι,νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· εἰ νικήσετε, ἁπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, ταῦτα πάντα οἱ πολέμιοι λήψονται. Ἅτε οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε. Εἴ τις μὲν ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειρεῖ, οὗτος μῶρός ἐστιν εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σῴζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνῄσκουσι. Εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμῶν ἧτταν προσίεται, οὗτος προδότης τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐστίν.

(Ξενοφῶντος Κύρου Παιδεία, Γ, ΙΙΙ, 44-45, διασκευή)

τοιάδε παρεκελεύετο (παρακελεύομαι)	με τέτοια λόγια τους παρότρυνε
Ἅτε οὖν νίκης ἐρῶντες (ἐρῶ)	επειδή λοιπόν επιθυμείτε πολύ τη νίκη
προσίεται (προσίεμαι)	αποδέχεται, δέχεται

- Κάθε υποθετική πρόταση ακολουθείται πάντοτε και από μια άλλη πρόταση, συνήθως κύρια, και δημιουργεί μαζί της μια λογική ενότητα, στα πλαίσια της οποίας εκφράζεται η σχέση: *προϋπόθεση / αίτιο → συνέπεια / αποτέλεσμα.*
- Η λογική αυτή ενότητα καλείται *υποθετικός λόγος* και τα δύο μέρη, από τα οποία απαρτίζεται, καλούνται αντίστοιχα *υπόθεση* (= η υποθετική πρόταση / προϋπόθεση) και *απόδοση* (= η κύρια πρόταση / αποτέλεσμα).
- Οι υποθετικοί λόγοι διακρίνονται, ανάλογα με τη σημασία που εκφράζει ο συλλογισμός, σε έξι βασικά είδη, τα οποία εκφέρονται με διαφορετικούς τρόπους. (Για τους υποθετικούς λόγους βλ. και τις παραγρ. 167-170 του Σ.Α.Ε).

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

I.
- Εἰ μὲν ἐλπίς ἐστιν ὑμῖν σωθῆναι, μὴ παραδίδοτε τὰ ὅπλα.
- Εἴ τις ἄλλους ἀδικεῖ, ἑαυτὸν ἀδικεῖ.
- Εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον, λεξάτω (= ας το πει)
- Εἰ τὰ χρήματα τοῖς στρατευομένοις ἀποδώσετε, οὐδενὸς ὑμῖν προσδεῖ πόρου (= δεν έχετε ανάγκη από πρόσθετη χρηματοδότηση).

II.
- Εἰ τοῦτο ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα (= όλοι θα είχαμε χαθεί).
- Εἰ μὴ ἐγὼ ἐκέλευσα, οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγησίλαος.
- Ἥλιος εἰ μὴ ἦν, ἐν νυκτὶ ἂν διήγομεν (= θα ζούσαμε σε συνεχή νύχτα).
- Εἰ γὰρ οἷόν τ' ἦν ἀθανάτους εἶναι (= αν ήταν δυνατόν να παραμείνουν αθάνατοι), ἄξιον ἦν πενθεῖν τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεσόντας.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

I. **Το πραγματικό.** Αν η σχέση που εκφράζεται με τον υποθετικό λόγο θεωρείται από την πλευρά του ομιλητή ως κάτι το πραγματικό, τότε η υπόθεση εισάγεται με το **εἰ** και εκφέρεται με **οριστική οποιουδήποτε χρόνου,** ενώ η απόδοση εκφέρεται με *οποιαδήποτε έγκλιση* (βλ. τα τέσσερα πρώτα παραδείγματα).

II. **Το αντίθετο του πραγματικού.** Αν η σχέση που εκφράζεται με τον υποθετικό λόγο θεωρείται ότι είναι κάτι αντίθετο από αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα, τότε η υπόθεση εισάγεται με το **εἰ** και εκφέρεται με *οριστική παρελθοντικού χρόνου,* ενώ η απόδοση εκφέρεται με *δυνητική οριστική, δηλαδή οριστική παρελθοντικού χρόνου + **ἄν.*** Αν όμως στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση, τότε παραλείπεται συνήθως το δυνητικό **ἄν** (βλ. τα τέσσερα τελευταία πραδείγματα).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε το είδος των υποθετικών λόγων στα επόμενα παραδείγματα:

1. Εἰ Ἕκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς (= και συ ο ίδιος) ἀποθανεῖ.
2. Εἰ ὑπὲρ τῶν μεγίστων εἴρηκα (= έχω μιλήσει), οὐ δεῖ περὶ τῶν φαύλων σπουδάζειν.

3. Εἰ μὴ ἐβούλοντο οἱ κατήγοροι κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας (= γι' αυτή την κατηγορία).
4. Εἰ τὰ ψηφίσματα αὐτάρκη ἦν, πάλαι ἂν ὁ τύραννος δίκην ἐδεδώκει (= από πολύ καιρό ο τύραννος θα είχε τιμωρηθεί).

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1 Εἰ μὴ εἴχομεν ὀφθαλμούς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν .... (εἰμί).
2. Εἴ τις ἀδικεῖ καὶ ἐπιορκεῖ καὶ ψεύδεται, οὐ .... (δύναμαι) εὐδαιμονεῖν
3. Εἰ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀλλήλους .... (φιλῶ = αγαπώ), κάλλιστος ἂν ἦν ὁ βίος.
4. Εἰ οἱ Ὀλύνθιοι πεισθέντες ὑφ' ὑμῶν ἀνείλοντο (= ανελάμβαναν) τὸν πόλεμον, σφαλεροὶ (= αβέβαιοι) σύμμαχοι ἂν .... (εἰμί).
5. Εἰ ἄλλον εἵλεσθε (= αν εκλέγατε άλλον) στρατηγὸν οὐκ ἂν ἐγὼ .... (πολεμῶ).
6. Εἰ .... (πιστεύω = έχω εμπιστοσύνη) αὐτῷ, δεῖ ποιεῖν ἡμᾶς ἅπαντα, ὅσα συμβουλεύει.

➤ Να αποδώσετε στην κοινή νεοελληνική τα παρακάτω κείμενα (προσοχή στους υποθετικούς λόγους):

1. Λύκος ἰδὼν ποιμένας ἐσθίοντας ἐν σκηνῇ πρόβατον, ἐγγὺς προσελθὼν ἔφη· «ἡλίκος ἂν ἦν ὑμῖν θόρυβος, εἰ ἐγὼ τοῦτο ἐποίουν».

ἐσθίοντας (ἐσθίω)	να τρώνε
ἡλίκος	πόσο μεγάλος

2. Πρόβατον ἀφυῶς κειρόμενον πρὸς τὸν κείροντα ἔφη· «εἰ μὲν ἔρια ζητεῖς, ἀνωτέρω τέμνε· εἰ δὲ κρεῶν ἐπιθυμεῖς, ἅπαξ με καταθύσας τοῦ κατὰ μικρὸν βασανίζειν ἀπάλλαξον».

ἀφυῶς κειρόμενον	που το κούρευαν αδέξια
πρὸς τὸν κείροντα	σ' εκείνον που το κούρευε
ἔρια (ἔριον, τὸ)	μαλλιά
ἀνωτέρω τέμνε	κόψε λίγο πιο πάνω
ἅπαξ με καταθύσας	αφού με σφάξεις μια κι έξω

3. Κριθὴν τὴν τοῦ ἵππου ὁ ἱπποκόμος κλέπτων καὶ πωλῶν τὸν ἵππον ἔτριβεν καὶ ἐκτένιζεν πᾶσαν ἡμέραν. Ἔφη δὲ ὁ ἵππος· «εἰ ἐθέλεις ἀληθῶς καλὸν εἶναί με, τὴν κριθὴν τὴν τρέφουσάν με μὴ πώλει».

ἔτριβεν	ξύστριζε, περιποιόταν
καλὸν	όμορφον, ωραίον

4. Λύκος κατά τινα ἄρουραν ὁδεύων κριθὰς εὗρε· μὴ δυνάμενος δὲ αὐταῖς τροφῇ χρήσασθαι, καταλιπών ἀπῄει. Ἵππῳ δὲ συντυχών, τοῦτον ἐπὶ τὴν ἄρουραν ἐπήγαγε λέγων ὡς εὑρὼν κριθὰς αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφαγεν, αὐτῷ δὲ ἐφύλαξεν, ἐπεὶ καὶ ἡδέως αὐτοῦ τὸν ψόφον τῶν ὀδόντων ἀκούει. Καὶ ὁ ἵππος ὑποτυχὼν εἶπεν· «ἀλλ' ὦ οὗτος, εἰ λύκοι κριθῶν τροφῇ χρῆσθαι ἠδύναντο, οὐκ ἄν ποτε τὰ ὦτα τῆς γαστρὸς προέκρινας».

κατά τινα ἄρουραν ὁδεύων	περπατώντας σ' ένα χωράφι
καταλιπὼν ἀπῄει	τα παράτησε και έφυγε
Ἵππῳ δὲ συντυχών	όταν συνάντησε ένα άλογο
ἐπήγαγε (ἐπάγω)	οδήγησε
ἐπεὶ... ἀκούει	γιατί με ευχαρίστηση ακούει τον κρότο των δοντιών του
ὑποτυχὼν (ὑποτυγχάνω)	απαντώντας, δίνοντας απάντηση
οὐκ ἂν προέκρινας (προκρίνω)	δε θα προτιμούσες

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευές)

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΟ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΑΟΡΙΣΤΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

I. • Ἐάν τι κακὸν ἐπιτηδεύσωσιν (= κάνουν), οὔθ' οἱ δυνατοὶ οὔθ' οἱ ἀσθενεῖς, ἐν ἀγαθῇ πολιτείᾳ, ἀπολυθήσονται τῆς τιμωρίας.
• Οἱ ἡγεμόνες (= οι οδηγοί) τῆς ὁδοῦ, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμάρτωσιν (= αν κάνουν κάποιο σφάλμα εις βάρος μας), εἴσονται (= θα γνωρίζουν) ὅτι περὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα (= για τη δική τους ζωή) ἁμαρτήσονται.
• Ἢν φύγῃ Ἀβροκόμας, ἕλεσθε (= να εκλέξετε) ἄλλον ἡγεμόνα (= αρχηγό).
• Ἂν Θεὸς ἐθέλῃ, ῥᾳδίως κρατήσομεν τῶν πολεμίων.

II. • Ἐὰν τὰ ἀδύνατα θηρεύῃς (= επιδιώκεις), δυστυχίαν τῷ σῷ βίῳ παρέχεις.
• Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι τὴν δίκην (= τη δικαιοσύνη) καταλύωσιν, ἀσφάλειαν οὐκ ἔχουσι.
• Ἤν τις τούτων τι παραβαίνῃ (= κάνει κάποια παράβαση) ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= τους τιμωρούν).
• Ἐὰν οἱ πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθωνται, ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῦνται (= διοικούνται).

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω παραδείγματα είναι υποθετικοί λόγοι που δηλώνουν:

I. **Το προσδοκώμενο,** δηλαδή κάτι που κατά την κρίση του ομιλητή αναμένεται ότι θα επακολουθήσει, εφόσον τεθεί μια προϋπόθεση. Στο προσδοκώμενο *η υπόθεση* εισάγεται με *ἐάν, ἄν, ἤν* και εκφέρεται με *υποτακτική,* ενώ η απόδοση εκφέρεται με *οριστική μέλλοντα* ή με κάποια *ισοδύναμη έκφραση* (όπως π.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κ.ά.).

II. **Την αόριστη επανάληψη στο παρόν και το μέλλον,** δηλαδή κάτι που ο ομιλητής θεωρεί ότι θα επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν και το

μέλλον Στο είδος αυτό η υπόθεση εισάγεται με *ἐάν, ἄν, ἤν* και εκφέρεται με *υποτακτική* και η απόδοση εκφέρεται με ***οριστική ενεστώτα*** ή με ισοδύναμη έκφραση (συνήθως με γνωμικό αόριστο).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1 Ἐὰν τοῦτον ἀποκτείνητε, ... (βλάπτω) ὑμᾶς αὐτούς (= τους εαυτούς σας).
2. Ἢν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς . ... (βούλομαι) θνῄσκειν.
3. Ἐὰν τὰ ἀγαθὰ .... (πράττω), χαρὰν μεγάλην τῇ μητρὶ καὶ τῷ πατρὶ παρέχομεν.
4. Ἀπολούμεθα (= θα καταστραφούμε), ἐὰν μίαν ἔτι τοιαύτην νίκην .... (νικῶ).
5. Ἐὰν τὰ ὅπλα παραδῶτε, σπονδαὶ .... (εἰμί).
6. Ἐάν τις, παῖς ὤν, καλῶς .... (παιδεύομαι), ἀνὴρ ὤν, τὰ καλὰ ἐπιτηδεύει (= με τα καλά ασχολείται).

➤ Να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους συνδυάζοντας κατάλληλα την υπόθεση της πρώτης στήλης με την αντίστοιχη απόδοση που υπάρχει στη δεύτερη στήλη (όπως στο παράδειγμα):

1. Νέος ἂν πονήσῃς (= αν κοπιάσεις),	α) τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= χάνει το φως του).
2. Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι (= προσπαθεί να κοιτάξει κατά πρόσωπο),	β) δικαίως οὗτος τιμωρηθήσεται.
3. Ἐὰν πάντα ἀκούσητε,	γ) γῆρας ἕξεις εὐτυχές.
4. Ἢν βασιλεὺς ἀποθάνῃ,	δ) ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε.
5. Ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ,	ε) κρίνατε.
6. Ἐὰν ἀντέχῃ τὰ τῶν Ὀλυνθίων (= αν αντέχουν οι Ολύνθιοι),	στ) τότε βουλευσόμεθα (= θα αποφασίσουμε) περὶ τοῦ μέλλοντος.

1. — γ	4. — ......
2. — ...	5. — ......
3. —	6. — ......

➤ Να αποδώσετε τα κείμενα στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τους υποθετικούς λόγους που υπάρχουν σ' αυτά:

1. Λύκος ὑπὸ κυνῶν δηχθεὶς καὶ κακῶς διατεθεὶς ἐβέβλητο τροφὴν ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι μὴ δυνάμενος· καὶ δὴ θεασάμενος πρόβατον, τούτου ἐδεήθη ὕδωρ αὐτῷ κομίσαι ἐκ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. «ἐὰν γάρ σύ μοι ὕδωρ δῷς, ἐγὼ τὴν τροφὴν ἐμαυτῷ εὑρήσω». Τὸ δὲ πρόβατον ἔφη· «ἐὰν ὕδωρ σοι κομίσω ἐγώ, σὺ καὶ τροφῇ μοι χρήσῃ».

λύκος... ἐβέβλητο	λύκος δαγκωμένος από σκυλιά και όντας σε κακή κατάσταση είχε πέσει καταγής
τούτου ἐδεήθη (δέομαι)	του ζήτησε
σὺ καὶ τροφῇ μοι χρήσῃ	θα σου χρησιμεύσω και για τροφή / θα με χρησιμοποιήσεις και ως τροφή

2. Ἀλώπηξ εἰς ἀγέλην προβάτων εἰσελθοῦσα καὶ ἀναλαβοῦσα ἓν τῶν θηλαζόντων ἀρνίων, προσεποιεῖτο καταφιλεῖν. Ἐρωτηθεῖσα δὲ ὑπὸ κυνὸς τί τοῦτο ποιεῖ· «τιθηνοῦμαι αὐτό, ἔφη, καὶ προσπαίζω». Καὶ ὁ κύων ἔφη· «καὶ νῦν, ἐὰν μὴ ἀφῇς τὸ ἀρνίον ἀφ' ἑαυτῆς, τὰ κυνῶν σοι προσοίσω».

τιθηνοῦμαι αὐτὸ	το νταντεύω, το περιποιούμαι
ἀφ' ἑαυτῆς	από μόνη σου
τὰ κυνῶν σοι προσοίσω (προσφέρω)	θα σου προσφέρω (την περιποίηση) των σκυλιών, θα σου δείξω πώς χαϊδεύουν τα σκυλιά

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευές)

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΑΠΛΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΑΟΡΙΣΤΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ
ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

I.
- Εἰ δέοι (= χρειάζεται, είναι ανάγκη) πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμοῖμεν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες.
- Εἴ τις περιέλοιτο (= αν κανείς αφαιρούσε) τῆς ποιήσεως πάσης τό τε μέλος (= μελωδία) καὶ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέτρον, λόγοι γίγνονται τὰ λειπόμενα.
- Δυστυχέστατος τῶν ἀνθρώπων ἂν εἴην, εἰ τῆς πατρίδος ἀποστερηθείην.
- Ἐπιλείποι ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος (= δεν θα αρκούσε σε μας ο χρόνος), εἰ τὰς Ἡρακλέους πράξεις ἁπάσας καταριθμησαίμεθα (= απαριθμούσαμε, διηγούμαστε με λεπτομέρεια).

II.
- Κίμων, εἴ τινι ὑπόσχοιτό τι, οὐδαμῶς ἐψεύδετο.
- Εἴ τις καλῶς ὑπηρετήσειε Φιλίππῳ, οὐδενὶ ἂν εἴασε (*ἐῶ* = αφήνω) τὴν προθυμίαν ἀχάριστον (= χωρίς ανταμοιβή).
- Εἴ τις Κύρῳ δοκοίη βλακεύειν (= έδινε την εντύπωση ότι συμπεριφερόταν βλακωδώς), ἔπαισεν ἄν (*παίω* = χτυπώ).
- Οἱ Ἕλληνες τὸ πάλαι, εἰ βούλοιντο εἰς λόγους ἐλθεῖν πρὸς ἀλλήλους (= όταν ήθελαν να έρθουν σε διαπραγματεύσεις), κήρυκας ἔπεμπον.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω παραδείγματα είναι υποθετικοί λόγοι που δηλώνουν:

I. **Την απλή σκέψη,** δηλαδή κάτι που κατά την κρίση του ομιλητή είναι δυνατόν να γίνει, χωρίς όμως να τον ενδιαφέρει αν τελικά αυτό θα πραγματοποιηθεί. Στην απλή σκέψη, η υπόθεση εισάγεται με το **εἰ** και εκφέρεται με *ευκτική* και η απόδοση συνήθως με *δυνητική ευκτική* (= ευκτική + **ἄν**) ή, σπανιότερα, με *οριστική αρκτικού χρόνου.*

II. **Την επανάληψη στο παρελθόν,** δηλαδή κάτι που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν. Στο είδος αυτό η υπόθεση εισάγεται με το εἰ και εκφέρεται με *ευκτική* και η απόδοση με *οριστική παρατατικού* ή με *δυνητική οριστική αορίστου* (= οριστική αορίστου + ἄν).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Εἰ οἱ πολῖται .... (ὁμονοῶ) ἀλλήλοις, εὐνομουμένη γίγνοιτο ἂν ἡ πόλις.
2. Εἰ ἡμᾶς αὐτοὺς δεήσειεν (= χρειαζόταν, ήταν ανάγκη) τριάκονθ' ἡμέρας ἔξω γενέσθαι, οἱ γεωργοῦντες (= οι γεωργοί) ἡμῶν πολλὰ ἂν .... (ζημιοῦμαι).
3. Εἴ τις ἐν Λακεδαίμονι ποιοίη τι φαῦλον, οὗτος .. .. (δοκεῖ) ἀχρεῖος εἶναι.
4. .... (βούλομαι) ἂν σπείσασθαί σοι (= να συνάψω ανακωχή μαζί σου), ὦ Τισσάφερνες, εἰ μὴ οἰοίμην (= αν δεν πίστευα) ὑπὸ σοῦ ἐξαπατᾶσθαι.

➤ Να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους συνδυάζοντας κατάλληλα την υπόθεση της πρώτης στήλης με την αντίστοιχη απόδοση που υπάρχει στη δεύτερη στήλη (όπως στο παράδειγμα):

1. Εἴ τις ἆθλα προτιθείη (= καθιέρωνε βραβεία) τοῖς γεωργοῖς,	α) μάντεις ἦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἱερεῖς φέροντες πῦρ ἀπὸ τοῦ Διὸς βωμοῦ.
2. Εἴ τις τὴν ἐλπίδα ἐκ τοῦ βίου ἀποβάλοι,	β) ἠνάγκασαν ἂν ἡμᾶς ποιεῖν τὰ προσήκοντα (= όσα πρέπει).
3. Ἀγησίλαος εἰ τοὺς νέους γυμναζομένους ἴδοι,	γ) οὐκ ἄν τις ζῴη.
4. Εἰ μὴ τρέφοιτο,	δ) τί ἂν ἀγαθὸν ὑπολελειμμένον εἴη (= ἔχει απομείνει).
5. Εἰ τὰ ψηφίσματα αὐτάρκη εἶεν,	ε) πολὺ ἂν ἐπιδοίη (= θα πρόδευε) ἡ γεωργία.
6. Εἰ οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατεύοιντο ἔξω χώρας,	στ) ἐπήνεσεν ἄν.

1. — ε	4. — ......
2. —	5. — ......
3. —	6. — ......

➤ Να αποδώσετε το κείμενο στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο που υπάρχει σ' αυτό:

Λαγωοί ποτε πολεμοῦντες ἀετοῖς παρεκάλουν εἰς συμμαχίαν ἀλώπεκας. Αἱ δὲ ἔφησαν· «βοηθήσαιμεν ἂν ὑμῖν, εἰ οὐ γνοῖμεν τίνες ἐστὲ καὶ τίσι πολεμεῖτε».

αἱ δὲ ἔφησαν (φημί) κι αυτές είπαν
εἰ οὐ γνοῖμεν (γιγνώσκω) αν δεν ξέραμε

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

Δ. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
το πραγματικό	Εἰ + οριστική κάθε χρόνου	οποιαδήποτε έγκλιση
το αντίθετο του πραγματικού	Εἰ + οριστική παρελθοντικού χρόνου	δυνητική οριστική παρελθοντικού χρόνου
το προσδοκώμενο	Ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική	οριστική μέλλοντα ή ισοδύναμη έκφραση
αόριστη επανάληψη στο παρόν - μέλλον	Ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική	οριστική ενεστώτα ή ισοδύναμη έκφραση
απλή σκέψη	Εἰ + Ευκτική	δυνητική ευκτική ή οριστ. αρκτικού χρόνου
επανάληψη στο παρελθόν	Εἰ + Ευκτική	οριστική παρατατικού ή αορίστου + *ἄν*

Ε. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

➤ Στα επόμενα παραδείγματα να τοποθετήσετε τον κατάλληλο υποθετικό σύνδεσμο:

1. Οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοις εἶναι ἐλεύθερος, ... τυραννεύοιο ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν.
2. .... τὴν εὐδαιμονίαν τέχναις (= με τεχνάσματα) πονηραῖς διώκῃς (= επιδιώκεις), οὐκ ἐν τῷ βίῳ εὐτυχήσεις.
3. .... τις ἔχων πολλὰ χρήματα μὴ χρῷτο αὐτοῖς (= δεν τα χρησιμοποιεί), τί ἂν πλέον ἔχοι τοῦ πένητος;
4. Κακίστης δουλείας ἀπολυθήσῃ (= θα άπαλλαγείς από τη χειρότερη μορφή δουλείας), ... ἀπολυθῇς τῶν ἐπιθυμιῶν
5. Κάλλιστ' ἂν ζῴης, ... τὰ προσήκοντα δρῴης (*δρῶ* = πράττω, κάνω) μήτε θηρῶν (= χωρίς να επιδιώκεις) τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον μήτε δειμαίνων (= ούτε να φοβάσαι) τὸν τῶν ἀφρόνων ψόγον.
6. .... μὴ Ἀλέξανδρος ἦν, ἐπεθύμουν ἂν εἶναι Διογένης.
7. .... Ἕκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς (= και συ ο ίδιος) ἀποθανεῖ.
8. .... τις ἐν Ὀλυμπίᾳ νικήσῃ, εὐδαίμων ἔσται· εὐδαιμονέστερος δὲ .... ἐν μάχῃ νικῶν τελευτήσῃ.

➤ Να μετατρέψετε τους ακόλουθους υποθετικούς λόγους σε όλα τα υπόλοιπα είδη:

1. Εἰ γὰρ τοὺς κρείττους νικᾷς, θαυμαστός εἶ.
2. Εἰ ἐποίει οὗτος τὰ δέοντα, ηὐδαιμόνει ἄν.
3. Ἐὰν καρτερίαν καὶ πειθὼ ἔχωμεν, ἀνδρείως ἀγωνισόμεθα.

➤ Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τους υποθετικούς λόγους:

1. Αν ήμουν σοφός (δεν είμαι όμως), θα ήμουν ευτυχής *(εὐδαίμων).*
2. Όταν (κάθε φορά που) η πατρίδα κινδυνεύει, όλοι εμείς τη βοηθούμε (*βοηθῶ* + δοτ.).
3. Όταν (κάθε φορά που) η πατρίδα κινδύνευε, όλοι εμείς τη βοηθούσαμε.
4. Όταν η πατρίδα κινδυνεύσει, όλοι εμείς θα τη βοηθήσουμε.
5. Αν με εξόριζαν οι συμπολίτες μου (*φεύγω ὑπὸ τοῦ δήμου*), θα ήμουν πάρα πολύ δυστυχής (το θεωρώ ως ενδεχόμενο, ως σκέψη).
6. Αν κάποιος νομίζει ότι οι Λακεδαιμόνιοι είναι φοβεροί και δυσκολοπόλεμητοι *(δυσπολέμητος),* είναι λογικός *(σώφρων).*

➤ Να μεταφράσετε τα επόμενα κείμενα στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τους υποθετικούς λόγους που υπάρχουν σ' αυτά:

1. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

(Κατὰ Ματθαῖον 6, 14-15)

ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις	γιατί, αν συγχωρήσετε στους ανθρώπους

2. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται.

(Κατὰ Ματθαῖον 6, 22-23)

3. — Ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα γυμνασίων μὴ τὰ πρὸς τὴν ῥώμην ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν· τούτου δ' ἂν ἐπιτύχοις, εἰ λήγοις τῶν πόνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος.

— Ἐὰν ᾖς φιλομαθής, ἔσει πολυμαθής· ἃ μὲν ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας, προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις.

— Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. Οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένῃς τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθεῖς.

(Ἰσοκράτους, Πρὸς Δημόνικον, 14, 18 και 25)

εἰ λήγεις τῶν πόνων	αν σταματάς τις ασκήσεις
προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις	να τα αποκτάς με τα διαβάσματα, με τη γνώση
καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας	και από τη συμμετοχή στους κινδύνους
διαγιγνώσκομεν	κρίνουμε, καταλαβαίνουμε
ἀλλ' αὐτεπάγγελτος... βοηθεῖς	αλλά με δική σου πρωτοβουλία τους βοηθείς στις κατάλληλες περιστάσεις

ΣΤ. ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

I. Συμβαίνει πολλές φορές να παραλείπεται μέσα στον λόγο η υπόθεση ή η απόδοση, γιατί εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα. Στην περίπτωση αυτή, οι υποθετικοί λόγοι καλούνται *ελλειπτικοί.*

Π.χ. *Εἰ μὲν τὴν ῥητορικὴν ἐδίδαξεν, καλῶς ἔχει εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος;* (ενν *εἰ δὲ μὴ ἐδίδαξεν).*

Από τους ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους προέρχονται ορισμένες φράσεις που κατέληξαν να έχουν επρρηματική σημασία. Τέτοιες είναι π.χ..

εἰ δὲ μή = αλλιώς
εἰ μή = εκτός μονάχα, παρά μόνο
εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως
ἐὰν μόνον = αρκεί μόνο να
εἴ τις καὶ ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον
εἴ περ τις καὶ ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον κ.λπ.

ΙΙ. Εάν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από κάποιο ρήμα, τότε η απόδοση μπορεί να πάρει διαφορετική μορφή από αυτήν που έχουμε μάθει ως τώρα και συγκεκριμένα:
Ανάλογα με το ρήμα της εξάρτησης μπορεί να μετατραπεί:
α) σε δευτερεύουσα πρόταση
β) σε απαρέμφατο
γ) σε κατηγορηματική μετοχή.

Παραδείγματα			
	υπόθεση	απόδοση	μετατροπή
ανεξάρτητος υποθετικός λόγος	εἰ ταῦτα πράττετε,	ἀδικεῖτε	
εξαρτημένος υποθετικός λόγος	Σωκράτης γιγνώσκει, εἰ ταῦτα πράττουσιν,	*ὅτι ἀδικοῦσιν*	δευτερεύουσα πρόταση
	Σωκράτης γιγνώσκει, εἰ ταῦτα πράττουσιν,	*ἀδικεῖν* (αὐτούς)	απαρέμφατο
	Σωκράτης γιγνώσκει, εἰ ταῦτα πράττουσιν,	*ἀδικοῦντας* (αὐτοὺς)	κατηγορηματική μετοχή

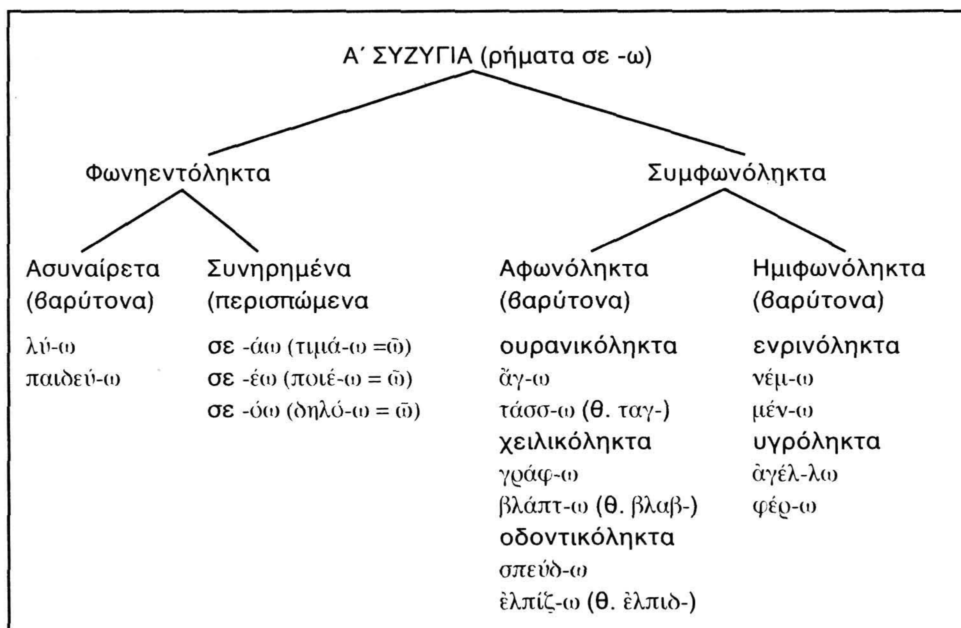
Οι μετατροπές που υφίστανται οι εξαρτημένοι υποθετικοί λόγοι ακολουθούν γενικά τους κανόνες μετατροπής του ευθέος λόγου σε πλάγιο, που θα εξετάσουμε αναλυτικά στην ενότητα 15.

ΙΙΙ. Πολλές φορές η υπόθεση δεν εμφανίζεται με τη μορφή υποθετικής πρότασης, αλλά με τη μορφή υποθετικής μετοχής.
Π.χ. Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, **ὑμῶν** μὴ **κελευσάντων**
(= Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, **εἰ** μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε).

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

ΡΗΜΑΤΑ ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ ΚΑΙ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΑ
Σχηματισμός **ενεστώτα, παρατατικού** και **μέλλοντα**

- **Υπενθυμίζεται ότι** η Α΄ Συζυγία περιλαμβάνει ρήματα:

Μέχρι τώρα έχουν διδαχθεί τα φωνηεντόληκτα και τα αφωνόληκτα. Η τελευταία κατηγορία των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες.

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τους υπογραμμισμένους τύπους στα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε κάποιες ιδιαιτερότητες στον σχηματισμό του μέλλοντα και του αορίστου.

- Θεοὺς μιαίνειν οὐδεὶς ἀνθρώπων σθένει (= μπορεί, έχει τη δυνατότητα).
- Ὁμιλίαι κακαὶ (= κακές συναναστροφές) φθείρουσιν ἤθη χρηστά.

- Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.
- Πολὺς καπνὸς ἐφαίνετο ἐν ταῖς κώμαις (= στις κωμοπόλιες).
- Οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω (= με όποιον ταχθώ στη γραμμή), ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὁσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν.
- Τισσαφέρνης διαβάλλει Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (= ότι δήθεν τόν επιβουλεύεται)· ὁ δὲ πείθεται καὶ λαμβάνει (= συλλαμβάνει) Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (= για να τον θανατώσει).
- Σωκράτης, σοφὸς ὤν (= αν και ήταν σοφός), οὐκ ᾐσχύνετο παρ' ἄλλων χρήσιμα μανθάνειν.
- Ταῦτα τῷ βασιλεῖ οἱ πρέσβεις ἀπαγγελοῦσι.
- Ἠγγέλλετο τοῖς στρατιώταις ὅτι Κῦρος τέθνηκε.
- Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1 Από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα πολύ λίγα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό ενεργητικής και μέσης φωνής από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο, όπως π.χ. τα ρήματα:
σθένω, μένω, στένω (= στενάζω), γέμω, τρέμω, νέμω
(ἐ)θέλω, βούλομαι, ἐπιμέλομαι, δέρω, φέρω κ.ά.

2. Τα περισσότερα ρήματα των κατηγοριών αυτών σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του χρονικού προσφύματος -j-, με τις ακόλουθες συνέπειες:

α) Σε όσα ρήματα έχουν χαρακτήρα **-λ-** αφομοιώνεται προς αυτόν το πρόσφυμα **-j-** και εμφανίζεται στον ενεστώτα και τον παρατατικό διπλό -λ (**-λλ-**) π.χ.
ἀγγέλλω, ἤγγελλον (< ἀγγελ-j-ω, θ. ἀγγελ- πρβλ. ἄγγελ-ος)
ἀγγέλλομαι, ἠγγελλόμην
σφάλλω, ἔσφαλλον (< σφάλ-j-ω, θ. σφαλ-, πρβλ. σφάλ-μα)
σφάλλομαι, ἐσφαλλόμην

Εξαιρούνται απ' αυτόν τον κανόνα και γράφονται με ένα -λ- τα ρήματα: (ἐ)θέλω, βούλομαι, ἐπιμέλομαι, ὀφείλω και το απρόσωπο μέλει (= υπάρχει φροντίδα)

β) Σε όσα ρήματα έχουν χαρακτήρα **-ν-** ή **-ρ-** και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα **-α, -ε, ι, υ,** μετατρέπονται αυτά τα φωνήεντα σε **-αι, ει, ī, ū** αντίστοιχα· π.χ.
φαίνω, ἔφαινον (<φαν-j-ω, θ. φαν- πρβλ. φαν-ός)
φαίνομαι, ἐφαινόμην

αἴρω, ἦρον	(< ἀρ-j-ω, θ. ἀρ- πρβλ. ἄρ-σις)
αἴρομαι, ἠρόμην	
κτείνω, ἔκτεινον	(< κτενν- < κτεν-j-ω, θ. κτεν-)
φθείρω, ἔφθειρον	(< φθερρ- < φθερ-j-ω, θ. φθερ-)
κρῑ́νω, ἔκρῑνον	(< κρῐνν- < κρῐν-j-ω, θ. κρῐν-)
οἰκτῑ́ρω, ᾤκτῑρον	(< οἰκτῐρρ- < οἰκτῐρ-j-ω, θ. οἰκτῐρ-)
πλῡ́νω, ἔπλῡνον	(< πλῠνν- < πλῠν-j-ω, θ. πλῠν-)
σῡ́ρω, ἔσῡρον	(< σῠρρ- < σῠρ-j-ω, θ. σῠρ-)

Για τις φθογγολογικές μεταβολές που οδήγησαν σ' αυτούς τους μετασχηματισμούς βλέπε την παράγρ. 301 της Γ.Α.Ε.

3. Ο μέλλοντας ενεργητικής και μέσης φωνής των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα και τις καταλήξεις των συνηρημένων ρημάτων σε **-έω**. Κλίνεται όπως ο ενεστώτας του συνηρημένου ρήματος ποιέω-ῶ. Π.χ..

Ενεστώτας		Μέλλοντας
• βάλλω	θ.βαλ-	βαλ-ῶ
βάλλομαι		βαλ-οῦμαι
• κρίνω	θ. κριν-	κριν-ῶ
κρίνομαι		κριν-οῦμαι
• αἴρω	θ. ἀρ-	ἀρ-ῶ
αἴρομαι		ἀρ-οῦμαι

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να μεταφέρετε τα ρήματα των επομένων προτάσεων στον μέλλοντα, σύμφωνα με το πρώτο παράδειγμα:

1 Οἱ στρατιῶται *μένουσιν* ἐνταῦθα ἡμέρας πέντε.	1. Οἱ στρατιῶται *μενοῦσιν* ἐνταῦθα ἡμέρας πέντε.
2. Ταῦτα *ἀποκρινόμεθα* τῷ στρατηγῷ	2. ....
3. Ἀθηναῖοι τὴν τῶν βαρβάρων στρατιὰν *ἀμύνονται* (= αποκρούουν)	3. ....
4. Οἱ πολέμιοι τὴν τῶν Θηβαίων χώραν *διαφθείρουσι.*	4. ....

5. Ταῦτα οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων *ἀγγέλλουσι.*

5. ....

6. Οὗτος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα *αἰσχύνει.*

6. ....

7 Ἐξαπίνης (= αιφνιδιαστικά, ξαφνικά) *ἐπιφαίνονται* οἱ πολέμιοι.

7. ....

8. *Ἀγγέλλεται* ὑπὸ τοῦ κήρυκος ἡ τῶν παίδων τελευτή.

8. ....

➤ **Στο επόμενο κείμενο να βρείτε δυο τουλάχιστον τύπους ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων, να τους αναγνωρίσετε και να γράψετε την ευκτική ενεστώτα και μέλλοντα της ίδιας φωνής:**

Τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς μὴ ἔκ τινος περιουσίας ζῶντας τὸ παλαιὸν ἔκρινον οἱ Ἀρεοπαγῖται καὶ ἐκόλαζον. Μενέδημον γοῦν καὶ Ἀσκληπιάδην τοὺς φιλοσόφους, νέους ὄντας καὶ πενομένους μεταπεμψάμενοι οἱ Ἀρεοπαγῖται ἤροντο, πῶς ὅλας τὰς ἡμέρας τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες, κεκτημένοι δὲ οὐδέν, οὐ φαίνονται πένητες.

Οἱ δὲ ἐκέλευον μεταπεμφθῆναί τινα τῶν μυλωθρῶν. Ἐλθόντος δ' ἐκείνου καὶ εἰπόντος ὅτι νυκτὸς ἑκάστης, κατιόντες εἰς τὸν μυλῶνα σύρουσι καὶ αἴρουσι σάκκους καὶ μένοντες μέχρι πρωΐας δύο δραχμὰς ἀμφότεροι λαμβάνουσι, θαυμάσαντες οἱ Ἀρεοπαγῖται παραγγέλλουσι δοθῆναι ἑκάστῳ αὐτῶν δραχμὰς διακοσίας.

πενομένους (πένομαι)	**φτωχούς**
μεταπεμψάμενοι (μεταπέμπομαι)	**αφού τους κάλεσαν**
τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες	**κάνοντας παρέα με τους φιλοσόφους**
οἱ δὲ... τῶν μυλωθρῶν	**αυτοί λοιπόν ζητούσαν να έρθει κάποιος μυλωνάς**
κατιόντες εἰς τὸν μυλῶνα	**αφού κατέβουν στόν μύλο**

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- Ἡρόδοτος λέγει ὅτι οἱ βάρβαροι ἀπέκτειναν τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἱκέτας ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς βωμῷ καὶ πυρὶ τὸ ἱερὸν διέφθειραν.
- Διογένης ἐρωτηθείς, ὅπως ἄν τις ἀμύναιτο τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρόν, ἀπεκρίνατο· «αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος».
- Λακεδαιμόνιοι τοῖς Ἀθηναίοις ἐβοήθησαν καὶ οὕτω τὸ τῶν βαρβάρων στῖφος ἠμύναντο.
- Ἅμα τῷ ὄρθρῳ (= με το γλυκοχάραμα) Κλέαρχος *παρήγγειλε* εἰς τάξιν τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα ἔχειν.
- Ὅστις τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐμίανε, μὴ ἀψάσθω (= να μην αγγίξει) τῶν βωμῶν.
- Τήνδε τὴν ἐπιστολὴν ἐγὼ ἀπέσταλκά σοι ὡς μνήμην (= σαν ανάμνηση) τῆς πρὸς τὸν πατέρα φιλίας.
- Ἀπηγγέλκασι τῷ Ἀριαίῳ ὅτι νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς φυγὴν τοὺς ἐναντίους τρέπουσι.
- Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.
- Παρήγγελτο τοῖς στρατιώταις μὴ *κτεῖναι* τοὺς ἐχθροὺς ἀδίκως.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις στα παραδείγματα είναι τύποι του αορίστου, του παρακειμένου και του υπερσυντελίκου ενεργητικής και μέσης φωνής ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Ο αόριστος των ρημάτων αυτών κλίνεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ						
	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Ενεργητικός	ἔ-νειμ-α	νείμ-ω	νείμ-αιμι	—		
	ἔ-νειμ-ας	νείμ-ῃς	νείμ-αις	νεῖμ-ον		
	ἔ-νειμ-ε	νείμ-ῃ	νείμ-αι	νειμ-άτω		
	ἐ-νείμ-αμεν	νείμ-ωμεν	νείμ-αιμεν	—	νεῖ-μαι	νείμ-ας
	ἐ-νείμ-ατε	νείμ-ητε	νείμ-αιτε	νείμ-ατε		νείμ-ασα
	ἔ-νειμ-αν	νείμ-ωσι	νείμ-αιεν	νειμ-άντων		νεῖμ-αν
				ἢ -άτωσαν		
	ἐ-νείμ-ατον	νείμ-ητον	νείμ-αιτον	νείμ-ατον		
	ἐ-νειμ-άτην	νείμ-ητον	νειμ-αίτην	νειμ-άτων		
	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Μέσος	ἐ-νειμ-άμην	νείμ-ωμαι	νειμ-αίμην	—		
	ἐ-νείμ-ω	νείμ-ῃ	νείμ-αιο	νεῖμ-αι		
	ἐ-νείμ-ατο	νείμ-ηται	νείμ-αιτο	νειμ-άσθω		
	ἐ-νειμ-άμεθα	νειμ-ώμεθα	νειμ-αίμεθα	—	νείμ-ασθαι	νειμ-άμενος
	ἐ-νείμ-ασθε	νείμ-ησθε	νείμ-αισθε	νείμ-ασθε		νειμ-αμένη
	ἐ-νείμ-αντο	νείμ-ωνται	νείμ-αιντο	νειμ-άσθων		νειμ-άμενον
				ἢ -άσθωσαν		
	ἐ-νείμ-ασθον	νείμ-ησθον	νείμ-αισθον	νείμ-ασθον		
	ἐ-νειμ-άσθην	νείμ-ησθον	νειμ-αίσθην	νειμ-άσθων		

Για τον σχηματισμό του ενεργητικού και μέσου αορίστου των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων βλ. τις παραγρ. 303 και 304 της ΓΑΕ.

α) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων εμφανίζεται χωρίς τον χρονικό χαρακτήρα -σ-, με καταλήξεις -α-, -άμην (άσιγμος αόριστος).

β) Στο ρηματικό θέμα το φωνήεν που προηγείται του ένρινου ή υγρού χαρακτήρα μεταβάλλεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ᾰ → η	φαίνω	θ.	φᾰν-	αόρ.	ἔ-φην-α
ᾰ → ᾱ (μετά από ε,ι,ρ)	μαραίνω	θ.	μαρᾰν-	αόρ.	ἐ-μάρᾱν-α
ε → ει	ἀγγέλλω	θ.	ἀγγελ-	αόρ.	ἤγγειλ-α
ῐ → ῑ	κρίνω	θ.	κρῐν-	αόρ.	ἔ-κρῑν-α
ῠ → ῡ	ἀμύνω	θ.	ἀμῠν-	αόρ.	ἤμῡν-α

II. Ο παρακείμενος και υπερσυντέλικος της ενεργητικής φωνής σχηματίζεται κανονικά με τις καταλήξεις -κα, -κειν:

ἀγγέλλω (θ. αγγελ-) → ἤγγελκα, ἠγγέλκειν
αἴρω (θ. αρ-) → ἦρκα, ἤρκειν.
φαίνω (θ. φαν-) → πέφαγκα ἐπεφάγκειν

III. Ο παρακείμενος και υπερσυντέλικος της μέσης φωνής:

α) στα υγρόληκτα ρήματα σχηματίζεται κανονικά με τις καταλήξεις -μαι, -μην:

ἀγγέλλομαι (θ. αγγελ-) → ἤγγελμαι, ἠγγέλμην
καθαίρομαι (θ. καθαρ-) → κεκάθαρμαι, ἐκεκαθάρμην

β) στα ενρινόληκτα ο ρηματικός χαρακτήρας -ν- άλλοτε αφομοιώνεται προς το -μ- της κατάληξης και άλλοτε τρέπεται σε -σ:

αἰσχύνομαι (θ.αισχυν-) → ᾔσχυμμαι, ᾐσχύμμην
μιαίνομαι (θ. μιαν-) → μεμίασμαι, ἐμεμιάσμην

γ) η κλίση γίνεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Οριστική		Προστακτική	Απαρέμφατο Μετοχή
ἤγγελ-μαι	ἠγγέλ-μην	—	
ἤγγελ-σαι	ἤγγελ-σο	ἤγγελ-σο	ἠγγέλ-θαι
ἤγγελ-ται	ἤγγελ-το	ἠγγέλ-θω	
ἠγγέλ-μεθα	ἠγγέλ-μεθα	—	ἠγγελ-μένος
ἤγγελ-θε	ἤγγελ-θε	ἤγγελ-θε	ἠγγελ-μένη
ἠγγελ-μένοι εἰσὶ	ἠγγελ-μένοι ἦσαν	ἠγγέλ-θων	ἠγγελ-μένον
ὤξυμ-μαι	ὠξύμ-μην	—	
ὤξυν-σαι	ὤξυν-σο	ὤξυν-σο	ὠξύν-θαι
ὤξυν-ται	ὤξυν-το	ὠξύν-θω	
ὠξύμ-μεθα	ὠξύμ-μεθα	—	ὠξυμ-μένος
ὤξυν-θε	ὤξυν-θε	ὤξυν-θε	ὠξυμ-μένη
ὠξυμ-μένοι εἰσὶ	ὠξυμ-μένοι ἦσαν	ὠξύν-θων	ὠξυμ-μένον
πέφασ-μαι	ἐπεφάσ-μην	—	
πέφαν-σαι	ἐπέφαν-σο	πέφαν-σο	πεφάν-θαι
πέφαν-ται	ἐπέφαν-το	πεφάν-θω	
πεφάσ-μεθα	ἐπεφάσ-μεθα	—	πεφασ-μένος
πέφαν-θε	ἐπέφαν-θε	πέφαν-θε	πεφασ-μένη
πεφασ-μένοι εἰσὶ	πεφασ-μένοι ἦσαν	πεφάν-θων	πεφασ-μένον

Για τον σχηματισμό των χρόνων αυτών βλ. τις παραγρ. 305, 307 και 308 της Γ.Α.Ε.

IV. Ο παθητικός μέλλοντας και ο παθητικός αόριστος των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων σχηματίζονται κανονικά με την προσθήκη των καταλήξεων *-θήσομαι* και *-θην* αντίστοιχα (όπως και στα φωνηεντόληκτα), χωρίς μεταβολή του ρηματικού χαρακτήρα. Π.χ.:

ἀγγέλλομαι (θ. *αγγελ-*) → *ἀγγελ-θήσομαι, ἠγγέλ-θην*
μιαίνομαι (θ. *μιαν-*) → *μιαν-θήσομαι, ἐ-μιάν-θην*

V **Να προσέξετε τις εξαιρέσεις:**

α) Τα ρήματα *κλίνω, κρίνω, πλύνω* και *τείνω* σχηματίζουν τον παρακείμενο και υπερσυντέλικο της ενεργητικής και της μέσης φωνής, καθώς και τον παθητικό μέλλοντα και αόριστο χωρίς τον ρηματικό χαρακτήρα *-ν*. Π.χ.

κλίνω (θ. *κλιν-*) → *κέκλικα, κέκλιμαι, κλιθήσομαι, ἐκλίθην*

κρίνω (θ. *κριν-*) → *κέκρικα, κέκριμαι, κριθήσομαι, ἐκρίθην*

πλύνω (θ. *πλυν-*) → *πέπλυκα, πέπλυμαι, πλυθήσομαι, ἐπλύθην*

τείνω (θ. *τεν-/ταν-*) → *τέτακα, τέταμαι ταθήσμαι, ἐτάθην*

β) Όσα από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα, στο οποίο υπάρχει το φωνήεν *-ε*, τρέπουν το *-ε* αυτό σε *-α* στον παρακείμενο και υπερσυντέλικο ενεργητικής και μέσης φωνής, καθώς και στον παθητικό μέλλοντα και αόριστο (α΄ και β΄). Π.χ.

σπείρω (θ. *σπερ-*) → *ἔσπαρκα, ἔσπαρμαι σπαρήσομαι, ἐσπάρην*

φθείρω (θ. *φθερ-*) → *ἔφθαρκα, ἔφθαρμαι φθαρήσομαι, ἐφθάρην*

στέλλω (θ. *στελ-*) → *ἔσταλκα, ἔσταλμαι σταλήσομαι, ἐστάλην*

(βλ. και παράγρ. 309 της γραμματικής)

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά με τον σωστό τύπο του ρήματος που είναι σε παρένθεση:

1. Φαλῖνος ἠρώτα Κλέαρχον πότερον σπονδὰς ἢ πόλεμον .... (ἀπαγγέλλω – α΄ πληθ. οριστ. μελλ.) τῷ βασιλεῖ.
2. Ἀθυμία τοῖς Ἀθηναίοις ἐνέπεσε (=στεναχώρια κατέλαβε τους Αθηναίους) ἐπεὶ .... (ἀγγέλλομαι – γ΄ εν υπερσ.) ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή.
3. Νικίας ἄπρακτος .... (μένω – γ΄ εν. πρόσ. ορ. αορ.) διὰ τὸ .. .. (διασπείρομαι – απαρεμφ. παρακειμ.) αὐτῷ τὸ στράτευμα.
4. Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ .... (σπείρω – μετοχ. ενεστ.) τοῦ .... (σπείρω – απαρεμφ. αορ.).
5. Τοῦ Διὸς γάμους ποιοῦντος, πάντα τὰ ζῷα δῶρα .. .. (ἀποστέλλω – γ΄ πληθ. ορ. αορ.), ἕκαστον κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν. Ὄφις δὲ ἕρπων ῥόδον λαβὼν ἐν τῷ στόματι ἀνέβη. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ζεὺς .... (ἀποκρίνομαι – γ΄ εν ορ. αορ)· «τῶν ἄλλων πάντων τὰ δῶρα λαμβάνω, ἀπὸ δὲ τοῦ σοῦ στόματος οὐδόλως λαμβάνω». Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι τῶν πονηρῶν αἱ χάριτες τοὺς ἄλλους .... (διαφθείρω – γ΄ πληθ. ορ. παρακειμ.).

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων τοποθετώντας κατάλληλα τις λέξεις της διπλανής στήλης:

1. Ὁ μὴ .... ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται.
2. Ἐν θέρει οἱ Ἀθηναῖοι τὰς χεῖρας .... καὶ τὸν Δία ἱκέτευον νέφη .... ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὕδωρ πέμπειν δι' αὐτῶν.
3. Τὴν μὲν ναῦν .... κακὸς κυβερνήτης, τὴν δὲ πόλιν κακὸς τύραννος.
4. Οἱ μετὰ Λεωνίδου εἰς Θερμοπύλας πολλοὺς τῶν ἐναντίων .... καὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα οὐκ ....
5. Ὀρέστης τὰς χεῖρας τῷ τῆς μητρὸς αἵματι .... καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἐρινύες ἐπειρῶντο .... αὐτόν.

διαφθείρειν
φθείρει
δαρείς
ἀπέκτεινειν
ᾔσχυναν
ᾖρουν
ἐμίανε
φαίνειν

➤ Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Δε θα ντροπιάσουμε *(καταισχύνω)* τα όπλα της πατρίδας αλλά θα αγωνιστούμε *(ἀμύνω)* και πολλούς εχθρούς θα φονεύσουμε *(κτείνω)*.
2. Οι Αθηναίοι ντρέπονταν *(αἰσχύνομαι)*, επειδή οι βάρβαροι κατέστρεψαν *(διαφθείρω)* την Αττική και σκότωσαν *(ἀποκτείνω)* πολλούς ανθρώπους. Γι' αυτό *(διὸ)* δεν περίμεναν *(ἀναμένω)* τους συμμάχους αλλά μόνοι αντιμετώπισαν (*ἀμύνομαι* + αιτ.) τους εχθρούς.

➤ Στο επόμενο κείμενο να αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους και να γράψετε το β΄ και γ΄ ενικό πρόσωπο του μέλλοντας, του αορίστου και του παρακειμένου της ίδιας φωνής:

Βάτραχοι δύο ἐν λίμνῃ ἐνέμοντο. Θέρους δὲ ξηρανθείσης τῆς λίμνης, καταλιπόντες ἐκείνην διὰ τὸ μὴ δύνασθαι μένειν, ἐπεζήτουν ἑτέραν. Καὶ δὴ βαθεῖ περιέτυχον φρέατι, ὅπερ ἰδὼν ἅτερος θατέρῳ ἀγγέλλει· «ἰδοὺ φρέαρ μέγα· συγκατέλθωμεν ἐν αὐτῷ.» Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἀποκρίνεται· «ἂν οὖν καὶ τὸ ἐνθάδε ὕδωρ ξηρανθῇ, πῶς ἀναβησόμεθα;»

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως κρίνειν περὶ τῶν πραγμάτων.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ἐνέμοντο (νέμομαι)	ζούσαν, έβρισκαν τροφή
βαθεῖ περιέτυχον φρέατι	βρήκαν ένα βαθύ πηγάδι
ἅτερος θατέρῳ	ο ένας στον άλλο
ὁ δὲ ὑπολαβὼν	εκείνος δε αφού πήρε τον λόγο

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ
ΚΥΡΙΩΣ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΤΙΚΕΣ

- **Υπενθυμίζεται ότι:**

Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο κυρίως αντί ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων).
Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών:

1 Προσωπικές	:	ἐγώ, σύ, (αὐτός) – ἡμεῖς, ὑμεῖς, (σφεῖς)
2. Δεικτικές	:	οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ὅδε, ἥδε, τόδε κ.ά.
3. Οριστική ή Επαναληπτική	:	αὐτός, αὐτή, αὐτό
4. Κτητικές		ἐμός-ή-όν, σός-ή-όν, ἑός-ή-όν
5. Αυτοπαθητικές	:	ἐμαυτοῦ, ἐμαυτῆς–σεαυτοῦ, σεαυτῆς– ἑαυτοῦ, ἑαυτῆς κ.λπ.
6. Αλληλοπαθητικές	:	ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἀλλήλους – ἀλλήλων, ἀλλήλαις, ἀλλήλας – ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἄλληλα
7. Ερωτηματικές	:	τίς, τί – τίνες, τίνα ποῖος, ποία, ποῖον κ.ά.
8. Αόριστες	:	τὶς τὶ – τινές, τινά (ἄττα) κ.ά.
9. Αναφορικές	:	ὅς, ἥ, ὅ – ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ – ὅστις, ἥτις, ὅ,τι κ.ά.

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Παρατηρήστε στα επόμενα παραδείγματα τους υπογραμμισμένους τύπους:

- Διὰ τοὺς σοὺς λόγους (= **αναπόδεικτες κατηγορίες**) ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι, καὶ κατηγορεῖς ὡς ὑπὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἐμῶν χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοι μαρτυρεῖν.
- Χρῆν δ' αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ταύτην τὴν προθυμίαν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ ὑπὲρ Θηραμένους, ὃς εἰς ἡμᾶς πολλὰ ἐξήμαρτεν.
- Ἀλλ' οὗτος τὴν μὲν πόλιν ἐχθρὰν ἐνόμιζεν εἶναι, τοὺς δ' ὑμετέρους ἐχθροὺς φίλους.
- Καίτοι εἰ ἐσωφρόνουν, τοὺς διδασκάλους τῶν σφετέρων ἁμαρτημάτων σφόδρ' ἂν ἐκόλαζον.

- Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
- Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι είναι κτητικές αντωνυμίες (παραδ. 1-4 και αλληλοπαθητικές αντωνυμίες (παραδ. 5 και 6).

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Ανάλογα με τον αριθμό των κτητόρων, οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τις ακόλουθες μορφές:

Α΄ Για έναν κτήτορα

α΄ πρόσωπο: **ἐμός, ἐμή, ἐμὸν** (= δικός μου, δική μου, δικό μου)
β΄ πρόσωπο: **σός, σή, σὸν** (= δικός σου, δική σου, δικό σου)
γ΄ πρόσωπο: **ἑός, ἑή, ἑὸν** (= δικός του, δική του, δικό του)

Β΄ Για πολλούς κτήτορες

α΄ πρόσωπο: **ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον** (= δικός μας, δική μας, δικό μας)
β΄ πρόσωπο: **ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον** (= δικός σας, δική σας, δικό σας)
γ΄ πρόσωπο:**σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον** (=δικός τους, δική τους, δικό τους)

- Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα και σχηματίζονται, όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, από το θέμα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών.
- Κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα [σε -ος -η -ὸν]
  Π.χ.: ἐμός, ἐμή, ἐμὸν → **όπως** σοφός, σοφή, σοφὸν
  ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον → **όπως** δίκαιος, δικαία, δίκαιον.
- Από τις κτητικές αντωνυμίες γ΄ προσώπου η ἑός, ἑή, ἑὸν δεν χρησιμοποιείται από τους πεζογράφους και η σφέτερος, -α, -ον είναι σπάνια. Αντί γι' αυτές χρησιμοποιείται συχνά:
  — η γενική της επαναληπτικής αντωνυμίας **αὐτός, αὐτή, αὐτό.**
  — η γενική της δεικτικής αντωνυμίας **οὗτος ἢ ἐκεῖνος** για έμφαση.
  — η γενική της αυτοπαθητικής αντωνυμίας **ἑαυτοῦ, ἑαυτῶν.**

Δείτε τα επόμενα παραδείγματα:

— Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπείσθη μὲν ὑπὸ Περικλέους εἰς ταύτην τὴν γῆν ἀφικέσθαι ἔτη δὲ τριάκοντα ᾤκησε.
— Τοσαύτην σωφροσύνην καὶ δέος ἡ τούτων ἀρετὴ πᾶσιν ἀνθρώποις παρεῖχεν.
— Οὗτοι παιδευθέντες μὲν ἐν τοῖς τῶν προγόνων ἀγαθοῖς, ἄνδρες δὲ γενόμενοι τὴν ἐκείνων δόξαν διέσωσαν.
— Πολλῶν μὲν γὰρ καὶ καλῶν αἴτιοι γεγένηνται τῇ ἑαυτῶν πατρίδι.

- Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή φανερώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα, εμφανίζεται μόνο στον πληθυντικό αριθμό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις.
Κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης:

Πληθυντικός αριθμός

αρσ.	θηλ.	ουδ.
ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των αντωνυμιών που δίνονται σε παρένθεση:

1. Καὶ ἔλεγον πρὸς .... τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; (**ἀλλήλων**, αιτ. αρσ.)
2. Οὕτω δ' ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς .... ὁρῶσιν, ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ' αὐτοὶ λογοποιοῦσιν (= πλάθουν διάφορες φήμες). (**ὑμετέρα**)
3. Ὑμεῖς δὲ (ὃ τῶν εὖ φρονούντων ἔργον ἐστὶ) μᾶλλον πιστεύετε τοῖς .... ὀφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις. (**ὑμέτερος** + επαναλ. αντων.)
4. Καλέσας δὲ Δάμνιππον λέγω πρὸς αὐτὸν τάδε, «ἐπιτήδειος (= φίλος) μέν μοι τυγχάνεις ὤν, ἥκω δ' εἰς τὴν .. .. οἰκίαν, ἀδικῶ δ' οὐδέν, χρημάτων δ' ἕνεκα ἀπόλλυμαι. Σὺ οὖν ταῦτα πάσχοντί μοι πρόθυμον παράσχου (= θέσε στη διάθεσή μου) τὴν .... δύναμιν εἰς τὴν .... σωτηρίαν.» (**σή**, αυτοπ. αντων. β΄ πρόσ., **ἐμή**)
5. Ἄξιον δὲ καὶ τοὺς ξένους τοὺς ἐνθάδε κειμένους ἐπαινέσαι, οἳ περὶ τῆς .... σωτηρίας μαχόμενοι, πατρίδα τὴν ἀρετὴν ἡγησάμενοι, τοιαύτην τοῦ βίου τελευτὴν (= τέλος) ἐποιήσαντο. (**ἡμετέρα**)
6. Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς (= σε) ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλούς, οἳ τὰ μὲν ... . ἀνηλώκασι (= έχουν σπαταλήσει), τοῖς δὲ τὰ .... σῴζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν. (αυτοπαθ. αντων., **σφέτερον**)
7. Ὅστις γὰρ περὶ τοὺς .... ἀναγκαίους (= συγγενείς) τοιαῦτα ἁμαρτάνει ἁμαρτήματα, τί ἂν περί γε (= πράγματι) τοὺς ἀλλοτρίους ποιήσειεν; (αυτοπαθ. αντων.)
8. Μὴ ταρασσέσθω .... ἡ καρδία. (προσωπ. αντων. β΄ προσ. πληθ.)

➤ Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να αναγνωρίσετε με τη βοήθεια των πινάκων της γραμματικής σας τα είδη των αντωνυμιών που υπάρχουν σ' αυτό:

Σωκράτης: Πότερον οὖν ἐν ἀνθρώπῳ μόνον νομίζεις τὸ καλὸν εἶναι ἢ καὶ ἐν ἄλλῳ τινί; Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ ἐν ἵππῳ καὶ βοῒ καὶ ἐν ἀψύχοις πολλοῖς. Οἶδα γοῦν οὖσαν καὶ ἀσπίδα καλὴν καὶ ξίφος καὶ δόρυ. Καὶ πῶς, ἔφη, οἷόν τε ταῦτα μηδὲν ὅμοια ὄντα ἀλλήλοις πάντα καλὰ εἶναι: Ἂν νὴ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ ἔργα ὧν ἕνεκα ἕκαστα κτώμεθα εὖ εἰργασμένα ᾖ ἢ εὖ πεφυκότα πρὸς ἃ ἂν δεώμεθα, καὶ ταῦτ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καλά. Οἶσθα οὖν, ἔφη, ὀφθαλμῶν τίνος ἕνεκα δεόμεθα; Δῆλον, ἔφη, ὅτι τοῦ ὁρᾶν. Οὕτω μὲν τοίνυν ἤδη οἱ ἐμοὶ ὀφθαλμοὶ καλλίονες ἂν τῶν σῶν εἴησαν. Πῶς δή; Ὅτι οἱ μὲν σοὶ τὸ κατ' εὐθὺ μόνον ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ καὶ τὸ ἐκ πλαγίου διὰ τὸ ἐπιπόλαιοι εἶναι. Λέγεις σύ, ἔφη, καρκίνον εὐοφθαλμότατον εἶναι τῶν ζῴων; Πάντως δήπου, ἔφη· ἐπεὶ καὶ πρὸς ἰσχὺν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄριστα πεφυκότας ἔχει. Εἶεν, ἔφη, τῶν δὲ ῥινῶν ποτέρα καλλίων, ἡ σὴ ἢ ἡ ἐμή; Ἐγὼ μέν, ἔφη, οἶμαι τὴν ἐμήν, εἴπερ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἕνεκεν ἐποίησαν ἡμῖν ῥῖνας οἱ θεοί. Οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν ὀσμὰς προσδέχεσθαι.

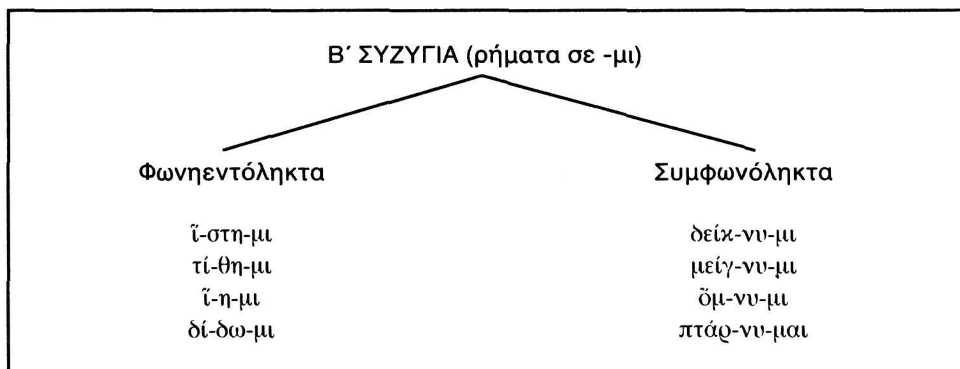
Ξενοφῶντος **Συμπόσιον V 3-6**

καλός, -ή, -όν	ωραίος, καλός
οἷόν τ' (ἐστὶ)	είναι δυνατόν
πεφυκότα (φύομαι)	είναι από τη φύση τους
δὴ	λοιπόν
ἐπιπόλαιοι	γουρλωτοί
καρκίνον	κάβουρα
εὐοφθαλμότατον	αυτός που έχει την οξύτερη όραση
πάντως δήπου	εξάπαντος, βεβαιότατα, αναμφίβολα
εἶεν	καλά
εἴπερ γε	εάν πράγματι στ' αλήθεια
μυκτῆρες (μυκτήρ, ὁ)	ρουθούνια
ἀναπέπτανται (ἀναπετάννυμαι)	είναι ορθάνοιχτα
πάντοθεν	από παντού

ΕΝΟΤΗΤΑ 14

ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

- **Υπενθυμίζεται ότι η Β΄ Συζυγία** περιλαμβάνει ρήματα:

- Τα συμφωνόληκτα ρήματα, όπως το δείκνυμι (θ. δεικ-) σχηματίζουν τον Ενεστώτα και τον Παρατατικό από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του προσφύματος -νυ- και της κατάληξης. Βλ. και παράγρ. 334 της Γ.Α.Ε.
- Από τα φωνηεντόληκτα έχει διδαχθεί το **ἵστημι**.

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα:

— Θαυμάζοντός τινος τὰ ἐν Σαμοθράκῃ ἀναθήματα, Διογένης ἔφη, «πολλῷ ἂν ἦν πλέω εἰ καὶ οἱ μὴ σωθέντες ἀνετίθεσαν».

— Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε (= συγχωρήσετε) τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.

— Ἡγεῖτο γὰρ ἅπαν ποιήσειν αὐτόν, εἴ τις ἀργύριον διδοίη.

— Ἀπόδος, ὦ κατάρατε, τὰ πορθμεῖα (=ναύλα).

— Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

— Καὶ ὁ ῥήτωρ δὲ σὺ ἀπόθου (= άφησε κατά μέρος) τῶν ῥημάτων τὴν τοσαύτην ἀπεραντολογίαν.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι ανήκουν στα ρήματα τίθημι, ἵημι, δίδωμι.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι σχηματίζουν τον Ενεστώτα και Παρατατικό με αναδιπλασιαμό (επανάληψη του αρχικού συμφώνου με ένα -ι-. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός):
  τί-θη-μι (<θί-θη-μι), **ἵ-η-μι** (<jί-jη-μι), δί-δω-μι και ἵ-στη-μι (< σί-στη-μι· η δασεία υποκατέστησε το αρχικό σ-).
- Τα ρήματα αυτά έχουν δύο θέματα, ένα ισχυρό θη-, jη-, δω-, στη-, και ένα ασθενές θε-, jε-, δο-, στα-.
- Η μέση φωνή τους σχηματίζεται από το ασθενές θέμα, εκτός από την υποτακτική ενεστώτα και αορίστου β΄.
  τίθε-μαι, ἵε-μαι, δίδο-μαι και **ἵστα-μαι.**
- Τα ρήματα αυτά παρουσιάζουν ιδιομορφίες και στην κλίση του αορίστου. Παρατηρήστε τον επόμενο πίνακα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλ.
ἵ-στη-μι	ἵ-στη-ν	στή-σω	ἔστην*	ἕστη-κα	ἑ-στήκ-κειν
ἵ-στα-μαι	ἱ-στά-μην	στή-σομαι	ἐ-στη-σάμην		ἢ εἱ-στή-κειν
		στα-θή-σομαι	ἐστά-θην		
τί-θη-μι	ἐ-τί-θη-ν	θή-σω	ἔ-θη-κα	τέ-θη-κα/	
τί-θε-μαι	ἐ-τι-θέ-μην	θή-σομαι	ἐ-θέ-μην	τέ-θει-κα	
		τε-θή-σομαι	ἐ-τέ-θην	τέ-θει-μαι	
ἵ-η-μι	ἵ-η-ν	ἥ-σω	ἧ-κα	εἷ-κα	
ἵ-ε-μαι	ἱ-έ-μην	ἥ-σομαι	εἵ-μην	εἷ-μαι	εἵ-μην
		ἑ-θήσομαι	εἵ-θην		
δί-δω-μι	ἐ-δί-δουν	δώ-σω	ἔ-δω-κα	δέ-δω-κα	ἐ-δε-δώ-κειν
δί-δο-μαι	ἐ-δι-δό-μην	δώ-σομαι	ἐ-δό-μην	δέ-δο-μαι	ἐ-δε-δό-μην
		δο-θήσομαι	ἐ-δό-θην		

* Ενεργητικός αόριστος με παθητική σημασία

- Για την κλίση του ενεστώτα, παρατατικού και αορίστου β΄ των ρημάτων αυτών στην ενεργητική και μέση φωνή μελετήστε τους πίνακες της παραγ. 339 της Γ.Α.Ε. (σελ. 220-225).

- Στην προστακτική του αορίστου β΄, ενεργητικού και μέσου, σε σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό πρόθεση, ο τόνος ανεβαίνει, όχι όμως πάνω από τη λήγουσα της προθέσεως, όταν αυτή είναι δισύλλαβη, **ἄφ-ες, ἄφ-ετε, πρόσ-θες, ἐπί-θες, ἀπό-δος, ἀπό-δοτε, κατά-θου, κατά-θεσθε.**

• Όταν όμως οι τύποι του β΄ ενικού της προστακτικής του μέσου αορίστου β΄ είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση ή με δισύλλαβη που έχει πάθει έκθλιψη, τότε ο τόνος δεν ανεβαίνει: **ἐν-θοῦ, ἀφοῦ** (<**ἀπὸ** + **οὖ**).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **τίθημι, ἵημι** και **δίδωμι** που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1 Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.
2. Τοῦτον οἱ τριάκοντα ἀφεῖσαν.
3. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς.
4. Ἡ ναῦς ὑπῆρχε κοινή, ὁμοίως ἀμφοτέρων ἀργύριον ἴσον κατατεθεικότων.
5. Οὗτοι δὲ ἀφέμενοι τοῦ νεανίσκου ἔτυπτον ἐμέ.
6. Πέρας δ' οὐδὲν ἀλγέων τίθης.
7 Ὅμως μεντοι ἵνα μὴ ὑπὸ τούτου πράγματ' ἔχοι (= ενοχλείται), δοὺς ἀργύριον ἀπηλλάγη.
8. Ἐὰν δὲ νόμον θῆταί τις, μὴ ἀποβαίνῃ δὲ κατὰ τὸ συμφέρον τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας (= σχέσης), οὐκέτι (= όχι πια) τοῦτο τὴν τοῦ δικαίου φύσιν ἔχει.

➤ Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Οὐδέποτ' ἂν .. .. λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον (=αχινό). (β΄ ενικ. ευκτ. αορ. του **τίθημι).**

2. Χρὴ δ', ὅταν μὲν .... τοὺς νόμους, ὁποῖοί τινές εἰσι σκοπεῖν, ἐπειδὰν δὲ ...., φυλάττειν καὶ χρῆσθαι (= να τους εφαρμόζετε) (β΄ πληθ. υποτ. ενεστ. και β πληθ. υποτ. αορ. του **τίθεμαι**).

3. «Ἡμεῖς», εἶπεν, «ὦ Θεμιστόκλεις, εἰ σωφρονοῦμεν, ἤδη τὴν κενὴν καὶ μειρακιώδη στάσιν (= παιδαριώδη έριδα) .... ἀρξώμεθα σωτηρίου καὶ καλῆς φιλονεικίας πρὸς ἀλλήλους ἁμιλλώμενοι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα. (μτχ. αορ. του **ἀφίημι**).

4. Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου .... (γ΄ εν οριστ. ενεστ. του **παραδίδομαι**).

5. Καὶ .... ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς .... τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. (β΄ εν. προστ. αορ και α΄ πληθ. οριστ. ενεστ. του **ἀφίημι**).

6. Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθεντοῦντας ὑμᾶς οὕτω .... δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους (= που κάνουν). (β΄ πληθ. οριστ. ενεστ. του **διατίθεμαι**).

7 Ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον .... δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις. (γ΄ ενικ. ευκτ. αορ. του **δίδωμι**).

8. Λύκοι πρέσβεις ἔστειλαν τοῖς προβάτοις εἰρήνην ποιῆσαι μετ' αὐτῶν διηνεκῆ (= διαρκή), εἰ τοὺς κύνας λάβωσι καὶ διαφθείρωσι, τὰ μωρὰ δὲ πρόβατα ... . τοῦτο ποιῆσαι. (οριστ. αορ. του **συντίθεμαι** = συμφωνώ).

9. Εὔδοξος δ' ὁ Κνίδιος καὶ Εὐάνθης ὁ Μιλήσιός φασι τῶν Κροίσου τινὰ φίλων λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως ποτήριον χρυσοῦν, ὅπως .... τῷ σοφωτάτῳ τῶν Ἑλλήνων· τὸν δὲ .. .. Θαλῇ. (γ΄ ενικ. υποτ. αορ. του **δίδωμι**, απαρ. αορ. του **δίδωμι**).

10. Σχολαστικὸς ἐν τῷ πλέειν χειμῶνος ὄντος σφοδροῦ καὶ τῶν οἰκετῶν (= δούλων) κλαιόντων· Μὴ κλαίετε ἔφη· πάντας γὰρ ὑμᾶς ἐν διαθήκαις ἐλευθέρους .... (α΄ ενικ. οριστ. αορ. του **ἀφίημι**).

➤ Να μεταφράσετε τα παρακάτω κείμενα, αφού αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους:

1. Ἐβόα πολλάκις λέγων τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ῥᾴδιον ὑπὸ τῶν θεῶν δεδόσθαι, ἀποκεκρύφθαι δ' αὐτῶν ζητούντων μελίπηκτα καὶ μύρα καὶ τὰ παραπλήσια.

Λαερτίου Διογένους **Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Διογένης**, VI 44

μελίπηκτα (τὰ)	μελόπιτες

2. Ἰδὼν δέ ποτε δύο τινὰς φιλοσόφους κομιδῇ ἀπαιδεύτως ἐν ζητήσει ἐρίζοντας καὶ τὸν μὲν ἄτοπα ἐρωτῶντα, τὸν δὲ οὐδὲν πρὸς λόγον ἀποκρινόμενον, οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ἔφη, ὦ φίλοι, ὁ μὲν ἕτερος τούτων τράγον ἀμέλγειν, ὁ δὲ αὐτῷ κόσκινον ὑποτιθέναι;

Λουκιανοῦ **Δημώνακτος βίος** 28

κομιδῇ (επιρ.)	ολότελα
ἐν ζητήσει	κατά την έρευνα ενός ζητήματος
ἄτοπα	παράδοξα, παράλογα
οὐδὲν πρὸς λόγον	τίποτα σχετικό
ἀμέλγειν	ότι αρμέγει

3. Ὄνος ἀκούσας τεττίγων ᾀδόντων ἥσθη ἐπὶ τῇ εὐφωνίᾳ καὶ ζηλώσας αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπυνθάνετο τί σιτούμενοι τοιαύτην φωνὴν ἀφιᾶσι. Τῶν δὲ εἰπόντων· «δρόσον,» ὁ ὄνος προσμένων τῇ τροφῇ τῆς δρόσου λιμῷ διεφθάρη.

Αἰσώπου **Μῦθοι** 184 (B.E. Perry)

ἐπὶ τῇ εὐφωνίᾳ	από την ωραία τους φωνή
τί σιτούμενοι	τι τρώνε και...
προσμένων τῇ τροφῇ	επιμένοντας να τρέφεται
διεφθάρη (διαφθείρομαι)	ψόφησε

4. Ἐπαίτης ᾔτησε Λάκωνα· «ἀλλὰ εἰ δοίην σοι,» ἔφη, «μᾶλλον πτωχεύσεις, τῆς δὲ ἀσχημοσύνης σου ταύτης ὁ πρῶτος μεταδοὺς αἴτιος, ἀργόν σε ποιήσας.»

Πλουτάρχου **Ἠθικὰ** 235 F

ᾔτησε	ζήτησε ελεημοσύνη
ἀσχημοσύνης	ανάρμοστης συμπεριφοράς
ἀργὸν	οκνηρό

5. Ὥσπερ δὲ τὸ παλαιὸν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ πρότερον μὲν μόνος ὁ χορὸς διεδραμάτιζεν, ὕστερον δὲ Θέσπις ἕνα ὑποκριτὴν ἐξεῦρεν ὑπὲρ τοῦ διαναπαύεσθαι τὸν χορὸν καὶ δεύτερον Αἰσχύλος, τὸν δὲ τρίτον Σοφοκλῆς καὶ συνεπλήρωσεν τὴν τραγῳδίαν, οὕτως καὶ τῆς φιλοσοφίας ὁ λόγος πρότερον μὲν ἦν μονοειδὴς ὡς ὁ φυσικός, δεύτερον δὲ Σωκράτης προσέθηκε τὸν ἠθικόν, τρίτον δὲ Πλάτων τὸν διαλεκτικὸν καὶ ἐτελεσιούργησε τὴν φιλοσοφίαν.

Λαερτίου Διογένους **Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Πλάτων,** III 56

διεδραμάτιζεν	έπαιζε στο έργο μέχρι το τέλος
ἦν μονοειδὴς	ήταν ενός είδους, είχε ένα θέμα
ἐτελεσιούργησε	ολοκλήρωσε

ΕΝΟΤΗΤΑ 15

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε την αντιστοιχία των παραλλήλων παραδειγμάτων στους παρακάτω πίνακες:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1 Φησὶν ὁ κατήγορος· «οὗτος οὐ δικαίως λαμβάνει τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον».	1α. Φησὶν ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον.
2. Λέγει ὁ κατήγορος· «οὗτος ὑβριστής ἐστι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διακείμενος».	2α. Λέγει, ὡς ὑβριστής εἰμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διακείμενος.
3. Μιλτιάδης λέγει (εἶπεν)· «ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ πατρίδι βοηθεῖν».	3α. Μιλτιάδης λέγει ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ πατρίδι βοηθεῖν. 3β. Μιλτιάδης εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖον εἴη τῇ πατρίδι βοηθεῖν.
4. Χειρίσοφος ἤκουε· «Κῦρος στρατεύει πρὸς Κιλικίαν».	4α. Χειρίσοφος ἤκουε Κῦρον στρατεύοντα πρὸς Κιλικίαν
5. Ἀλέξανδρος ἐκέλευε· «ἐλθέτω ὡς ἐμὲ Παρμενίων».	5α. Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Παρμενίωνα ἐλθεῖν ὡς αὐτόν.
6. Ἀγησίλαος ἤρετο (= ρώτησε) Κῦρον· «παραγγέλλεις τι;»	6α. Ἀγησίλαος ἤρετο Κῦρον, εἴ τι παραγγέλλοι.
7. Οὗτος λέγει· «μανθάνω, *ἃ οὐκ ἐπίσταμαι*».	7α. Οὗτος λέγει ὅτι μανθάνει *ἃ οὐκ ἐπίσταται.*
8. Οἱ στρατιῶται ηὔχοντο· «σωτήρια θύσομεν (= θα κάνουμε ευχαριστήριες θυσίες), *ἔνθα ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφικώμεθα*».	8α. Οἱ στρατιῶται ηὔχοντο σωτήρια θύσειν, *ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοιντο.*

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω παραδείγματα, ένας συγγραφέας έχει δυο τρόπους για να μεταφέρει σ' εμάς τα λόγια κάποιου προσώπου:

α) Ο ένας τρόπος είναι να τα γράψει όπως ακριβώς ειπώθηκαν από το συγκεκριμένο πρόσωπο, χωρίς καμιά μεταβολή, αλλά μόνο με την πρόταξη ή παρεμβολή κάποιου ρήματος, όπως π.χ. φησί, λέγει, ἤκουε, ἐκέλευε κ.ά. Στην περίπτωση αυτή ο λόγος ονομάζεται *ευθύς (ή άμεσος).*

β) Ο άλλος τρόπος είναι να τα εξαρτήσει από κάποιο ρήμα και να τα μεταφέρει σ' εμάς έμμεσα και κάπως παραλλαγμένα σε σχέση μ' αυτά που πραγματικά είπε ο αρχικός ομιλητής. Στην περίπτωση αυτή, ο λόγος κελείται *πλάγιος (ή έμμεσος).*

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο, γίνεται με οριμένες αρχές, οι οποίες σχετίζονται:

α) Με το περιεχόμενο των προτάσεων (δηλαδή, αν οι προτάσεις του ευθέως λόγου είναι προτάσεις κρίσεως, επιθυμίας ή ερωτηματικές).

β) Με το είδος του ρήματος της εξάρτησης (π.χ. λεκτικό, γνωστικό, κελευστικό, ερωτηματικό κ.ά.)

γ) Με τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται το ρήμα της εξάρτησης (δηλαδή, αν βρίσκεται σε χρόνο αρκτικό ή ιστορικό).

δ) Με την έγκλιση των δευτερευουσών προτάσεων του ευθέος λόγου. Πιο συγκεκριμένα:

I. *Οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:*

α) Σε *ειδικό απαρέμφατο,* ύστερα από ρήματα *λεκτικά* (π.χ. λέγω, φημί, ὁμολογῶ, διδάσκω κ.ά.), *γνωστικά* (π.χ. γιγνώσκω, μανθάνω, οἶδα, ἐπίσταμαι κ.ά.) *αισθητικά* (π.χ. αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω κ.ά). και *δοξαστικά* (π.χ. δοκῶ, ἡγοῦμαι, νομίζω, κρίνω κ.ά). (παράδειγμα 1α).

β) Σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση μετά από ρήματα *λεκτικά, γνωστικά* και *αισθητικά.* (Παραδείγματα 2α, 3α και 3β).

γ) Σε *κατηγορηματική μετοχή* μετά από ρήματα *γνωστικά, αισθητικά* και όσα σημαίνουν *αγγελία* (π.χ. ἀγγέλλω, δηλῶ κ.ά.). (Παράδειγμα 4).

II. *Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται:* Σε *τελικό απαρέμφατο* ύστερα από ρήματα *κελευστικά* (π.χ. κελεύω, προτρέπω, παραινῶ κ.ά.), *απαγορευτικά* (π.χ. ἀπαγορεύω, κωλύω κ.ά.) και *ευχετικά* (π.χ. εὔχομαι). (Παράδειγμα 5).

III. *Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέπονται:*
Σε *πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις* (πλάγιες ερωτήσεις) ύστερα από ρήματα που σημαίνουν *ερώτηση* (ἐρωτῶ, πυνθάνομαι κ.ά.) *απορία* (ἀπορῶ, θαυμάζω κ.ά.), *φροντίδα* (ἐπιμελοῦμαι, φροντίζω κ.ά.) *πράξη* (πράττω, πειρῶμαι κ.ά.). Βλ. παράδειγμα 6.

- Υπενθυμίζουμε ότι οι δευτερεύουσες προτάσεις του πλαγίου λόγου (ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές) ακολουθούν τους κανόνες εκφοράς των αντίστοιχων δευτερευουσών προτάσεων. Σε περίπτωση όμως που το ρήμα της εξάρτησης βρίσκεται σε ιστορικό χρόνο (παρατατικό, αόριστο της οριστικής ή υπερσυντέλικο), τότε, αντί οριστικής, εκφέρονται συχνά με ευκτική, η οποία καλείται *ευκτική του πλαγίου λόγου.* (Βλ. τη διαφορά στα παραδείγματα 3α και 3β).

IV *Οι δευτερεύουσες προτάσεις του ευθέος λόγου διατηρούνται και στον πλάγιο λόγο.*

Οι προτάσεις αυτές:

α) Αν εξαρτώνται από ρήμα αρκτικού χρόνου (δηλαδή ενεστώτα, μέλλοντα ή παρακειμένου), τότε διατηρούν τον χρόνο και την έγκλισή τους με πιθανή αλλαγή μόνο του προσώπου του ρήματος. (Βλ. το παράδειγμα 7α).

β) Αν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου, τότε μετατρέπουν —όχι υποχρεωτικά— την απλή οριστική και την υποτακτική σε ευκτική του πλαγίου λόγου (παράδειγμα 8α).

(Για τον πλάγιο λόγο βλ. και τις παραγράφους 180-183 του Σ.Α.Ε.)

ΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ	ΡΗΜΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ
Κύριες προτάσεις κρίσεως	λεκτικό γνωστικό αισθητικό δοξαστικό	ειδικό απαρέμφατο
	λεκτικό γνωστικό αισθητικό	ειδική πρόταση
	γνωστικό αισθητικό αγγελίας	κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	κελευστικό απαγορευτικό ευχετικό	τελικό απαρέμφατο
Κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις)	ερώτησης απορίας φροντίδας πράξης	πλάγια ερωτηματική πρόταση (πλάγια ερώτηση)
Δευτερεύουσες προτάσεις	οποιοδήποτε	αμετάβλητες ως προς το είδος, με πιθανή αλλαγή της έγκλισης

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να γίνουν όλες οι δυνατές μετατροπές από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. «Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδὸς πλὴν ταύτης».	1. — Οἱ ἡγεμόνες (= οι οδηγοί) λέγουσιν .... — Οἱ ἡγεμόνες, ἔλεγον ....
2. «Ποιήσω δίκαια πράττων τοῦτο;»	2. — Σωκράτης ἠπόρει ....
3. «Πάλαι (= από παλιά) προδότης οὗτός ἐστιν».	3. — Λακεδαιμόνιοι ἴσασι (οἶδα) ....
4. «Λαμβάνετε τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν φρυγικῶν κωμῶν».	4. — Ἀναξίβιος ἐκέλευσε τοὺς στρατηγοὺς ....
5. «Θηραμένης ἐψεύδετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ».	5. — Ἀθηναῖοι ἐγίγνωσκον ....
6. «Παραδῶμεν τὴν πόλιν Θηβαίοις;»	6. — Πλαταιῆς τοὺς Θεοὺς ἐπήροντο (= ρωτούσαν, συμβουλεύονταν) ....

➤ Στα παρακάτω παραδείγματα να μετατραπεί ο πλάγιος λόγος σε ευθύ, σύμφωνα με το υπόδειγμα.

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1 «Ἴητε εἰς Λακεδαίμονα· οὐ γάρ εἰμι ἐγὼ κύριος».	1. Ὁ Ἆγις ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι· οὐ γὰρ εἶναι αὐτὸς κύριος.
2.	2. Εἷς τῶν λοχαγῶν προέτρεπεν αὐτοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἑλέσθαι.
3.	3. Κλέαρχος ἔλεγε τοῖς στρατηγοῖς ὅτι οὐ δύνανται τὸν Τίγρητα ποταμὸν διαβῆναι ἄνευ πλοίων.
4.	4. Ἡ μήτηρ διηρώτα Κῦρον πότερον βούλοιτο, μένειν ἢ ἀπιέναι.
5.	5. Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλούς, οἳ τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀνηλώκασι, τοῖς δὲ τὰ σφέτερα σῴζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν.
6.	6. Οἱ στρατηγοὶ ἔλεγον, ὅτι τὴν ἀναίρεσιν (= την περισυλλογή) τῶν ναυαγῶν προστάξαιεν ἀνδράσιν ἱκανοῖς.

➤ Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Οι Αθηναίοι υπόσχονταν (ὑπισχνοῦμαι + δοτ. + απαρ.) στους Μεγαρείς ότι δεν θα επιτρέψουν να εισβάλουν οι Λακεδαιμόνιοι στην Αττική.
2. Ο Ξενοφών γνώριζε (γιγνώσκω) ότι ο Κύρος είχε πεθάνει (ἀποθνῄσκω) στη μάχη.
3. Οι στρατηγοί παρότρυναν τον Επαμεινώνδα (παρακελεύομαί τινι + απαρ.) να μη μάχεται αλλά να παρατάσσεται (τάττομαι) πίσω απ' αυτούς (ὄπισθεν αὐτῶν).
4. Οι Θηβαίοι αμέσως μετά τη μάχη στα Λεύκτρα έστειλαν αγγελιαφόρο (πέμπω ἄγγελον) στην Αθήνα και παρακάλεσαν (κελεύω) τους Αθηναίους να τους βοηθήσουν και να τιμωρήσουν τους Λακεδαιμόνιους.

5. Ο Ξενοφώντας άκουσε τους στρατιώτες να φωνάζουν (βοῶ) θάλασσα, θάλασσα.

➤ Να μεταφράσετε τα κείμενα:

1 Σόλων ἐκείνην εἶπεν ἄριστα τὴν πόλιν οἰκεῖσθαι, ἐν ᾗ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας συμβαίνει τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον, ἐν ᾗ τοὺς κακοὺς ἀμύνεσθαι.

οἰκεῖσθαι (οἰκοῦμαι)	ότι διοικείται
ἐν ᾗ. ἀμύνεσθαι	στην οποία οι κακοί τιμωρούνται

2. Σόλων ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν μὴ γίγνοιτο ἀδίκημα ἐν πόλει εἶπεν· εἰ ὁμοίως ἀγανακτοῖεν οἱ μὴ ἀδικούμενοι τοῖς ἀδικουμένοις.

3. Ζήνων ἔφη δεῖν τὰς πόλεις κοσμεῖν οὐκ ἀναθήμασιν, ἀλλὰ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

ἀναθήμασιν (ἀνάθημα, τὸ)	με αφιερώματα, αγάλματα

4. Ἀρκεσίλαος ἔλεγεν, ὥσπερ ὅπου φάρμακα πολλὰ καὶ ἰατροὶ πολλοί, ἐνταῦθα νόσοι πλεῖσται, οὕτω δὴ καὶ ὅπου νόμοι πλεῖστοι, ἐκεῖ καὶ ἀδικίαν εἶναι μεγίστην.

(Στοβαίου, Ἀνθολόγιον, 76, 77, 88 και 91)

ΕΝΟΤΗΤΑ 16

ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ) (ΕΙΜΙ, ΦΗΜΙ, ΟΙΔΑ, ΔΕΔΟΙΚΑ)

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Μελετήστε τα παραδείγματα:

- Διογένης ἡμέρας ποτὲ λύχνον ἅψας (= αφού άναψε) περιῄει· πυνθανομένων δέ τινων «πρὸς τί τοῦτο;» ἔλεγεν ἄνθρωπον ζητεῖν
- Διογένης ἐρωτηθεὶς διὰ τί τὸ χρυσίον χλωρόν ἐστιν ἔφη, «ὅτι πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐπιβουλεύοντας».
- Ἐρωτήσαντος δέ τινος Δημώνακτα τίς αὐτῷ ὅρος (= ορισμός) εὐδαιμονίας εἶναι δοκεῖ, μόνον εὐδαίμονα ἔφη τὸν ἐλεύθερον· ἐκείνου δὲ φήσαντος πολλοὺς ἐλευθέρους εἶναι, Ἀλλ' ἐκεῖνον νομίζω τὸν μήτε ἐλπίζοντά τι μήτε δεδιότα.
- Πέμπτος δὲ ὁ Κλεόβουλος ἔφη, μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον, ὅταν τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον.
- Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Διονυσίου διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλούσιοι ἐπὶ τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκέτι (= όχι πλέον), ἔφη, «ὅτι οἱ μὲν ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δ' οὐκ ἴσασιν.»

Οι υπογραμμισμένες λέξεις στα παραδείγματα είναι τύποι των ρημάτων **εἶμι, φημί, δέδοικα** και **οἶδα.**

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα ρήματα αυτά κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -μι με κάποιες διαφορές, σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες:

I. ρ. **εἶμι** (= θα πάω, θ. ισχυρό εἰ- και αδύνατο ἰ-)

Οριστική		Υποτακτική	Ευκτική	Προστατική
Ενεστώτας	Παρατατικός			
εἶ-μι	ἦ-α / ᾔ-ειν	ἴ-ω	ἴ-οιμι / ἰ-οίην	—
εἶ	ᾔ-εις / ᾔ-εισθα	ἴ-ῃς	ἴ-οις / ἰ-οίης	ἴ-θι
εἶ-σι	ᾔ-ει	ἴ-ῃ	ἴ-οι / ἰ-οίη	ἴ-τω
ἴ-μεν	ἦ-μεν	ἴ-ωμεν	ἴ-οιμεν	—
ἴ-τε	ἦ-τε	ἴ-ητε	ἴ-οιτε	ἴ-τε
ἴ-ασι(ν)	ἦ-σαν / ᾔ-εσαν	ἴ-ωσι(ν)	ἴ-οιεν	ἰ-όντων / ἴ-τωσαν

Απαρέμφατο: **ἰ-έναι**
Μετοχή: **ἰ-ὼν (ἰόντος), ἰ-οῦσα (ἰούσης), ἰ-ὸν (ἰόντος)**

II. ρ. **φημί** (= λέω, ισχυρίζομαι, θ. ισχυρό φη-, αδύνατο φᾰ-)

Οριστική		Υποτακτική	Ευκτική	Προστατική
Ενεστώτας	Παρατατικός			
φη-μὶ	ἔ-φη-ν	φῶ	φαίη-ν	—
φὴ-ς / φῄ-ς	ἔ-φη-σθα / ἔφη-ς	φῇς	φαίη-ς	φά-θι
φη-σὶ(ν)	ἔ-φη	φῇ	φαίη	φά-τω
φα-μὲν	ἔ-φα-μεν	φῶ-μεν	φαίη-μεν / φαῖ-μεν	—
φα-τὲ	ἔ-φα-τε	φῆ-τε	φαίη-τε / φαῖ-τε	φά-τε
φα-σὶ(ν)	ἔ-φα-σαν	φῶ-σι(ν)	φαίη-σαν / φαῖ-εν	φά-των / (φά-τωσαν)

Απαρέμφατο ενεστώτα: **φά-ναι**
Μετοχή ενεστώτα: **φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον**
Μέλλοντας: **φή-σω**
Αόριστος: **ἔ-φη-σα**

III. ρ. **οἶδα** (= γνωρίζω, θ. ισχυρό Fειδ- = εἰδ- και με τροπή του ε σε ο: οἰδ, αδύνατο Fιδ=ἰδ-).

Οριστική		Υποτακτική	Ευκτική	Προστατική
Παρακ/νος με σημασία Ενεστώτα	Υπερσ/κος με σημασία Παρατατικού			
οἶδ-α	ᾔδ-η / ᾔδ-ειν	εἰδῶ	εἰδείη-ν	—
οἶσθ-α	ᾔδ-ησθα / ᾔδ-εις	εἰδῇς	εἰδείη-ς	ἴσ-θι
οἶδ-ε	ᾔδ-ει(ν)	εἰδῇ	εἰδείη	ἴσ-τω
ἴσ-μεν	ᾔδ-ε-μεν/ᾖσ-μεν	εἰδῶμεν	εἰδεῖ-μεν	—
ἴσ-τε	ᾔδ-ε-τε/ᾖσ-τε	εἰδῆτε	εἰδεῖ-τε	ἴσ-τε
ἴσ-ασι(ν)	ᾔδ-ε-σαν / ᾖσ-αν	εἰδῶσι(ν)	εἰδεῖ-εν	ἴσ-των/(ἴστωσαν)

Απαρέμφατο: **εἰδ-έναι**
Μετοχή: **εἰδ-ὼς (εἰδότος), εἰδ-υῖα (εἰδυίας), εἰδ-ὸς (εἰδότος)**
Μέλλοντας: **εἴ-σομαι / εἰδή-σω**

IV. ρ. **δέδοικα ἤ δέδια** (= φοβούμαι, θ. ισχυρό δει- και με τροπή του ε σε ο: δοι-, αδύνατο δι-)

Οριστική		Υποτακτική	Προστατική
Παρακείμενος με σημασία Ενεστώτα	Υπερσυντέλικος με σημασία Παρατατικού		
δέ-δοι-κα / δέ-δι-α	ἐ-δε-δοί-κειν	—	—
δέ-δοι-κας / δέ-δι-ας	-κεις	—	(δέ-δι-θι)
δέ-δοι-κε / δέ-δι-ε	-κει	δε-δί-η	(δε-δί-τω)
δε-δοί-καμεν / δέ-δι-μεν	-κεμεν	—	—
δε-δοί-κατε / δέ-δι-τε	-κετε	—	—
δε-δοί-κασι(ν) / δε-δί-ασι(ν)	-κεσαν / ἐ-δέ-δι-σαν	δε-δί-ωσι(ν)	—

Απαρέμφατο: **δεδοι-κέναι / δε-δι-έναι**
Μετοχή: **δε-δοι-κὼς / δε-δι-ὼς (δεδιότος), δε-δοι-κυῖα/δε-δι-υῖα (δεδιυίας), δε-δοι-κὸς / δε-δι-ὸς (δεδιότος)**
Μέλλοντας: **δεί-σομαι**
Αόριστος: **ἔ-δει-σα**

- Μερικά άλλα ρήματα σχηματίζουν μόνο ορισμένους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι π.χ. τέ-θνη-κα (= έχω πεθάνει), το απρόσωπο χρὴ (= πρέπει). (Βλ. Γραμματική σελ. 237-8).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να βρείτε και να αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **εἶμι, φημί, οἶδα** και **δέδοικα** που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Ὑμεῖς μὲν ἄπιτε πρὸς τὸ δικαστήριον εὐθεῖαν ἐκείνην προϊόντες (= προχωρώντας) προΐωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς.
2. Καὶ εἰ μηδένα ἀνθρώπων ᾐσχύνου, τοὺς θεοὺς ἐχρῆν σε δεδιέναι.
3. Πολλοὶ καὶ τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων ἥκουσιν εἰσόμενοι τίνα γνώμην περὶ τούτων ἕξετε.
4. Οὐδὲν ἔφη Θαλῆς τὸν θάνατον διαφέρειν τοῦ ζῆν. «Σὺ οὖν,» ἔφη τις, «διὰ τί οὐκ ἀποθνήσκεις;» «Ὅτι,» ἔφη, «οὐδὲν διαφέρει.»
5 Σχολαστικοὶ δύο ὁμοῦ ἐβάδιζον. Ἰδὼν οὖν ὁ ἕτερος αὐτῶν μέλαιναν ὄρνιν· Ἀδελφέ, φησίν, ἴσως ταύτης ὁ ἀλεκτρυὼν ἀπέθανεν.
6. Ἐτεῇ (= στην πραγματικότητα) δὲ οὐδὲν ἴσμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
7. Οἱ δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἔφευγον, δεδιότες εἷς ἕκαστος μὴ συλληφθείη.

➤ Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1 Οὕτω γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀσθένειαν ἑώρων καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν ἠπίσταντο, ὥστε πρότερον ... . τὰ μέλλοντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πραχθήσεσθαι. (παρ. του **οἶδα,** γ' πληθ.)

2. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι πᾶσιν εἶναι δῆλον ὅτι φεύγουσι μὲν οἱ περὶ αὐτῶν .... διώκουσι (= καταδιώκουν) δὲ οἱ βουλόμενοί τι ποιῆσαι κακόν. (μτχ. ενεστ. του **δέδια**).

3. Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτα λέγω, Φαλῖνος καὶ Διοκλῆς .... (οριστ. ενεστ. του **οἶδα,** γ' πληθ.).

4. Ηὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα .... ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. (μτχ. ενεστ. του **οἶδα**).

5. Διογένης εἰς θέατρον .... ἐναντίος (= αντιμέτωπος) τοῖς .... · ἐρωτηθεὶς δὲ διὰ τί, «τοῦτο,» . ... ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἐπιτηδεύω (= επιδιώκω) ποιεῖν. (πρτ. του **εἴσειμι,** γ' ενικ. / μτχ. ενεστ. του **ἔξειμι** / πρτ. του **φημί,** γ' ενικ.).

6. Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία .... · ἐγὼ δὲ .... ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυναστείαν (= εξουσία). (οριστ. ενεστ. του **φημί**, γ΄ ενικ. / ευκτ. ενεστ. του **φημί**, α΄ ενικ.).

7. Οὐδὲ οἶδ' ὅπως ἂν .... τις ὂν (= ότι συμβαίνει) τὸ μὴ γενόμενον· (ευκτ. ενεστ. του **οἶδα**, γ΄ ενικ.).

8. Λέγεται δ' ἀγόμενος ὑπὸ γραὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἄστρα κατανοήσῃ (= παρατηρήσει), εἰς βόθρον (= λάκκο) ἐμπεσεῖν καὶ αὐτῷ ἀνοιμώξαντι (= όταν φώναξε βοήθεια) .... τὴν γραῦν· «σὺ γάρ, ὦ Θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐ δυνάμενος ἰδεῖν τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴει γνώσεσθαι;» (απαρ. ενεστ. του **φημὶ**).

➤ Να μεταφράσετε τα παρακάτω κείμενα, αφού αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **εἶμι, φημί, οἶδα** και **δέδοικα** που θα συναντήσετε:

1 Εἰπόντας δέ τινος τῶν ἑταίρων, Ἀπίωμεν, Δημῶναξ, εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ προσευξώμεθα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, πάνυ, ἔφη, κωφὸν ἡγῇ τὸν Ἀσκληπιόν, εἰ μὴ δύναται κἀντεῦθεν ἡμῶν εὐχομένων ἀκούειν

Λουκιανοῦ **Δημώνακτος Βίος** Ι, 9, 29

ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ	για τον γιο μου

2. Ἐπεὶ δέ ποτε πλεῖν μέλλοντα αὐτῷ διὰ χειμῶνος ἔφη τις τῶν φίλων, Οὐ δέδοικας μὴ ἀνατραπέντος τοῦ σκάφους ὑπὸ ἰχθύων καταβρωθῇς; Ἀγνώμων ἂν εἴην, ἔφη, ὀκνῶν ὑπὸ ἰχθύων καταδασθῆναι τοσούτους αὐτὸς ἰχθῦς καταφαγών

Λουκιανός, ό.π. Ι, 9, 35

καταβρωθῇς (καταβιβρώσκομαι)	σε καταβροχθίσουν
ὀκνῶν	εάν δείλιαζα
καταδασθῆναι (καταδατέομαι)	να κατασπαραχθώ

3. Παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καί φησιν, «εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες.» Ὁ δέ, «καὶ σύ,» εἶπεν, «εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες.»

Λαερτίου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Ἀρίστιππος,** II 68

παριόντα	όταν περνούσε (ο Αρίστιππος)
ἔσκωψεν	περιγέλασε
προσφέρεσθαι	να τρως
οὐκ ἂν... ἐθεράπευες	δεν θα πρόσφερες τις υπηρεσίες σου

➤ Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους:

Λέων γηράσας καὶ μὴ δυνάμενος δι' ἀλκῆς ἑαυτῷ τροφὴν πορίζων ἔγνω δεῖν δι' ἐπινοίας τοῦτο πρᾶξαι.Καὶ δὴ παραγενόμενος εἴς τι σπήλαιον καὶ ἐνταῦθα κατακλιθεὶς προσεποιεῖτο τὸν νοσοῦντα· καὶ οὕτω τὰ παραγενόμενα πρὸς αὐτὸν ἐπί τὴν ἐπίσκεψιν ζῷα συλλαμβάνων κατήσθιε. Πολλῶν δὲ θηρίων καταναλωθέντων ἀλώπηξ τὸ τέχνασμα αὐτοῦ συνεῖσα παρεγένετο, καὶ στᾶσα ἄπωθεν τοῦ σπηλαίου ἐπυνθάνετο αὐτοῦ πῶς ἔχοι. Τοῦ δὲ εἰπόντος «κακῶς» καὶ τὴν αἰτίαν ἐρομένου δι' ἣν οὐκ εἴσεισιν, ἔφη «ἀλλ' ἔγωγε εἰσῆλθον ἄν, εἰ μὴ ἑώρων πολλῶν εἰσιόντων ἴχνη, ἐξιόντος δὲ οὐδενός.»

Αἰσώπου **Μῦθοι** 142 (B. E.Perry)

πορίζειν	να βρίσκει
ἔγνω (γιγνώσκω)	κατάλαβε
δι' ἐπινοίας	με πονηριά
παραγενόμενος	αφού πήγε
συνεῖσα	που αντιλήφθηκε
ἐρομένου (ἐρωτῶ)	και ρώτησε

ΕΝΟΤΗΤΑ 17

ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β΄ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

— Ἰδών ποτὲ Διογένης Ὀλυμπιονίκην πρόβατα νέμοντα, «ταχέως,» εἶπεν, «ὦ βέλτιστε (= **φίλε μου**) μετέβης ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ Νέμεα.»

— Πρὸς τοὺς συμβουλεύοντας τὸν ἀποδράντα αὐτοῦ δοῦλον ζητεῖν, «γελοῖον,» Διογένης ἔφη, «εἰ Μάνης μὲν χωρὶς Διογένους ζῇ, Διογένης δὲ χωρὶς Μάνου οὐ δυνήσεται.»

— Ἐπάταξεν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν λίθῳ καὶ αἷμα ἐρρύη.

— Ἐρωτηθεὶς Θαλῆς τί δύσκολον, ἔφη, «τὸ ἑαυτὸν γνῶναι·» τί δὲ εὔκολον, «τῷ ἄλλῳ ὑποθέσθαι (= **το να συμβουλεύεις**).»

— Κυμαῖος ἐν τῷ κολυμβᾶν βροχῆς γενομένης διὰ τὸ μὴ βραχῆναι εἰς τὸ βάθος κατέδυ.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι τύποι αορίστου β΄ των βαρυτόνων ρημάτων **μεταβαίνω, ἀποδιδράσκω, ῥέω, γιγνώσκω, καταδύομαι.**

Ο αόριστος β΄ των ρημάτων αυτών κλίνεται σύμφωνα με το **ἔστην** (αόρ. β΄ του ρ. **ἵστημι**), όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β΄					
Οριστική	ἔ-βη-ν	ἔ-δρᾱ-ν	ἐρρύη-ν	ἔ-γνω-ν	ἔ-δυ-ν
	ἔ-βη-ς	ἔ-δρα-ς	ἐρρύη-ς	ἔ-γνω-ς	ἔ-δυ-ς
	ἔ-βη	ἔ-δρα	ἐρρύη	ἔ-γνω	ἔ-δυ
	ἔ-βη-μεν	ἔ-δρα-μεν	ἐρρύη-μεν	ἔ-γνω-μεν	ἔ-δυ-μεν
	ἔ-βη-τε	ἔ-δρα-τε	ἐρρύη-τε	ἔ-γνω-τε	ἔ-δυ-τε
	ἔ-βη-σαν	ἔ-δρα-σαν	ἐρρύη-σαν	ἔ-γνω-σαν	ἔ-δυ-σαν

ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β΄					
Υποτακτική	βῶ βῇς βῇ βῶμεν κτλ.	δρῶ δρᾷς δρᾷ δρῶμεν κτλ.	ῥυῶ ῥυῇς ῥυῇ ῥυῶμεν κτλ.	γνῶ γνῷς γνῷ γνῶμεν κτλ.	δύ-ω δύ-ῃς δύ-ῃ δύ-ωμεν κτλ.
Ευκτική	βαίη-ν βαίη-ς βαίη βαῖ-μεν κτλ.	δραίη-ν δραίη-ς δραίη δραῖ-μεν κτλ.	ῥυείη-ν ῥυείη-ς ῥυείη ῥυεῖ-μεν κτλ.	γνοίη-ν γνοίη-ς γνοίη γνοῖ-μεν κτλ.	
Προστακτική	βῆ-θι βή-τω βῆ-τε βά-ντων ή βή-τωσαν	δρᾶ-θι δρά-τω δρᾶ-τε δρά-ντων ή δρά-τωσαν		γνῶ-θι γνώ-τω γνῶ-τε γνό-ντων ή γνώ-τωσαν	δῦ-θι δύ-τω δῦ-τε δύ-ντων ή δύ-τωσαν
Απαρ.	βῆ-ναι	δρᾶ-ναι	ῥυῆ-ναι	γνῶ-ναι	δῦ-ναι
Μετοχή	βὰς (βάντος) βᾶσα (βάσης) βὰν (βάντος)	δρὰς δράντος) δρᾶσα (δράσης) δρὰν (δράντος)	ῥυεὶς (ῥυέντος) ῥυεῖσα (ῥυείσης) ῥυὲν (ῥυέντος)	γνοὺς (γνόντος) γνοῦσα (γνούσης) γνὸν (γνόντος)	δὺς (δύντος) δῦσα (δύσης) δὺν (δύντος)

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα βαρύτονα ρήματα, τα οποία σχηματίζουν αόριστο β΄ κατά τα ρήματα σε -μι, έχουν θέμα με χαρακτήρα:

1. η και ᾰ: βαίνω, αόρ. β΄ ἔ-βη-ν (θ. βη-, βᾰ-),
   φθάνω, αόρ. β΄ ἔ-φθη-ν (θ. φθη-, φθᾰ-)·

2. ᾱ και ᾰ: (ἀπο)-δι-δρά-σκ-ω, αόρ. β΄ (ἀπ)-έ-δρᾱ-ν (θ. δρᾱ-, δρᾰ-), γηρά-σκ-ω, αόρ. β΄ ἐ-γήρᾱ-ν (θ. γηρᾱ-, γηρᾰ-)·

3. η και ε: ῥέω, αόρ. β΄ ἐρ-ρύη-ν (θ. ῥυη-, ῥυε-)·

4. ω και ο: ἁλ-ίσκ-ομαι, αόρ. β΄ ἑ-άλω-ν (θ. ἁλω-, ἁλο-), γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β΄ ἔ-γνω-ν (θ. γνω-, γνο-), βιῶ/ ζῶ, αόρ. β΄ ἐ-βίω-ν (θ. βιω-, βιο-)·

5. ῡ και ῠ: δύ-ομαι, αόρ. β΄ ε-δῡ-ν (θ. δῡ-, δῠ-), φύ-ομαι, αόρ. β΄ ἔ-φῡ-ν (θ.φῡ-, φῠ-).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους του αορίστου β΄ που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1 Ἀποδρὰς δὲ τοῦτον ἔφευγε μὲν τοὺς ἐνθάδε θεούς, ἔφευγε δὲ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.
2. Σχολαστικὸς φίλον συναντήσας εἶπε· καθ' ὕπνους σε ἰδὼν προσηγόρευσα. Ὁ δέ· σύγγνωθί (= συγχώρεσε) μοι, ὅτι οὐ προσέσχον (= πρόσεξα).
3. Λαθραίως παρεισδὺς εἰς τὴν πατρίδα καὶ τήν τε γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας παραλαβὼν πρὸς Ἀντίγονον ἐλθὼν ἀθυμίᾳ (= από θλίψη) τὸν βίον κατέστρεψε (= τελείωσε τη ζωή του, πέθανε).
4. Ἁπλοῦς ὁ μῦθος (= λόγος) τῆς ἀληθείας ἔφυ (= είναι από τη φύση του).
5. Πρὸς γὰρ τὸ τελευταῖον ἐκβὰν ἕκαστον τῶν πρὶν ὑπαρξάντων κρίνεται.
6. Ἐγώ σ' ἔθρεψα, σὺν (= μαζί σου) δὲ γηράναι θέλω.
7 Ἐβίωσαν μετ' ἀλλήλων ἥδιστα.
8. Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος ὅτε φιλάργυρός τις ἐξεφέρετο (= κηδευόταν), ἔφη· οὗτος βίον ἀβίωτον βιοὺς ἄλλοις τὸν βίον καταλέλοιπεν.

➤ Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν .... πρῶτον ἰχθὺν ἆρον (= σήκωσε), καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα (= ασημένιο νόμισμα). (μτχ. αορ. β΄ του **ἀναβαίνω**).
2. Ἐτελεύτησε δὲ γηραιός, ἔτη .... ἑβδομήκοντα. (μτχ. αορ. β΄ του **ζῶ**).
3. Τὸ μειράκιον ὡς .. .., ῥίψας τὸ ἱμάτιον, φεύγων ᾤχετο (= έφευγε τρέχοντας), οὗτοι δὲ αὐτὸν ἐπεδίωκον (= καταδίωκαν). (οριστ. αορ. β΄ του **γιγνώσκω** = αντιλαμβάνομαι).
4. Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν .... στολήν. (απαρ. αορ. β΄ του **ἐνδύομαι**).

5. Ἀλλὰ νῦν, φεῦ τῶν κακῶν, ἀπώλετο πᾶν· .... γὰρ Κωνσταντινούπολις. (οριστ. αορ. β΄ του **ἁλίσκομαι**).
6. Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς .... μέγας καὶ οὐ ῥᾳδίως διαβατὸς ἦν. (οριστ. αορ. β΄ του **ῥέω**).
7. Σὺ δὲ καὶ τὴν Μακεδονικὴν χλαμύδα καταβαλὼν κάνδυν (= περσικό μανδύα), ὥς φασι, ... (οριστ. αορ. β΄ του **μετενδύομαι** = φοράω άλλα ρούχα, αλλάζω ρούχα).
8. Πύρρων πρὸς τὰ ἐνενήκοντα ἔτη .... (οριστ. αορ. β΄ του **καταβιῶ** = τελειώνω τη ζωή μου).
9. ...., ὦ αὗται. (προστ. αορ. β΄ του **ἀποδύομαι**, β΄ πληθ.).
10. Σχολαστικὸς καθ᾽ ὕπνους ἧλον (= καρφί) πεπατηκέναι δόξας τὸν πόδα περιέδησεν (= περιέδεσε). Ἑταῖρος (= φίλος) δὲ αὐτοῦ πυθόμενος τὴν αἰτίαν καὶ .... δικαίως, ἔφη, μωροὶ καλούμεθα. Διὰ τί γὰρ ἀνυπόδητος κοιμᾶσαι; (μτχ. αορ. β΄ του **γιγνώσκω**).

➤ Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού αναγνωρίσετε τον υπογραμμισμένο ρηματικό τύπο:

Πλέων ποτὲ ἐπεὶ τὸ σκάφος ἔγνω πειρατικόν, λαβὼν τὸ χρυσίον ἠρίθμει· ἔπειτα εἰς θάλατταν ὡς μὴ θέλων παρακατέβαλε καὶ δῆθεν ἀνῴμωξεν. Οἱ δὲ καὶ ἐπειπεῖν φασιν αὐτὸν ὡς ἄμεινον ταῦτα δι᾽ Ἀρίστιππον ἢ διὰ ταῦτα Ἀρίστιππον ἀπολέσθαι.

Λαερτίου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωνή, Ἀρίστιππος,** ΙΙ 77

παρακατέβαλε	έριξε
ἀνῴμωξεν	θρήνησε μεγαλόφωνα
οἱ δὲ	άλλοι ωστόσο

ΕΝΟΤΗΤΑ 18

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

I. 1 Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι (= φιλονικούν μεταξύ τους) περὶ ῥίζαν Ὁμήρου· Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφῶν, Σαλαμίς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.
2. Αἱ δεύτεραι φρόντίδες (= σκέψεις) σοφώτεραι.
3. Καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Καλχηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.
4. Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα (= πήρα με συκοφαντίες), ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.
5. Ἤδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης.

II. 1 Πρῶτος δὲ Θαλῆς καὶ τὴν ὑστάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς τριακάδα εἶπε.
2. Πρῶτοι μὲν γὰρ καὶ μόνοι ὑπὲρ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν

III. 1 Καὶ μὴν εἴρηται γ' (= και όμως έχει λεχθεί τουλάχιστον) ἡμῖν οὐχ ἅπαξ ἀλλ' οἶμαι πολλάκις.
2. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στα παραπάνω παραδείγματα οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι αριθμητικά, λέξεις δηλαδή που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.

Τα αριθμητικά είναι επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα.

I. Τα αριθμητικά επίθετα (ομάδα I) διακρίνονται σε:

α) Απόλυτα: όσα φανερώνουν ένα ορισμένο πλήθος από όντα. (Παράδ. 1).

β) Τακτικά: όσα φανερώνουν τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από όμοιά του. (Παράδ. 2).

γ) Χρονικά: όσα φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια. (Παράδ. 3).

δ) Πολλαπλασιαστικά: όσα φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι. (Παράδ. 4).

ε) Αναλογικά: όσα φανερώνουν ποια είναι η αναλογία ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους. (Παράδ. 5).

- Από τα απόλυτα αριθμητικά, τα τέσσερα πρώτα κλίνονται ως εξής:

	(1) εἷς μία ἕν			(2) δύο
	Ενικός αριθμός			Δυϊκός αριθμός
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	(για τα τρία γένη)
ον	εἷς	μία	ἓν	δύο
γεν	ἑνὸς	μιᾶς	ἑνὸς	δυοῖν
δοτ.	ἑνὶ	μιᾷ	ἑνὶ	δυοῖν
αιτ.	ἕνα	μίαν	ἓν	δύο

	(3) τρεῖς τρία		(4) τέτταρες τέτταρα	
	Πληθυντικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. και θηλ.	ουδ.	αρσ. και θηλ.	ουδ.
ον	τρεῖς	τρία	τέτταρες	τέτταρα
γεν	τριῶν	τριῶν	τεττάρων	τεττάρων
δοτ.		τρισὶ(ν)	τέτταρσι(ν)	τέτταρσι(ν)
αιτ.	τρεῖς	τρία	τέτταρας	τέτταρα

- Τα απόλυτα αριθμητικά από το **πέντε** μέχρι το **ἑκατὸν** είναι άκλιτα. Από το **διακόσιοι, -αι, -α** και πάνω είναι τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό.

- Τα τακτικά, τα χρονικά και τα αναλογικά αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον.

- Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά κλίνονται όπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα σε -οῦς, -ῆ, -οῦν.

II. Τα αριθμητικά ουσιαστικά (ομάδα II) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από όμοιες μονάδες οποιουδήποτε είδους. Είναι όλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε -ὰς και κλίνονται όπως τα τριτόκλιτα οδοντικόληκτα θηλυκά σε -ας, γεν. -άδος. (Παραδ. 1-2).

III. Τα αριθμητικά επιρρήματα (ομάδα III) φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Λήγουν σε -άκις ή -κις, εκτός από τα τρία πρώτα που είναι: ἅπαξ (= μία μόνο φορά), δὶς (= δύο φορές), τρὶς (= τρεις φορές). (Παράδ. 1-2).

(Περισσότερες πληροφορίες 6λ. Γραμμ. §§ 205-218).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε με τη βοήθεια της Γραμματικής, τα είδη των αριθμητικών που περιέχονται στις παρακάτω προτάσεις:

1 Τῷ δὲ ἀδελφῷ ἔδωκε τρία τάλαντα, τὰ δὲ λοιπὰ τῷ υἱεῖ κατέλιπε, τάλαντα ἑπτακαίδεκα.
2. Ὁ μὲν οὖν Ἅγνων ἀνεχώρησε ταῖς ναυσίν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας ἐν τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέραις.
3. Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.
4. Βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν.
5. Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν προσκρούειν λίθον.
6. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· ἄρατε (= σηκώσατε) τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει (= μυρίζει άσχημα)· τεταρταῖος γάρ ἐστι.
7 Ἐγὼ δὲ ὑποτίθεμαι (= υποθέτω) τὴν διάμετρον τοῦ ἡλίου τῆς διαμέτρου τῆς σελήνης ὡς (= περίπου) τριακονταπλασίαν εἶναι καὶ μὴ μείζονα.
8. Τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλῆθος συντιθέμενον γίνεται διακόσιαί τε μυριάδες καὶ τριάκοντα καὶ μία καὶ πρὸς χιλιάδας ἑπτὰ καὶ ἑκατοντάδες ἓξ καὶ δεκάς.

➤ Να βρείτε με τη βοήθεια της γραμματικής σας τα αραβικά ψηφία που αντιστοιχούν στα παρακάτω αριθμητικά:

1 Τέσσαρα μὲν καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ αἳ ἐγένοντο μετ' Εὐβοίας ἅλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτειδαίᾳ μά-

χην μηνὶ ἕκτῳ Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα.

2. Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ποσάκις (= **πόσες φορές**) ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω (= **θα συγχωρήσω**) αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
3. ͵αϡϟϛ
4. Στίχοι ͵αψμθ
5. Γίνονται αἱ πᾶσαι μυριάδες στίχων τέτταρες καὶ τετταράκοντα πρὸς τοῖς πεντακισχιλίοις καὶ διακοσίοις ἑβδομήκοντα.
6. Στίχοι τρεῖς καὶ τετρακισμύριοι τεσσαράκοντα ἑβδομήκοντα πέντε.
7. Στίχοι ͵μ͵δσλθ´ (μ = **μυριὰς**).

➤ **Να γράψετε όλους τους δυνατούς τύπους των αριθμητικών που θα βρείτε στο παρακάτω αίνιγμα:**

εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δυοκαίδεκα. τῶν δ' ἑκάστῳ
παῖδες δὶς τριάκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι·
αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι·
ἀθάνατοι δέ τ' ἐοῦσαι, ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι.
ἔστι δ' ἐνιαυτός.

Λαερτίου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Κλεόβουλος,** I 91

διάνδιχα (επίρ.) εἶδος ἔχουσαι	που έχουν διαφορετική μορφή
ἔασιν	**εἰσὶν**
αὖτε (επίρ.)	αντιθέτως
ἐοῦσαι	**οὖσαι**
ἀποφθινύθουσιν	φθείρονται, χάνονται, πεθαίνουν

ΕΝΟΤΗΤΑ 19

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Α΄ και Β΄ ΚΛΙΣΗΣ

I. Α΄ ΚΛΙΣΗ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

— Βοιωτοὶ ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες τὴν γῆν ἐδῄουν (= λεηλατούσαν).
— Θέας δὲ ἄξιον τῶν ἐν Πειραιεῖ μάλιστα Ἀθηνᾶς ἐστι καὶ Διὸς τέμενος.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι είναι συνηρημένα ουσιαστικά Α΄ κλίσης. Έχουν χαρακτήρα **-α-** ή **-ε-**, ο οποίος συναιρείται με την κατάληξη ως εξής: Ἀθηνᾶ (< Ἀθηνάα), μνᾶ (< μνάα), γῆ (<γέα), Ἑρμῆς (< Ἑρμέας).

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα (βλ. και Γ.Α.Ε. § 92 και 93):

Ενικός αριθμός

	(θ. Ἑρμεα-, Ἑρμη-)		(θ. μναα-, μνα-)		(θ. γαλεα-, γαλη-)	
Ον.	ὁ	Ἑρμῆς	ἡ	μνᾶ	ἡ	γαλῆ
Γεν.	τοῦ	Ἑρμοῦ	τῆς	μνᾶς	τῆς	γαλῆς
Δοτ.	τῷ	Ἑρμῇ	τῇ	μνᾷ	τῇ	γαλῇ
Αιτ.	τὸν	Ἑρμῆν	τὴν	μνᾶν	τὴν	γαλῆν
Κλητ.	ὦ	Ἑρμῆ	ὦ	μνᾶ	ὦ	γαλῆ

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ	Ἑρμαῖ	αἱ	μναῖ	αἱ	γαλαῖ
Γεν.	τῶν	Ἑρμῶν	τῶν	μνῶν	τῶν	γαλῶν
Δοτ.	τοῖς	Ἑρμαῖς	ταῖς	μναῖς	ταῖς	γαλαῖς
Αιτ.	τοὺς	Ἑρμᾶς	τὰς	μνᾶς	τὰς	γαλᾶς
Κλητ.	ὦ	Ἑρμαῖ	ὦ	μναῖ	ὦ	γαλαῖ

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα συνηρημένα πρωτόκλιτα ουσιαστικά:

α) Έχουν τις καταλήξεις των ασυναίρετων με εξαίρεση το ότι το **-εα** στον ενικό αριθμό το συναιρούν σε **η**: **ὁ Ἑρμέας** - Ἑρμῆς· ενώ: **τοὺς Ἑρμέας** - Ἑρμᾶς·

β) Είναι περισπώμενα σε όλες τις πτώσεις.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους συνηρημένων πρωτόκλιτων στις παρακάτω προτάσεις:

α) Τρίτος δὲ ὁ Δημητρίου πόλεμος κακὸν ἀνέλπιστον ἦλθεν ἐς τὴν γῆν.

β) Λίθοι τέ εἰσιν Ἑρμαῖ θέας ἄξιοι.

γ) Ἐνταῦθα καὶ Μαραθών γεγραμμένος ἐστὶν ἥρως καὶ Θησεὺς Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς.

δ) Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ (= που αγοράζεται) ἐπιτύχοιμι, εὑρεῖν ἂν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ ῥᾳδίως πέντε μνᾶς.

ε) Γῆς τῆς Θεσπρωτίδος ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός (= βελανιδιά).

στ) Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον αὐτὴν ἤδη τὴν ἐς ἀκρόπολιν Ἑρμῆν, ὃν Προπύλαιον ὀνομάζουσι, καὶ Χάριτας Σωκράτην ποιῆσαι τὸν Σωφρονίσκου λέγουσιν.

ΙΙ. Β΄ ΚΛΙΣΗ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα:

— Ὁ ἔχων <u>νοῦν</u> νοεῖν νοείτω.
— Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπὶ τράπεζαν ἔσθ' ὁ <u>πλοῦς</u>.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι συνηρημένα ουσιαστικά Β΄ κλίσης. Έχουν χαρακτήρα **-ο-** ή **-ε-**, ο οποίος συναιρέθηκε με τις καταλήξεις ως εξής: νοῦς (< νό-ος), πλοῦς (<πλό-ος).

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα (βλ. και Γ.Α.Ε. § 99 και 100).

Ενικός αριθμός

	(θ. ἐκπλοο-, ἐκπλου-)		(θ. ῥου-, ῥου-)		(θ. ὀστεο-, ὀστου-)	
Ον.	ὁ	ἔκπλους	ὁ	ῥοῦς	τὸ	ὀστοῦν
Γεν.	τοῦ	ἔκπλου	τοῦ	ῥοῦ	τοῦ	ὀστοῦ
Δοτ.	τῷ	ἔκπλῳ	τῷ	ῥῷ	τῷ	ὀστῷ
Αιτ.	τὸν	ἔκπλουν	τὸν	ῥοῦν	τὸ	ὀστοῦν
Κλητ.	(ὦ)	ἔκπλου	(ὦ)	ῥοῦ	(ὦ)	ὀστοῦν

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ	ἔκπλοι	οἱ	ῥοῖ	τὰ	ὀστᾶ
Γεν.	τῶν	ἔκπλων	τῶν	ῥῶν	τῶν	ὀστῶν
Δοτ.	τοῖς	ἔκπλοις	τοῖς	ῥοῖς	τοῖς	ὀστοῖς
Αιτ.	τοὺς	ἔκπλους	τοὺς	ῥοῦς	τὰ	ὀστᾶ
Κλητ.	(ὦ)	ἔκπλοι	(ὦ)	ῥοῖ	(ὦ)	ὀστᾶ

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα ουσιαστικά:

α) Έχουν τις καταλήξεις των ασυναίρετων, εκτός από την ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού, όπου η κατάληξη είναι **-ου** (από τη συναίρεση του **ο + ο** ή **ε + ο**).

β) Τονίζονται σε όλες τις πτώσεις στη συλλαβή που τονίζεται και η ονομαστική ενικού.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Στις προτάσεις που ακολουθούν να αναγνωρίσετε τους τύπους των δευτεροκλίτων συνηρημένων ουσιαστικών:

α) Τὸ γὰρ περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

β) Παρῆν τις ἐκ κατάπλου (= είχε μόλις έρθει).

γ) Καὶ εἶπεν Ἀδάμ· τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου.

δ) Χοῦς εἶ καὶ εἰς χοῦν ἀπελεύσῃ.

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των συνηρημέναν δευτεροκλίτων ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:

α) Οἱ Κορίνθιοι τόν τε .... τὸν ἐπ' οἴκου παρεσκευάζοντο καὶ τροπαῖον ἔστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ ἠπείρῳ Συβότοις. (πλοῦς)

β) Οἱ ξύμμαχοι καὶ ὁ Ἀστύοχος τὸν .... ᾔσθοντο. (θροῦς = μουρμουρητό του πλήθους)

γ) Ἐκφέρει φιάλας χρυσᾶς καὶ .... καὶ κάλπιδας (= δοχεία) καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινάς. (πρόχους)

δ) Οἱ Κερκυραῖοι τά τε ναυάγια καὶ νεκροὺς ἀνείλοντο τὰ κατὰ σφᾶς, ἐξενεχθέντων ὑπό τε τοῦ .... καὶ ἀνέμου. (ῥοῦς)

ε) Φασὶ γὰρ μεταμελῆσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίοις καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ .... κομίσαιεν ἐκ Μαγνησίας ἀνελόντες. (ὀστοῦν)

στ) Ὁ Ἄτταλος Ἀττάλου μὲν παῖς ὤν, ... δὲ Φιλεταίρου, τὴν ἀρχὴν Εὐμένους παραδόντος ἔσχεν ἀνεψιοῦ . (ἀδελφιδοῦς = ανεψιός)

ΕΝΟΤΗΤΑ 20

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΚΛΙΣΗΣ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

— Εἰκὼν Πτολεμαίου ἐστὶ χαλκῆ.
— Ἄπλους ἡ θάλασσα ὑπὸ τῶν λῃστῶν γέγονεν.

Τα υπογραμμισμένα επίθετα ανήκουν στη β΄ κλίση και είναι συνηρημένα. Έχουν χαρακτήρα **-ο-** ή **-ε-**, ο οποίος συναιρείται με τις καταλήξεις, όπως και στα αντίστοιχα ουσιαστικά της β΄ κλίσης (πρβλ. και § 99 της Γ.Α.Ε.).

Τα συνηρημένα επίθετα της Β΄ κλίσης είναι τρικατάληκτα ή δικατάληκτα και κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και § 162-163 της Γ.Α.Ε.).

α) Τρικατάληκτα β) Δικατάληκτα

Ενικός αριθμός

	(θ. χρυσεο-, χρυσεα- χρυσεο-)			(θ. εὐνοο-, εὐνοο-)				
Ον	χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσοῦν	ὁ	ἡ	εὔνους	τὸ	εὖνουν
Γεν	χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	τοῦ	τῆς	εὔνου	τοῦ	εὔνου
Δοτ.	χρυσῷ	χρυσῇ	χρυσῷ	τῷ	τῇ	εὔνῳ	τῷ	εὔνῳ
Αιτ.	χρυσοῦν	χρυσῆν	χρυσοῦν	τὸν	τὴν	εὔνουν	τὸ	εὖνουν

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ	οἱ	αἱ	εὖνοι	τὰ	**εὔνοα**
Γεν.	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν	τῶν		εὔνων	τῶν	εὔνων
Δοτ.	χρυσοῖς	χρυσαῖς	χρυσοῖς	τοῖς	ταῖς	εὔνοις	τοῖς	εὔνοις
Αιτ.	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ	τοὺς	τὰς	εὔνους	τὰ	εὔνοα

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:

α) σχηματίζονται όπως τα συνηρημένα ουσιαστικά της β΄ κλίσης (στο αρσεν. και ουδέτερο γένος) και της α΄ κλίσης (στο θηλυκό γένος)·
β) δεν έχουν κλητική.

- Τα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα:

α) τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα·
β) σχηματίζουν κανονικά το θηλυκό σε **-ῆ** (**κυανοῦς, κυανῆ – χαλκοῦς, χαλκῆ**). Αλλά όταν μπροστά από την κατάληξη **-ους** του αρσενικού υπάρχει **ε** ή **ρ**, τότε η κατάληξη του θηλυκού είναι **-ᾶ** (**κεραμεοῦς, κεραμεᾶ – ἀργυροῦς, ἀργυρᾶ**).

- Τα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα:

α) είναι σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις νοῦς, πλοῦς, ῥοῦς, χροῦς (**ἄνους, ἄπλους, εὔρους, ἄχρους**)·
β) διατηρούν την ασυναίρετη κατάληξη **-οα** στον πληθυντικό του ουδετέρου (**τὰ εὔπλοα, τὰ ἄχροα**)·
γ) έχουν την λήγουσα **-οι** της ονομαστικής πληθυντικού αρσενικών και θηλυκών βραχεία, αν και προέρχεται από συναίρεση (**εὖνοι, εὖπλοι**)·
δ) τονίζονται πάντοτε στην παραλήγουσα.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Στις προτάσεις που ακολουθούν να αναγνωρίσετε τους τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων επιθέτων:

α) Ἔχει ὁ μὲν Ζεὺς σκῆπτρον χαλκοῦν καὶ Νίκην χαλκῆν, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ.
β) Θώρακας λινοῦς ἰδεῖν ἔν τε ἄλλοις ἱεροῖς ἔστιν ἀνακειμένους καὶ ἐν Γρυνείῳ.
γ) Ἥφαιστος λέγεται πέμψαι Ἥρᾳ δῶρον χρυσοῦν θρόνον ἀφανεῖς δεσμοὺς ἔχοντα.
δ) Ἄχρουν ἐστὶ τὸ διαφανὲς καὶ τὸ ἀόρατον ἢ τὸ μόλις ὁρώμενον, οἷον δοκεῖ τὸ σκοτεινόν.
ε) Ὅστις εὔνους τῇδε τῇ πόλει, θανὼν καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμήσεται.

➤ Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων επιθέτων που βρίσκονται σε παρένθεση:

α) Παῦσαι, μὴ ἐφευρεθῇς .... τε καὶ γέρων ἅμα (ἄνους).
β) Ἐς τοῦτον τὸν Νῖσον ἔχει λόγος τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ οἳ .... εἶναι (προφυροῦς).

γ) Σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως, ποεῖν τὸν τῇδε .... καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει. (δύσνους).

δ) Ἐπὶ τοῖς δόρασιν αἰχμὰς .... φοροῦσι. (σιδηροῦς).

ε) Οἱ Κορίνθιοι πλείους τῶν ἐναντίων ναῦς .... ἐποίησαν. (ἅπλους).

➤ **Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από την περιγραφή της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη από τον ιστορικό της εποχής (6ος αι. μ.Χ.) Προκόπιο. Να εντοπίσετε σ' αυτό τύπους δευτεροκλίτων συνηρημένων ονομάτων, ουσιαστικών και επιθέτων.**

Τίς δὲ τῶν τε κιόνων καὶ λίθων διαριθμήσαιτο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται; Λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχηκέναι δόξειεν ὡραίῳ τὸ ἄνθος. Θαυμάσειε γὰρ ἂν εἰκότως τῶν μὲν τὸ ἁλουργόν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον, καὶ οἷς τὸ φοινικοῦν ἐπανθεῖ καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει, ἔτι μέντοι καὶ οὓς ταῖς ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροιαῖς ὥσπερ τις ζωγράφος ἡ φύσις. Ὁπηνίκα δέ τις εὐξόμενος ἐς αὐτὸ ἴοι, ξυνίησι μὲν εὐθὺς ὡς οὐκ ἀνθρωπείᾳ δυνάμει ἢ τέχνῃ, ἀλλὰ θεοῦ ῥοπῇ τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνευται· ὁ νοῦς δέ οἱ πρὸς τὸν θεὸν ἐπαιρόμενος ἀεροβατεῖ, οὐ μακράν που ἡγούμενος αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖν μάλιστα οἷς αὐτὸς εἵλετο.

Προκόπιος Κασαρεύς, **Περὶ κτισμάτων Α, α΄ 59-61**

τὴν εὐπρέπειαν	την ομορφιά
λειμῶνί... δόξειεν	θα νόμιζε κανείς ότι βρέθηκε σε λειβάδι
τὸ ἁλουργὸν	το πορφυρό
τὸ φοινικοῦν	το κόκκινο
χροιαῖς	χρώματα
εὐξόμενος	για να προσευχηθεί
ἴοι (εἶμι)	πάει
ξυνίησι (συνίημι)	καταλαβαίνει
ἀποτετόρνευται	έχει γίνει τέλειο
ἐμφιλοχωρεῖν	ότι αγαπά να βρίσκεται
εἵλετο (αἱροῦμαι)	διάλεξε

ΕΝΟΤΗΤΑ 21

ΑΤΤΙΤΟΚΛΙΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

— Ἔστι κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Φαληροῦ νεὼς Ἥρας.
— Ὁ δῆμος ὑπόχρεως τῶν πλουσίων ἦν

Οι υπογραμμισμένοι τύποι ανήκουν σε μια ιδιαίτερη κατηγορία δευτερόκλιτων ονομάτων, που έχουν καταλήξεις **-ως -ων** αντί **-ος-**. Τα ονόματα αυτά, ουσιαστικά και επίθετα, συνηθίζονται κυρίως στην αττική διάλεκτο και γι' αυτό ονομάζονται **αττικόκλιτα**. Κλίνονται σύμφωνα με τους ακόλουθους πίνακες (βλ. και § 101-102 και § 166-167 της Γ.ΑΕ.)

I. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Ενικός αριθμός

	(θ. νεω-)		(θ. Μενελεω-)	(θ. ἁλω-)		(θ. ἀνωγεω-)	
Ον	ὁ	νεὼς	Μενέλεως	ἡ	ἅλως (= αλώνι)	τὸ	ἀνώγεων
Γεν.	τοῦ	νεὼ	Μενέλεω	τῆς	ἅλω	τοῦ	ἀνώγεω
Δοτ.	τῷ	νεῴ	Μενέλεῳ	τῇ	ἅλῳ	τῷ	ἀνώγεῳ
Αιτ.	τὸν	νεὼν	Μενέλεων	τὴν	ἅλω(ν)	τὸ	ἀνώγεων
Κλητ.	ὦ	νεὼς	Μενέλεω	ὦ	ἅλως	ὦ	ἀνώγεων

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ	νεῴ	—	αἱ	ἅλῳ	τὰ	ἀνώγεω
Γεν.	τῶν	νεὼν	—	τῶν	ἅλων	τῶν	ἀνώγεων
Δοτ.	τοῖς	νεῴς	—	ταῖς	ἅλῳς	τοῖς	ἀνώγεῳς
Αιτ.	τοὺς	νεῴς	—	τὰς	ἅλως	τὰ	ἀνώγεω
Κλητ.	ὦ	νεῴ	—	ὦ	ἅλῳ	ὦ	ἀνώγεω

II. ΕΠΙΘΕΤΑ

	Ενικός αριθμός						Πληθυντικός αριθμός				
			(θ. ἱλεω-)								
Ον.	ὁ	ἡ	ἵλεως	τὸ	ἵλεων	οἱ	αἱ	ἵλεῳ	τὰ	**ἵλεα**
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἵλεω	τοῦ	ἵλεω		τῶν	ἵλεων	τῶν	ἵλεων
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἵλεῳ	τῷ	ἵλεῳ	τοῖς	ταῖς	ἵλεῳς	τοῖς	ἵλεῳς
Αιτ.	τὸν	τὴν	ἵλεων	τὸ	ἵλεων	τοὺς	τὰς	ἵλεως	τὰ	**ἵλεα**
Κλητ.		ὦ	ἵλεως	ὦ	ἵλεων		ὦ	ἵλεῳ	ὦ	**ἵλεα**

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά

α) έχουν **ω** στις καταλήξεις όλων των πτώσεων. Υπάρχει **ι** υπογεγραμμένο όπου η αντίστοιχη κατάληξη των απλών δευτεροκλίτων ουσιαστικών έχει **ι** (**τῷ νεῴ [τῷ ναῷ], οἱ νεῴ [οἱ ναοί]**)˙

β) έχουν την κλητική όμοια με την ονομαστική˙

γ) τονίζονται σε όλες τις πτώσεις όπου και όπως η ονομαστική ενικού (**ὁ νεώς, τοῦ νεὼ – ὁ Μενέλεως, τοῦ Μενέλεω – ὁ ταῶς, τοῦ ταῶ**)˙

δ) σε μερικές περιπτώσεις σχηματίζουν την αιτιατική ενικού χωρίς το τελικό **ν** (**τὸν Ἄθω, τὴν ἅλω, τὴν ἕω, τὴν Κῶ, τὸν Μίνω**).

- Τα αττικόκλιτα επίθετα

α) είναι δικατάληκτα (**ὁ, ἡ ὑπόχρεως, τὸ ὑπόχρεων – ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων**)˙ τρικατάληκτο είναι μόνο το επίθετο **πλέως - πλέα - πλέων**˙

β) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική πληθυντικού του ουδετέρου έχουν κατάληξη **-α**, όπως τα ουδέτερα των κοινών δευτεροκλίτων επιθέτων (**τὰ ἔμπλεα / τὰ δίκαια**).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους των αττικόκλιτων ουσιαστικών και επιθέτων στις παρακάτω προτάσεις:

α) Ἔστιν Ἀντίοχος τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους, γενόμενος ἐκ Μήδας Ἡρακλεῖ τῆς Φύλαντος, καὶ τρίτος Αἴας ὁ Τελαμῶνος, ἐκ δὲ Ἀθηναίων Λεώς.

β) Ἅμα τῇ ἕῳ (= αυγή) οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν

γ) Σκότους ἀνάπλεως (= γεμάτα) ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς.

δ) Κοινῇ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον.

ε) Πολλῶν γὰρ ὑμῖν ἄξιος Τρυγαῖος Ἀθμονεὺς ἐγώ, δεινῶν ἀπαλλάξας πόνων τὸν δημότην καὶ τὸν γεωργικὸν λεών, Ὑπέρβολόν τε παύσας.

στ) Πρὸ τοῦ νεὼ τὸν μὲν Ἀπόλλωνα Λεωχάρης, ὅν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον Κάλαμις ἐποίησε.

➤ **Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τον σωστό τύπο του αττικόκλιτου επιθέτου ή ουσιαστικού που δίνεται σε παρένθεση:**

α) Τότε στρατεύουσιν ἐς Ἄφιδναν οἱ .... παῖδες. (Τυνδάρεως)

β) Οἱ θεοί, οἷς ἂν ὦσιν ...., σημαίνουσι. (ἵλεως)

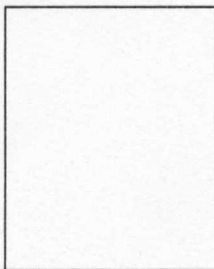
γ) Οἱ Πελοποννήσιοι ἀναγαγόμενοι (= απέπλευσαν) ἅμα .... ἔπλεον, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς. (ἕως)

δ) Τὴν γοῦν Ἀττικὴν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον διὰ τὸ .... ἀστασίαστον οὖσαν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ αἰεί. (λεπτόγεως = άγονος)

ε) Πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα βλέπομεν Λυκοῦργόν τε καὶ .... τίθεσθαι τὰ νόμιμα (= νομοθετούν). (Μίνως)

στ) Τῶν Συρακοσίων ἐσβάντων ἐς τὰς ναῦς καὶ παραπλεόντων ἀπὸ .... ἐς τὴν Μεσσήνην, οἱ Ἀθηναῖοι ἑτέραν ναῦν ἀπολλύουσιν (= χάνουν). (κάλως = σκοινί, παλαμάρι)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΔΟΣΗ 2010 - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 110.000 - ΑΡ. ΣΥΜΒΑΣΗΣ 36/17-2-10

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε. - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ Ι. - ΚΟΥΚΙΑΣ Λ. - ΛΙΑΠΗΣ Γ. Ο.Ε.

ΟΕ
ΔΒ